

Grad Zagreb

Gradski ured za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom

**SOCIJALNA SLIKA GRADA ZAGREBA
2021. – 2022.**

Zagreb, rujan 2023.

Sadržaj

UVOD	3
IZAZOVI BORBE PROTIV DJEČJEG SIROMAŠTVA I SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI	5
STANOVNIŠTVO	7
KUĆANSTVA I OBITELJI	12
STANOVANJE	15
ODGOJ I OBRAZOVANJE	18
ZAPOSLENOST I EKONOMSKI POKAZATELJI	23
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	27
SOCIJALNA ZAŠTITA	33
SURADNJA S ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA.....	43
ZAKLJUČCI I PREPORUKE	46
PRILOG 1.	47
LITERATURA	52

UVOD

U ovogodišnjoj Socijalnoj slici Grada Zagreba smo povezali brojne statističke podatke na temelju službenih evidencija gradskih tijela Grada Zagreba i Državnog zavoda za statistiku te perspektive onih na koje se Socijalna slika odnosi, odnosno obitelji i pojedinaca koje žive u riziku od siromaštva i najčešće su korisnici određenih socijalnih usluga Grada Zagreba, javnih ustanova i organizacija civilnog društva. Uz opće podatke o socijalnim prilikama svih građana Zagreba, ovogodišnja Socijalna slika je osobito usmjerena na djecu i fenomen dječjeg siromaštva.

Korisnička perspektiva je, primjerice, sastavni dio Strategije EU-a o pravima djeteta te rada Europske mreže protiv siromaštva (EAPN, www.eapn.eu). U EAPN-u naglašavaju da su osobe s iskustvom siromaštva stručnjaci za područje siromaštva zbog svog neposrednog iskustva i stoga se njihove potrebe i mišljenja moraju čuti i važni su u procesima donošenja odluka i politika kako bi se donijele najbolje strategije i mjere uskladene sa stvarnim potrebama. Tako se i Strategija EU-a o pravima djeteta zalaže za uključivanje glasa djece u izradu politika usmjerenih na njih.

Sukladno tomu, za potrebe izrade Socijalne slike Grada Zagreba 2021. – 2022. udruga Pragma je u srpnju 2023. provela dvije fokus-grupe te niz razgovora s pojedincima – korisnicima socijalnih usluga. U njima su sudjelovali korisnici zajamčene minimalne naknade, korisnici usluga Grada Zagreba, ali i drugi korisnici usluga koje pružaju organizacije civilnog društva.

Dvije izjave građana s područja Zagreba snažno prikazuju realnost svakodnevnog života obitelji koje pogađa siromaštvo i mogu biti temelj za raspravu o nizu potreba koje ostaju nezadovoljene:

„Više ne jedem meso i ribu, ne iz moralnih razloga, već zato što je to luksuz.
Mlijeko je također skupo, ponekad ga kupim pa razrijedim vodom.“

„Srce mi se slama što moje dijete ne možeći na školske izlete koliko i druga djeca... što
ne možeći u glazbenu školu i razvijati vještine. Često se pitam hoće li me kriviti
što joj ne mogu to priuštiti... što nije ispunila sve svoje potencijale. Ali kako mogu? Veliki je
dan kad se ne borim napraviti joj užinu za taj dan.“

U Izješču o radu pravobraniteljice za djecu u 2022. se ističe kako u Hrvatskoj svako peto dijete živi u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Pritom se smatra da korisnici zajamčene minimalne naknade (ZMN) žive u dubokom siromaštvu, a posebno teško žive djeca koju uzdržava samo jedan roditelj ili obitelji s više djece. Procjenjuje se da 14 000 djece korisnika ZMN-a živi u dugotrajnom i dubokom siromaštvu. Stoga se pozdravlja uvođenje besplatnog školskog obroka te povećanje iznosa ZMN-a početkom 2022. iako ni i u trenutnom povećanom iznosu, ZMN ne pokriva troškove života i potreba djece i ne omogućuje veće šanse za izlazak iz siromaštva. U riziku od siromaštva i socijalne isključenosti žive i djeca koja koriste doplatak za djecu (268 000 djece). Za izlazak djece iz siromaštva, pored novčanog ulaganja, potrebna je i nenovčana podrška te je nužno poticati mjere za sprječavanje, prepoznavanje i rješavanje djetetovih problema uvjetovanih siromaštvom, npr. socijalne usluge mentorstva za djecu, podršku u njihovu obrazovanju, pomoći u učenju, preveniranje napuštanja školovanja i pomoći pri uključivanju u aktivnosti tijekom slobodnog vremena te usluge važne za dobrobit i razvoj socijalnih, kognitivnih i emocionalnih vještina djeteta.

U ožujku 2021., na 40. sjednici Gradske skupštine Grada Zagreba usvojena je **Zagrebačka strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2025. godine** i predstavlja strateški dokument koji tematizira borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti na lokalnoj razini. Strateški cilj Zagrebačke strategije je prevencija i smanjenje rizika od siromaštva i socijalne isključenosti na području grada

Zagreba. Grad primjerenim instrumentima želi odgovoriti na pitanje koje su potrebe i teškoće pojedinih skupina koje su u visokom riziku od siromaštva.

U tom smislu je i Socijalna slika Grada Zagreba dokument koji pridonosi praćenju stanja i potreba građana Grada Zagreba, odnosno temelj je praćenja i unaprjeđenja mjera i pomoći građanima izloženima riziku od siromaštva i socijalne isključenosti.

U samome pružanju novčane, materijalne pomoći i različitih usluga obiteljima s djecom (ali i svim drugim korisničkim kategorijama), ne treba zaboraviti i odnos povjerenja što ga pomagač uspostavlja s korisnikom kao važnim čimbenikom u ostvarivanju emocionalne podrške korisnika. Problem nekoordiniranosti službi i neintegriranosti usluga nerijetko prepušta korisnike njihovim sposobnostima i vještinama da ostvare svoja socijalna i ljudska prava. U Hrvatskoj se dugo govori o multidisciplinarnom pristupu, koordinaciji službi i integraciji usluga, ali u praksi se i sami stručnjaci suočavaju s teškoćama nedostatka informacija o radu drugih službi, povezivanja i koordiniranja s kolegama i drugim profesijama. Navedeno je jedan od važnijih prioriteta unaprjeđenja sustava socijalne zaštite, što se možda najbolje može ostvariti na razini lokalne zajednice. Stoga umrežavanje i koordinaciju stručnih službi navodimo kao jednu od glavnih preporuka ovog dokumenta.

Zahvaljujemo udruzi PRAGMA na suradnji u izradi Socijalne slike Grada Zagreba 2021. – 2022. i članovima Hrvatske mreže protiv siromaštva čiji su korisnici sudjelovali u fokusnim grupama i intervjuima.

IZAZOVI BORBE PROTIV DJEĆJEG SIROMAŠTVA I SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI

Siromaštvo se smatra jednim od najčešćih uzroka i oblika socijalne isključenosti: ljudi su siromašni nemaju li dovoljno sredstava za svoje materijalne potrebe i kada ih životni uvjeti isključuju iz aktivnog sudjelovanja u aktivnostima i djelatnostima koje smatramo uobičajenima u društvu, bilo da je to zaposlenje, obrazovanje, stanovanje, zdravstvena skrb, kulturne aktivnosti, kvalitetna socijalna mreža i sl. Siromaštvo tako podrazumijeva više aspekata nepovoljnih uvjeta života: nedostatan dohodak i manjak sredstava potrebnih za osiguravanje održive egzistencije, glad i neuhranjenost, slabo zdravlje, nedostupnost ili ograničena dostupnost obrazovanja i drugih usluga, povećana stopa smrtnosti, uključujući smrtnost od bolesti, beskućništvo i neodgovarajući stambeni uvjeti, nesigurno okruženje, društvena diskriminacija i izolacija. Ranjive skupine koje pogadaju veći rizik od siromaštva i socijalne isključenosti čine osobe s invaliditetom, migranti i etničke manjine, beskućnici, zatvorenici, osobe s problemom ovisnosti, starije osobe te djeca.

Dječje siromaštvo je odnedavno sve više u fokusu donositelja odluka, s obzirom na to da je u porastu dječje siromaštvo zbog niza gospodarskih kriza. Usmjerenost na dječje siromaštvo je od presudne važnosti za dugoročne ciljeve suzbijanja siromaštva i pružanja jednakih šansi svakom pojedincu od njegova rođenja, neovisno od uvjeta života u kojima odrasta. Život u siromaštvu zakida djecu za sve potrebne materijalne, fizičke, socijalne, kulturne, duhovne, emocionalne, političke i druge resurse neophodne za preživljavanje, razvoj i napredovanje, za uživanje ljudskih prava, ostvarenja svog punog potencijala i participiranja kao punopravnih članova društva (Dragičević, Družić Ljubotina, 2022). Među ključnim dugotrajnim nepovoljnim ishodima za djecu koja odrastaju u siromaštvu su lošije zdravlje, nisko obrazovanje, lošije životne (socioemocionalne) vještine, lošiji uvjeti zaposlenja ili nezaposlenost, narušeno mentalno zdravlje, socijalna izolacija i teškoće odnosa (nasilje), veći rizik kriminalnog i antisocijalnog ponašanja, ovisnost o pomoći ustanovama socijalne skrbi i humanitarnih organizacija itd.

Također, s obzirom na to da je obrazovanje jedan od ključnih preduvjeta izlaska iz kruga siromaštva (i jedan od najsnažnijih zaštitnih čimbenika u prevenciji siromaštva), u javnim politikama usmjerenima suzbijanju siromaštva sve veći naglasak mora biti na osiguravanju jednakopravnog i kvalitetnog obrazovanja.

Relevantni strateški dokument na području Europske unije za suočavanje i prevenciju dječjeg siromaštva i socijalne isključenosti je Strategija Europske unije o pravima djeteta, razrađena za djecu i uz pomoć djece. U Strategiji, Europska komisija nastoji odgovoriti na perzistirajuće i nove izazove te predložiti konkretnе mjere usmjerene zaštiti, promociji i ostvarenju dječjih prava u svijetu stalnih promjena. Strategija se dotiče niza dječjih prava, poput aktivnog sudjelovanja u društvu, socioekonomske uključenosti, zdravlja i obrazovanja, pravosuđa primjerena djeci, suzbijanje nasilja nad djecom i zaštita djece i dr.

U okviru Strategije je pokrenuta inicijativa Europskog jamstva za djecu koja teži osigurati jednakost i nediskriminaciju za svu djecu te predstavlja niz smjernica radi zaštite djece koja su izložena riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Cilj smjernica je prekid ciklusa siromaštva i nepovoljnog položaja kroz generacije te da se svakomu djetetu u Europi osigura pristup ključnim uslugama i podršci kako bi ostvarilo uspjeh u životu.

Skrb o djeci i potpora djeci jedno je od 20 načela Europskog stupa socijalnih prava, pored drugih načela koja imaju više ili manje posredan utjecaj na život djece. Europski stup socijalnih prava Europske unije teži, u suradnji s državama članicama, izgradnji socijalne Europe koja je pravedna, uključiva i puna mogućnosti. Unutar Akcijskog plana za provedbu Europskog stupa socijalnih prava, koji je bio tema prošlogodišnje Socijalne slike Grada Zagreba, zadaju se mjere koje se neposredno ili posredno odnose na djecu.

Europska mreža protiv siromaštva (European Anti Poverty Network) je neovisna mreža organizacija civilnog društva i grupa iz zemalja Europske unije koju okuplja borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti, u svom posljednjem pregledu stanja o problemu siromaštva po državama članicama Mreže (EAPN, Poverty Watch, 2022) ističe kako čvrsto vjeruje da socijalna zaštita ne podrazumijeva samo socijalnu pravdu i ljudska prava, već predstavlja dobro ulaganje u ekonomske perspektive, budući da ljudi koji žive u siromaštvu svoja socijalna davanja usmjeravaju na osnovne troškove života, uključujući stanovanje pa socijalna davanja djeluju kao automatski stabilizatori i funkcioniraju kao paket gospodarskih poticaja, pridonoseći većoj koheziji i boljoj socijalnoj uključenosti. Socijalna davanja također mogu pomoći u zaštiti povećane gospodarske potražnje u krizna vremena i nakon njih, stoga moraju biti adekvatna i dostupna svima u potrebi.

Hrvatska se u svojim nacionalnim strateškim dokumentima nastoji uskladiti s poticajima iz Europske unije te aktualizirati mjere kojima unaprjeđuje svoju socijalnu politiku. Tako, Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti 2021. – 2027. predviđa usmjerenošć javne politike na prevenciju i smanjenje problema dječjeg siromaštva i socijalne isključenosti kroz mjere poput poboljšanja dostupnosti besplatnih obroka djeci u siromaštvu ili u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, povećanja dostupnosti odgoja i obrazovanja marginaliziranim i ranjivim skupinama koji su u lošijem socioekonomskom položaju, poboljšanja integriranog pristupa skrbi za djecu u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, poboljšanja i dostupnosti besplatnih programa usmjerenih socijalnom uključivanju djece i obitelji u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Nacionalna razvojna strategija RH do 2030. predviđa „povećanje pristupačnosti visokokvalitetnog sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja svakom djetetu radi ostvarivanja prava na kvalitetan odgoj i obrazovanje od najranije dobi i osiguravanja standarda kvalitete i resursa za podršku djeci izloženoj riziku socijalne isključenosti“. Također, Nacionalni plan za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. kao jedan od prioriteta javne politike u srednjoročnom razdoblju ističe razvoj javnih politika za promicanje jednakih mogućnosti za djecu u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti te rad na postavljanju okvira za nacionalni pristup u eliminaciji nasilja nad djecom, pri čemu kao poseban cilj donosi suzbijanje diskriminacije i socijalne isključenosti djece.

U srpnju 2023. je usvojen Nacionalni akcijski plan za provedbu preporuke Vijeća EU o uspostavi europskog jamstva za djecu koji bi trebao objedinjavati mjere usmjerene ulaganju u suzbijanje dječjeg siromaštva, a njegovu će provedbu pratiti i financirati i EU. U nacrtu dokumenta se ističe da su u Hrvatskoj, po pitanju siromaštva i socijalne isključenosti, posebno ugrožena djeca: pripadnici romske nacionalne manjine; djeca migrantskog podrijetla, djeca iz Ukrajine i drugi iseljenici; djeca s teškoćama u razvoju; djeca korisnika zajamčene minimalne naknade, djeca iz manje razvijenih, ruralnih krajeva; ona u alternativnoj skrbi i djeca čiji su roditelji u zatvoru. Slijedeći smjernice EU jamstva za djecu, donosi se šest glavnih ciljeva i područja djelovanja usmjerenih na unaprjeđenje kvalitete života djece: 1. Povećan pristup ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju 2. Osiguran pristup obrazovanju i podršci za djecu u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti 3. Osiguran pristup kvalitetnoj prehrani za djecu u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti 4. Osiguran pristup zdravstvenim uslugama za djecu u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti 5. Osiguran pristup primjerenom stanovanju za djecu u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti 6. Unaprijeđen pristup socijalnim uslugama u zajednici za djecu u riziku.

Slijedom prioritetnih područja EU jamstva za djecu kroz Socijalnu sliku Grada Zagreba dat će se prikaz pokrivenosti djece socijalnim uslugama i naknadama radi suzbijanja njihovog siromaštva i socijalne isključenosti. Socijalne usluge potrebno je osigurati za djecu u najvećem riziku kao što su djeca primatelji zajamčene minimalne naknade, kao i usluga za socijalno uključivanje u širem smislu, npr. osigurati pristup kvalitetnom obrazovanju, zdravstvenim uslugama, uključujući podršku zaštiti mentalnog zdravlja djece, stanovanju, podrška u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, pristupu i podršci osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju, kvalitetnoj prehrani, socijalnim uslugama u zajednici te osigurati jačanje sustava. Dugoročni cilj je smanjenje broja djece koja žive u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti.

STANOVNIŠTVO

Prema Popisu stanovništva iz 2021. u Zagrebu živi 767 131 stanovnika što je za 22 886 stanovnika manje nego u 2011. Smanjenje broja stanovnika vidljivo je i na nacionalnoj razini te je broj stanovnika na području Republike Hrvatske za više od 413 000 manji u odnosu na 2011. i iznosi ukupno 3 871 833 stanovnika.

Tablica 1: Broj stanovnika u Gradu Zagrebu i RH, popis 2011. i 2021.

	Popis 2011.	Popis 2021.	Indeks 2021./2011.
Republika Hrvatska	4.284.889	3 871 833	90,4
Grad Zagreb	790.017	767 131	97,1
Udio Grada Zagreba u RH, %	18,4	19,8	107,5

Izvor: DZS; obrada: GUGEOSP - Odjel za statističke i analitičke poslove

Između 17 gradskih četvrti, gradska četvrt Sesvete ima najviše stanovnika (70 800 stanovnika) i najveću površinu, a najmanje stanovnika broji gradska četvrt Brezovica (12 046 stanovnika). Broj stanovnika u porastu je u gradskim četvrtima Novi Zagreb – zapad, Stenjevec i Sesvete, u gradskoj četvrti Brezovica broj stanovnika gotovo je nepromijenjen, a sve ostale gradske četvrti bilježe veći ili manji pad broja stanovnika u odnosu na Popis stanovništva iz 2011.

Tablica 2: Broj stanovnika u Gradu Zagrebu po gradskim četvrtima, Popis 2011. i Popis 2021.

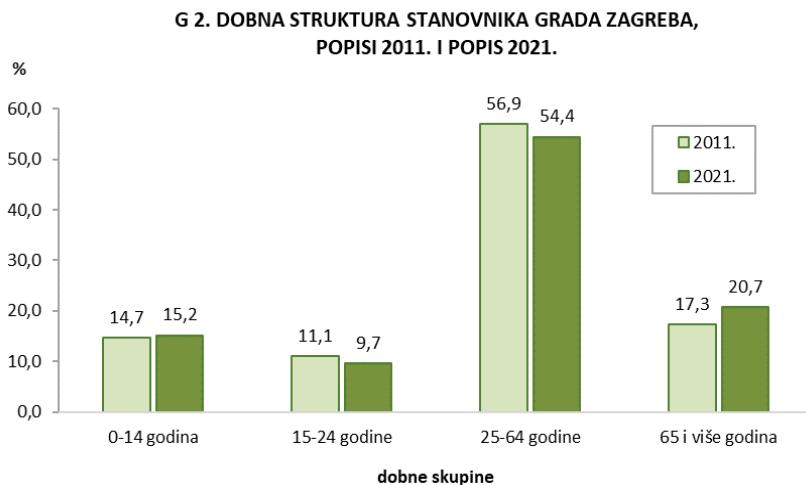
Gradske četvrti	2011.	2021.	Indeks 2021./2011.
Grad Zagreb	790 017	767 131	97,1
Donji Grad	37 024	31.209	84,3
Gornji Grad - Medveščak	30 962	26.423	85,3
Trnje	42 282	40.539	95,9
Maksimir	48 902	47.356	96,8
Peščenica - Žitnjak	56 487	53.023	93,9
Novi Zagreb - istok	59 055	55.898	94,7
Novi Zagreb - zapad	58 103	63.917	110,0
Trešnjevka - sjever	55 425	52.974	95,6
Trešnjevka - jug	66 674	65.324	98,0
Črnomerec	38 546	38.084	98,8
Gornja Dubrava	61 841	58.255	94,2
Donja Dubrava	36 363	33.537	92,2
Stenjevec	51 390	53.862	104,8
Podsused - Vrapče	45 759	44.910	98,1
Podsljeme	19 165	18.974	99,0
Sesvete	70 009	70.800	101,1
Brezovica	12 030	12.046	100,1

Izvor: DZS; obrada: GUGEOSP - Odjel za statističke i analitičke poslove

U dobnoj strukturi stanovnika dominiraju osobe od 25 do 64 godine života (54,4 %), potom slijedi kategorija stanovnika u dobi od 65 i više godina života (20,7 %). **Stanovništvo ove dobi (65+)** je i u najvećem porastu u odnosu na 2011., što pokazuje da stanovništvo ubrzano stari. Nakon ove dobne skupine slijede dobne skupine od 0 do 14 godina (15,2 %) te skupina od 15 do 24 godina života (9,7 %). Uspoređujući dobnu strukturu stanovnika Grada Zagreba 2011. i 2021., u porastu je broj stanovnika starijih od 65 godina života (20,7 % u 2021. u odnosu na 17,3 % u 2011.) i stanovnika u dobi od 0 do 14 godina života (15,2 % u 2021., u

odnosu na 14,7 % u 2011.), dok se broj stanovnika u dobi od 15 do 24 godine kao i stanovnika u dobi od 25 do 64 godina života smanjuje.

Graf 1: Dobna struktura stanovnika Grada Zagreba, Popis 2011. i Popis 2021.

Izvor: DZS, obrada: GUGEOSP – Odjel za statističke i analitičke poslove

Prema Popisu 2021. u Gradu Zagrebu koeficijent starosti je 27 % (za muškarce 23,3 %, a za žene 30,3 %), dok prosječna starost iznosi 43 godine za ukupno stanovništvo u Gradu Zagrebu, od čega za muškarce 41 godinu, a za žene 44,8 godina (Izvor: GUGEOSP, Odjel za statističke poslove). Osobe starije životne dobi (65+) čine 20,7 % ukupne zagrebačke populacije (158 773 građana), a značajan je i broj osoba u dubokoj starosti (85+) koje su 2021. činile 10,9 % od ukupnog broja starijih građana.

Prema podatcima Zdravstveno-statističkog ljetopisa Grada Zagreba za 2022. najstarija je gradska četvrt Donji grad s prosječnom dobi 48,1 godina i s najvećim udjelom stanovnika starijih od 65 godina (29 %). Najniža prosječna dob je u gradskoj četvrti Sesvete s 40,1 godina, a najmanji udio osoba starijih od 65 godina ima gradska četvrt Stenjevec sa 16 %. Najveći udio mlađih do 15 godina ima gradska četvrt Sesvete s udjelom od 37 %, a najmanji Donji grad s udjelom od 24 %.

Prisutan je trend starenja stanovnika i iseljavanja iz gradskog centra, dok mlađe obitelji s djecom gravitiraju rubnim dijelima Grada.

Gledajući spolnu strukturu stanovnika Grada Zagreba, ona se nije značajnije mijenjala u odnosu na prethodne godine te prema konačnim rezultatima Popisa iz 2021., žene čine 53,3 % stanovnika.

Broj živorođenih u Gradu Zagrebu je u porastu (u 2020. ukupno 7 865, u 2021. ukupno 8 030), međutim u još većem porastu je broj umrlih koji je u 2020. iznosio 9 938, a u 2021. ukupno 10 962. Stoga je prirodni prirast negativan te u 2020. iznosi -2 073, a u 2021. iznosi -2 932. Stopa prirodnog prirasta je u padu: u 2019. iznosila je -1; u 2020. iznosila -2,6; u 2021. iznosila -3,8. (Izvor: Statistički ljetopis Grada Zagreba, 2022, Gradski ured za gospodarstvo, ekološku održivost i strategijsko planiranje)

Vitalni indeks (broj živorođenih na 100 umrlih) u Gradu Zagrebu u 2021. iznosi 73,3 pri čemu su najviši vitalni indeksi u gradskim četvrtima Stenjevec (126,2) i Novi Zagreb – zapad (114,1), a najmanji u gradskim četvrtima Donji grad (36,9) i Gornji grad – Medveščak (39,7).

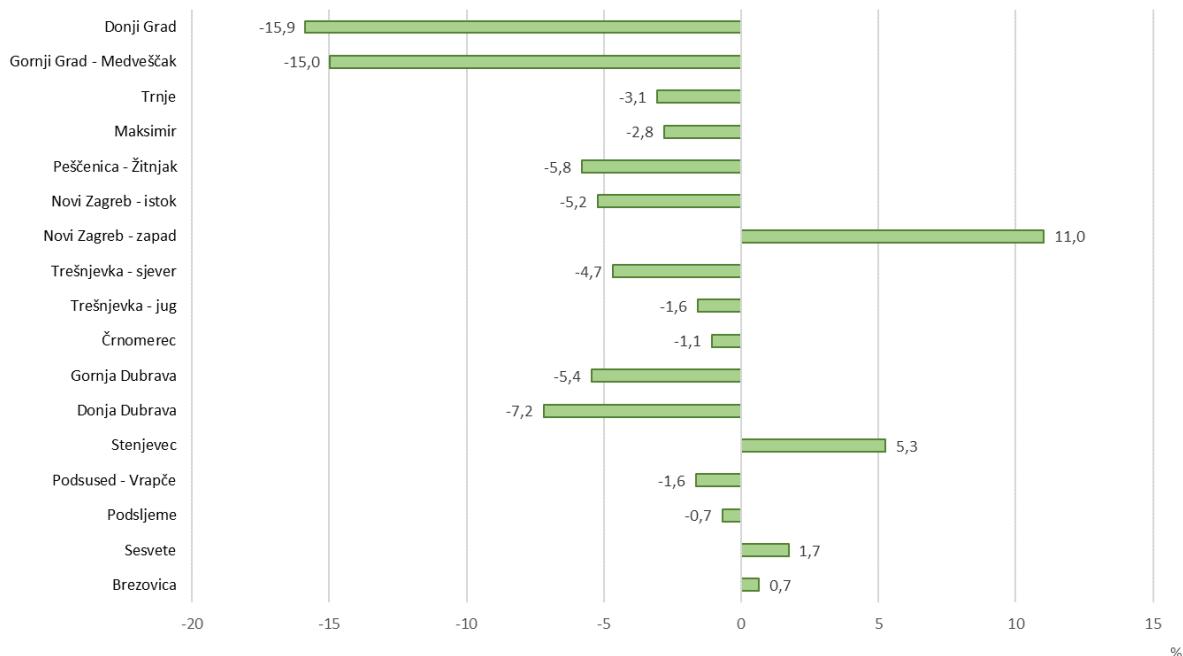
Kretanje broja stanovnika osim prirodnog prirasta vezano je i uz migracije. U Gradu Zagrebu u porastu je broj doseljenih osoba (iz drugih županija i iz inozemstva), ali također raste i broj odseljenih osoba. U 2021. u Zagreb je doselilo iz drugih županija 077 osoba, a u druge županije je odselilo 8 222 osoba (saldo među županijama je negativan i iznosi -145). Iz inozemstva je doselilo 8 399 stanovnika, dok je u inozemstvo odselilo 7 391 stanovnika (saldo migracija s inozemstvom iznosi 1008). Najviše doseljenih stanovnika iz inozemstva je

iz Bosne i Hercegovine (23,8 %), Srbije (11,1 %) Njemačke (6,8 %) i Kosova (6,8 %). Najviše odseljenih je u Njemačkoj (24,9 %), Bosni i Hercegovini (18,6 %) te Srbiji (8,8 %) i Austriji (7,6 %). Saldo ukupne migracije u 2021. iznosi 863 stanovnika, ali je ipak manji u odnosu na 2020. (1 623) i na 2019. (3 697).

Dakle, stopa prirodnog prirasta i saldo ukupne migracije je u padu u odnosu na prethodne godine.

Graf 2. Stope promjene broja stanovnika prema gradskim četvrtima Grada Zagreba, 2021./2011.

**G 1. STOPE PROMJENE BROJA STANOVNIKA PO GRADSKIM ČETVRTIMA,
2021./2011.**

Izvor: DZS, obrada: GUGEOSP – Odjel za statističke i analitičke poslove

Od ukupnog broja stanovnika Grada Zagreba, hrvatsko državljanstvo ima 99,13 % stanovnika, 0,85 % osoba ima strano državljanstvo, a 0,1 % je bez državljanstva. Prema nacionalnoj pripadnosti, udio Hrvata u Gradu Zagrebu iznosi 93,53 %, slijede Srbi (1,57 %), Bošnjaci (0,86 %), Albanci (0,45 %), Romi (0,28 %), osobe koje se nisu izjasnile (0,79 %), Slovenci (0,17 %) i drugi. Prema vjerskoj pripadnosti najviše je katolika (73,37 %), a potom osoba koje su se izjasnile da nisu vjernici i ateisti (7,39 %). Ostalih kršćana je 4,92 %, agnostika i skeptika 3,29 %, osoba koje se ne izjašnjavaju kao i osoba nepoznate vjere (2,6 %), muslimana (2,02 %) i ostalih skupina ispod 2 %.

POKAZATELJI SIROMAŠTVA I SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI

Stopa rizika od siromaštva kao standardni pokazatelj jest postotak osoba koje imaju ekvivalentan raspoloživi dohodak ispod praga rizika od siromaštva. Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti pokazatelj je onih osoba koje su u riziku od siromaštva ili u teškoj materijalnoj deprivaciji (oskudici) ili žive u kućanstvu s vrlo niskim intenzitetom rada.

Na razini Republike Hrvatske nema značajnije promjene u stopi rizika od siromaštva, dok se udio osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti smanjuje (u 2020. iznosio je 23,2 %, u 2021. iznosio je 20,9 %, u 2022. iznosio je 19,9 %).

Tablica 3: Stopa rizika od siromaštva i osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (u %) prema klasifikaciji HR-NUTS 2021. – HR-NUTS 2.

STOPA RIZIKA OD SIROMAŠTVA I OSOBE U RIZIKU OD SIROMAŠTVA ILI SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI PREMA KLASIFIKACIJI HR_NUTS 2021. – HR NUTS 2.					
2021.	Republika Hrvatska	Panonska Hrvatska	Jadranska Hrvatska	Grad Zagreb	Sjeverna Hrvatska
Stopa rizika od siromaštva	19,2	27,0	18,1	11,6	18,5
Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti	20,9	28,6	19,9	13,3	19,8
2022.	Republika Hrvatska	Panonska Hrvatska	Jadranska Hrvatska	Grad Zagreb	Sjeverna Hrvatska
Stopa rizika od siromaštva	18,0	25,9	18,2	9,5	16,0
Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti	19,9	27,8	20,5	11,2	17,3

Izvor: DZS

Stopa rizika od siromaštva u Gradu Zagrebu u posljednjih nekoliko godina se smanjuje te je u 2020. godini iznosila 18,5 %, u 2021. godini 11,6 %, a u 2022. godini 9,5 %.

Također, u Gradu Zagrebu smanjuje se i udio osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti koji je u 2020. iznosio 22,8 %, u 2021. godini 13,3% te u 2022. godini 11,2 %.

Smanjenje stope rizika od siromaštva u Gradu Zagrebu može se tumačiti djelovanjem više različitih čimbenika, npr. gospodarskog rasta i smanjivanja nezaposlenosti, poreznih mjera, rasta minimalne plaće i plaća ostalih zaposlenika, poboljšanja obrazovne strukture stanovništva, a svakako je važan i učinak brojnih mjera i programa koje Grad Zagreb usmjerava prema građanima izloženima riziku od siromaštva i socijalne isključenosti.

Tablica 4: Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2021.

Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2021.		
	Republika Hrvatska (%)	Grad Zagreb (%)
Stopa materijalne i socijalne deprivacije	8,4	7,5
Stopa rizika od siromaštva prije socijalnih transfera (mirovine izuzete iz socijalnih transfera)	24,2	14,9

Izvor. DZS, Eurostat

Stopa rizika od siromaštva značajno se razlikuje prema dobi te su siromaštvu na razini RH najznatnije izložene osobe starije od 65 godina života (32,4% u 2021. i 2022.), osobe u dobi od 55 do 64 godine (21,7 % u 2021. i 18,3 % u 2022.) te djeca (17,1 % u 2021., 16 % u 2022.). Mladi u dobi od 18 do 24 godine izložene su riziku od 15 % u 2021. te 12,7% u 2022., a smanjuje se i stopa rizika za srednju dob (25 do 54 godine života) koja u 2021. iznosi 13,1%, a u 2022. iznosi 11,5%.

Na razini Grada Zagreba, riziku od siromaštva također su najizloženije osobe starije od 65 godina života ali u manjim postotcima u odnosu na nacionalnu razinu (stopa rizika od siromaštva za osobe 65+ u Gradu Zagrebu u 2021. godini iznosi 20,6%, a u 2022. godini iznosi 19,4%). Stope siromaštva za osobe u dobi od 18 do 64 godine u Gradu Zagrebu također su manje u odnosu na RH te iznose u 2021. godini 9,8%, a u 2022. godini 7% (Izvor: Državni zavod za statistiku, 2023.). Podaci o stopama siromaštva djece za Grad Zagreb u promatranim godinama nisu dostupni.

Prema istraživanju o siromaštvu djece predškolske dobi u Hrvatskoj (Šućur i sur., 2015), 13 % predškolske djece je materijalno deprivirano i siromašno, dok ih je 2,2 % ekstremno siromašno i teško materijalno deprivirano, što je osobito izraženo kod djece iz obitelji s troje i više ovisne djece, djece iz obitelji u kojima nitko ne radi ili je zaposlen samo jedan odrasli član, djece iz obitelji u kojima žive osobe s kroničnom bolešću ili su lošeg zdravlja, djece koja žive s jednim roditeljem ili čije obitelji primaju socijalnu pomoć. Isto istraživanje govori kako oko 5 % predškolske djece živi u kućanstvima koja primaju neki oblik socijalne pomoći.

Djeca koja žive u siromaštvu (roditelji su korisnici socijalne pomoći u sustavu socijalne skrb), u usporedbi s djecom koja ne žive u uvjetima siromaštva (roditelji su zaposleni i nisu u riziku od siromaštva) nemaju jednak pristup dobrima i uslugama ni osnovnim životnim potrebama nužnima za razvoj i zaštitu dobrobiti, uključujući adekvatnu prehranu, nabavku odjeće i obuće, igračaka, mogućnost priprema posebnih proslava, uključivanja u aktivnosti slobodnog vremena, sudjelovanje u aktivnostima za djecu i obitelji, dostupnost usluga namijenjenih djeci. Kućanstva predškolske djece koja žive u siromaštvu, u usporedbi s kućanstvima predškolske djece koja ne žive u siromaštvu, imaju pored više stope dohodovnog siromaštva i višu razinu stambene i materijalne deprivacije koja dolazi do izražaja ponajprije u svakodnevnom životu: 41,5 % djece koja žive u siromaštvu dolazi iz kućanstava koja ne mogu priuštiti meso, ribu ili vegetarijanski nadomjestak svaki drugi dan, gotovo 95 % živi u kućanstvima koja ne mogu priuštiti tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće, više od 50 % živi u kućanstvima koja kasne s plaćanjem najamnina, režija ili kreditnih rata, dok 82,5 % živi u kućanstvima koja nisu u mogućnosti podmiriti iznenadne finansijske izdatke. Četvrta živi u kućanstvima koja ne mogu priuštiti automobil ili osobno računalo, oko 4 % iz živi u stanovima ili kućama u kojima su dotrajali podovi, vrata, prozori ili su vlažni. Unatoč socijalnim transferima, vrlo malen udio (manje od 10 %) predškolske djece čije obitelji koriste socijalnu pomoć uspijeva izaći iz relativnog siromaštva (Šućur i sur., 2015).

Istraživanje s djecom srednjoškolske dobi koja žive u uvjetima siromaštva, provedeno 2015., pokazuje slične rezultate: srednjoškolci koji žive u siromašnim kućanstvima, nemaju zadovoljene osnovne životne potrebe i uvjete života, polazeći od dovoljne i kvalitetne prehrane, sigurne infrastrukture, nabavke lijekova do pristupa obrazovanju, školskim aktivnostima, ali i drugim uslugama u zajednici, kulturnim, sportskim, rekreativnim itd. Isključenost iz života zajednice nosi rizik socijalne izolacije mladih, a sve navedeno utječe na njihovo fizičko i mentalno zdravlje (Kletečki Radović, Vejmelka, Družić Ljubotina, 2017).

Sudionici fokus grupe navode kako siromaštvu utječe na njihovu djecu zbog čega se kod njih javlja osjećaj krivnje, ali i ljutnje na sustav što ne poduzima dovoljno mjera kako bi njihova djeca ispunila svoje potencijale:

„*Odgoj i obrazovanje su važni za izlazak djece iz ovakvog života. Vjerojatno i najvažnije. Ali s obzirom na to što im je dostupno i koliko im je (ne)dostupno, mi smo i dalje na mrtvoj točki. Ako dijete živi kako živi u toj obitelji, ako je u samom startu rizičan za neke stvari, on mora imati dodatnu podršku, da nadoknadi to što nema i da može danas-sutra imati jednak kapacitet, kako ovaj intelektualni, tako i emocionalni. Ja znam da mojoj djeci ne nedostaje ljubavi, ali isto tako znam i da ih sigurno muče stvari i da na sebe preuzimaju teret kojeg možda ne žele dijeliti sa mnom. Kako da to ne utječe na njegove ocjene i uopće želju da uči i da dalje napreduje?!*“

„*Ja njima ne mogu dati sadržaja. Nemaju iste prilike kao druga djeca. Zemlja istih prilika - apsolutno ne. Ako imaš novaca, dijete može ići na nogomet, u glazbene škole, na druge aktivnosti... Ja jedva pokrivam puni frižider. Malena mi ide 4. razred, sreća dobio sam jednokratnu naknadu 200 eura da im mogu uzeti nove tenisice.*“

„*Puno imamo izgubljene djece radi nas – siromašnih roditelja. Ne postoje nikakvi centri i programi koji se bave tom djecom. Što da ja svojoj kćeri napravim, kako da joj pomognem kad mi svi govore da je zatvorim u Kukuljevićevoj?! To je dijete koje je na rubu, ali koje nije još uvijek otišlo na drugu stranu. Oni su inzistirali da ja to tražim i da ja to napravim i da je hitno zatvorim u psihijatrijsku ustanovu.*“

„Ona je na početku života, sad se treba početi živjeti i graditi svoje, graditi sebe. Kako ja njoj pomognem?“

Pritom dio ispitanika vidi dio rješenja i u cjelodnevnoj nastavi:

„Moja škola je odbila cjelodnevnu nastavu, što mi je žao jer bi upravo ti sadržaji koje im ja ne mogu priuštiti mogli biti tu. Ako ja kćeri ne mogu priuštiti ples, odbojku, da ga ona može dobiti u školi. Ona mene traži svašta, a da joj ne mogu dati – ništa. Ta cjelodnevna nastava je mogla biti ono selo koje će mi pomoći odgojiti dijete.“

Osim cjelodnevne nastave, sudionici smatraju kako razne organizacije neprofitne organizacije nude kvalitetnu i relevantnu podršku:

„Caritas je dobar, nude besplatne instrukcije za klince par puta tjedno, evo to je super. Imaju i razne sajmove s odjećom, pa tamo uzimamo robu. 'Djeca prva' svaka tri mjeseca daju po 80 eura. Ali evo, zaposleni nemaju pravo na vaučere.“

KUĆANSTVA I OBITELJI

Stopa nupcijaliteta (sklopljenih brakova) u Gradu Zagrebu u 2021. iznosi 4,8 te je u porastu u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 3,5 (u 2011. stopa je bila 4,7). Stopa divorcijaliteta (razvoda brakova) u 2021. iznosila je 1,3, što je pad u odnosu na 2020. kada je iznosila 1,4.

U brojkama, broj sklopljenih brakova u Gradu Zagrebu u 2021. je porastao u odnosu na prethodnu godinu te iznosi ukupno 3 671 (u 2020. iznosi je 2 861), ali je ipak manji nego 2019. kada je iznosio 3 808. Broj razvedenih brakova je u padu te je u 2019. iznosi je 1 430, u 2020. je iznosi 1 145, a u 2021. ukupno 1 023. Udio sklopljenih i razvedenih brakova u 2021. iznosi 78,2 % sklopljenih brakova u odnosu na 21,8 % razvedenih brakova.

Broj privatnih kućanstava u Gradu Zagrebu u 2021. iznosi 300 329 (što je smanjenje u odnosu na 2011. kada je privatnih kućanstava bilo 303 441). Najveći broj osoba (173 752) živi u četveročlanim kućanstvima, zatim u tročlanim (160 524) i dvočlanim (158 292) kućanstvima, dok ukupno 94 119 osoba živi u jednočlanim - samačkim kućanstvima. **Grad Zagreb ima znatno veći udio (31,3 %) samačkih kućanstava od prosjeka u RH, a ovaj je trend i dalje u porastu (u 2011. udio samačkih kućanstava iznosi je 28,6 %).** Nadalje, prema broju članova kućanstava ukupno 90 215 osoba živi u petočlanim kućanstvima, 42 240 u šesteročlanim kućanstvima te 20 027 kućanstava je sa 7 članova. Kućanstva sa 8, 9 i više članova čine preostalih više od 15 000 osoba (Izvor: DZS, 2022.).

Smatra se da osobe u **kućanstvima žive u uvjetima teške materijalne deprivacije** kada ne mogu priuštiti najmanje sedam od trinaest stavki materijalne i socijalne deprivacije (kašnjenje s plaćanjem najamnine, računa za režije, stambenog ili potrošačkog kredita; nemogućnost kućanstva da svim članovima priušti tjedan dana odmora izvan kuće; nemogućnost da si priušti obrok koji sadržava meso/piletinu/ribu/vegetarijanski ekvivalent svaki drugi dan; nemogućnost da podmiri neočekivani financijski trošak; nemogućnost pristupa internetskoj vezi; automobilu; adekvatnom grijanju u najhladnijim mjesecima; zamjenu dotrajalog namještaja; zamjenu dotrajale odjeće novom; dva para prikladno nosive obuće; potrošnju manjeg iznosa novca svaki tjedan za pojedinog člana; nemogućnost redovitog bavljenja nekom slobodnom aktivnošću; okupljanja s prijateljima/obitelji barem jedanput mjesечно uz piće ili obrok).

Vezano uz stopu rizika od siromaštva prema tipu kućanstva na razini Hrvatske, ovom riziku najizloženija su jednočlana kućanstva u kojima su osobe u dobi od 65 i više godina (u 2021. godini 55,3 %, u 2022. godini 56,5 %), te jednočlana kućanstva (u 2021. godini 47,4 %, u 2022. godini 47,8 %). **Na razini Grada Zagreba ova**

kućanstva su također u najvećem riziku, ali manjem nego na razini RH te za jednočlana kućanstva u kojima su osobe u dobi od 65 i više godina u Gradu Zagrebu u 2021. godini iznose 39,4%, a u 2022. godini 38,6%, dok za jednočlana kućanstva stopa u 2021. iznosi 30,6%, a u 2022. 30% (Izvor: Državni zavod za statistiku 2023.) Riziku od siromaštva na razini RH značajno su izložena i kućanstva u kojima živi jedan roditelj s jednim ili više uzdržavane djece (u 2021. godini 37,5 %, u 2022. godini 24,9 %), ali i kućanstva s dvije odrasle osobe s troje ili više djece (u 2021. godini 22,8 %, u 2022. godini 23,3 %). Obitelji u kojima žive dvije odrasle osobe s dvoje djece imaju jednu od najnižih stopa siromaštva, u 2021. godini iznosila je 10,1 %, a u 2022. godini 10,8 %.

U Gradu Zagrebu ukupno 94 119 osoba živi u jednočlanim (samačkim) kućanstvima, od čega ukupno 37 975 jednočlanih kućanstava čine osobe u dobi od 65 ili više godina, a ukupno 56 144 jednočlanih kućanstava čine osobe u dobi do 65 godina (Izvor: DZS, Stanovništvo u samačkim kućanstvima prema starosti, spolu i zakonskome bračnom stanju, Popis 2021.)

Ukupno u Gradu Zagrebu živi 214 009 obitelji među kojima prema tipu obitelji: 97 364 bračnih parova s djecom, 7 907 obitelji koje čine izvanbračni partneri, životni partneri ili neformalni životni partneri s djecom, jednoroditeljskih obitelji je 47 994 (od čega majke s djecom 40 378 obitelji, očevi s djecom 7 616 obitelji) te 50 505 obitelji koje čine bračni parovi bez djece i 10 239 izvanbračni partneri, životni partneri ili neformalni životni partneri bez djece.

Članova svih navedenih obitelji je 628 245, od čega u **jednoroditeljskim obiteljima** živi 112 617 članova (u obiteljima koje čine majke s djecom živi 95 005 članova, a u obiteljima očeva s djecom živi 17 612 članova) te u ostalim obiteljima s djecom živi 394 140 članova (Izvor: DZS, Obitelji prema tipu i broju članova, Popis 2021.)

Grad Zagreb je 6. travnja 2022. organizirao konferenciju „Znanost susreće regije: Skriveno među nama – Jednoroditeljske obitelji“ na kojoj se raspravljalo o psihosocijalnim aspektima jednoroditeljskih obitelji iz perspektive stručnjaka i roditelja. Glavni cilj konferencije bio je omogućavanje adekvatne i cijelovite podrške jednoroditeljskim obiteljima jer se češće suočavaju s problemima siromaštva i socijalne isključenosti, problemima u ponašanju djece i nadzoru nad djecom, niskim samopoštovanjem, napuštanjem školovanja, ranim odlaskom od kuće itd. Roditeljska iskustva ističu važnost dobre suradnje s Hrvatskim zavodima za socijalni rad, odnosno njegovim zaposlenicima koji imaju važnu ulogu u prepoznavanju potreba jednoroditeljskih obitelji i pružanju informacija prilikom traženja pomoći i podrške. Glavni zaključci konferencije su: zbog svog ekonomskog položaja, manjka socijalizacijskog konteksta, stresa zbog raspada obitelji te opterećenja koje može ugroziti majčinu psihološku dobrobit (jer je najčešće majka nositeljica skrbi), jednoroditeljske obitelji se nalaze u vrlo nepovoljnem položaju; zbog navedenih čimbenika može doći do pogoršanja psihofizičkog zdravlja roditelja i djece, teške prilagodbe na novonastalu situaciju s mnogo izazova, socijalne isključenosti i rizika od siromaštva te nemogućnosti suočavanja s ekonomskim stresom. Nadalje, postoji potreba za individualiziranim pristupom jednoroditeljskim obiteljima, s obzirom na izrazito različite potrebe i izazove s kojima se suočavaju kao i povezivanjem stručnjaka i službi radi lakšeg ostvarivanja pomoći i podrške jednoroditeljskim obiteljima.

Izjava samohranog oca traže djece, blokirano računa, sudionik fokus grupe:

„Ja sam s plaćom od 1 100 eura, debelo ispod granice siromaštva. Svi gledaju prihode, nitko ne gleda troškove“

MJERE NAMIJENJENE KUĆANSTVIMA I OBITELJIMA S DJECOM

U suzbijanju dječjeg siromaštva, pored novčanih naknada koje se osiguravaju iz državnog proračuna temeljem Zakona o socijalnoj skrbi, kao i novčanih naknada iz Proračuna Grada Zagreba, važnu ulogu imaju i obiteljske naknade (dječji doplatak, rodiljne naknade, pomoć za opremu novorođenog djeteta i sl.) te različita davanja za školovanje (stipendije i sl.) i ostala davanja na razini jedinica lokalne i regionalne samouprave.

Tablica 8. Državna davanja za djecu 2018. – 2022. RH

DRŽAVNA DAVANJA ZA DJECU							
Godi na	Doplatak za djecu						Broj isplata novčane potpore za novorođeno dijete
	Broj korisnika	Broj djece	Isplaćeni doplatak za djecu, tis. kuna	Isplaćeni doplatak za djecu, tis. eura	Prosječan godišnji doplatak po djetetu, kune	Prosječan godišnji doplatak po djetetu, euri	
2018.	16 605	31 715	170 950	22 689	5 390	715	11 200
2019.	18 944	37 295	183 805	24 395	4 928	654	10 864
2020.	17 894	35 730	176 614	23 441	4 943	656	10 554
2021.	16 843	33 786	173 200	22 988	5 126	680	10 601
2022.	16 078	32 268	161 938	21 493	5 019	666	-

Izvor: HZMO, HZZO

DOPLATAK ZA DJECU

Nizak obuhvat djece i niske naknade su obilježja postojećeg sustava doplatka za djecu. Umjesto dječjeg doplatka kao socijalne mjere, u svrhu ostvarivanja ustavnog načela socijalne pravednosti preferira se uvođenje univerzalnog doplatka za svu djecu koje se temelji na konceptu prava svakog djeteta i na razvijanju mјera pomoći svim obiteljima s djecom. Drugi izazovi su niski iznosi za dječji doplatak koji bi trebali pratiti stope inflacije i rast plaća.

BESPLATNA PREHRANA U ŠKOLAMA

U Preporuci Vijeća EU o uspostavi europskog jamstva za djecu (2021.) se ističe da je osiguravanje pristupa najmanje jednom zdravom obroku svakog školskog dana za djecu kojoj je potrebna pomoć od presudne važnosti. Dodatno se potiče države članice da pristup dostatnoj i zdravoj prehrani za djecu kojoj je potrebna pomoć osiguraju tako da (a) podupiru pristup zdravim obrocima i izvan školskih dana, među ostalim, potporom u naravi ili finansijskom potporom, osobito u izvanrednim okolnostima, npr. zatvaranje škola; (b) osiguraju poštivanje prehrambenih standarda u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje i obrazovnim ustanovama kao odgovor na posebne prehrambene potrebe; (c) ograniče oglašavanje i dostupnost hrane s visokim udjelom masti, soli i šećera u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje i obrazovnim ustanovama; (d) djeci i obiteljima pruže odgovarajuće informacije o zdravoj dječjoj prehrani.

Hrvatska je preporuku o jednom besplatnom školskom obroku (koji je plaćen iz sredstava državnog proračuna) počela primjenjivati za sve učenike osnovnih škola od početka drugog polugodišta u školskoj godini 2022./2023., što je značajan korak prema osiguravanju zdravlja svoj djeti, ali i finansijskog rasterećenja roditelja. U Gradu Zagrebu, od nešto više od 59 000 učenika obuhvaćenih prehranom, otprilike trećina ima mogućnost konzumacije toplog obroka. U školama koje zasad nemaju mogućnost kuhanja, učenici imaju priliku dobiti besplatan mlijeko obrok. Dodatnim subvencijama Grad Zagreb osigurava besplatne sve školske

obroke djeci slabijeg socioekonomskog statusa. U narednom razdoblju uložit će se sredstva u unaprjeđenje i poboljšanje kvalitete prehrane proširenjem kuhinja, nabavom opreme i namještaja (Grad Zagreb).

NOVČANA DAVANJA GRADA ZAGREBA ZA OBITELJI S DJECOM

Novčana pomoć za opremu novorođenog djeteta

Do 2010. broj živorođene djece je rastao, no od 2010. nastupa dugoročno negativan trend broja živorođene djece, usprkos tome što je 2009. mjera izmijenjena tako da se dodjeljuje visok finansijski poticaj za trećerođeno i svako sljedeće dijete. Uzimajući u obzir opisane trendove, nameće se nužnost da Grad Zagreb na jednak način podupire svako živorođeno dijete. Od 1. siječnja 2022. primjenjuje se Odluka o novčanoj pomoći za opremu novorođenog djeteta (Službeni glasnik Grada Zagreba 29/21) kojom je određen iznos novčane pomoći, uz ispunjavanje propisanih uvjeta, u visini od 2.500,00 kn (331,81 EUR) za svako novorođeno dijete s kojim podnositelj zahtjeva živi u zajedničkom kućanstvu. Tijekom 2021. isplaćeno je 19 719, a tijekom 2022. ukupno 20 021 isplata.

Novčana pomoć za roditelja odgojitelja tijekom 2021. isplaćivala se temeljem Odluke o novčanoj pomoći za roditelja odgojitelja (Službeni glasnik Grada Zagreba 10/18 i 20/21). Izmjenom Odluke, u rujnu 2021. obustavljen je primanje novih korisnika mjere roditelj odgojitelj. Ukupno je prema isplati u listopadu za rujan 2021. bilo 5 788 korisnika, a prema isplati u studenome za listopad 2021. bilo je 5 793 korisnika mjere. To je ujedno bio i najveći broj korisnika u jednom mjesecu od 2016., otkad je mjera uvedena. Otad se bilježi pad te je u prosincu 2022. bilo 5 419 korisnika. U rujnu 2022. donesene su izmjene i dopune važeće Odluke o novčanoj pomoći za roditelja odgojitelja (Službeni glasnik Grada Zagreba 10/18 i 20/21), pri čemu su izmijenjeni vremenski rokovi trajanja i visine novčane pomoći pa je ostavljeno značajno vrijeme prilagodbe korisnika na novonastale okolnosti, kako korisnicima ne bi bio nametnut prevelik teret izlaska iz mjere. Time je omogućena pravednija raspodjela finansijskih sredstava gradskog proračuna radi ostvarivanja prava na priuštiv i kvalitetan institucionalni odgoj i obrazovanje za svu djecu rane dobi, s posljedicom smanjivanja društvenih nejednakosti i kasnijeg rizika od siromaštva i socijalne isključenosti, budući da se u 2023. predviđa uštedu u proračunu, čime se otvara mogućnost značajnih proračunskih investicija u nove vrtiće. Proširenje kapaciteta gradskih vrtića s ciljem omogućavanja upisa u programe predškolskog odgoja i obrazovanja svoj djeci, Grad Zagreb smatra najvažnijom kompenzacijском mjerom za korisnike mjere roditelj odgojitelj, kojima je dosad bio zapriječen upis djecu u vrtić. Ujedno, u području poticanja zapošljavanja i samozapošljavanja Grad Zagreb provodi specifične kompenzacijске mjere usmjerene upravo prema korisnicima mjere roditelj odgojitelj.

STANOVANJE

Republiku Hrvatsku karakterizira visoki udio privatnog stambenog vlasništva, ali dio građana zbog lošeg socioekonomskog statusa nemaju sredstava za ulaganje u stambeno zbrinjavanje i poboljšanje stambenih uvjeta te se suočava s problemom prenapučenosti stambenog prostora, osobito kod pripadnika manjina i obitelji u siromaštву. Loša kvaliteta stambenog prostora i prenapučenost mogu nepovoljno utjecati i na zdravlje (Pragma, 2013.), uključujući i mentalno, obrazovne ishode, obiteljske odnose. Neprimjereni stambeni uvjeti i rizik od siromaštva posebno prijete djeci koja odrastaju u (ekstremnom) siromaštву. U tom smislu, osiguravanje pristupa primjerrenom stanovanju za svu djecu predstavlja ključan mehanizam za prevenciju beskućništva, siromaštva i socijalne isključenosti (UNICEF, 2022).

Hrvatska još uvijek traži svoj put u kreiranju primjerene stambene politike, osobito po pitanju stambenog zbrinjavanja ranjivih skupina, uključujući djecu i mlade. Energetsko siromaštvo, osobito naglašeno posljednjih godina, pogađa obitelji u siromaštву (HMPS, 2021), ali i kućanstva s niskim prihodima i visokim troškovima energenata zbog nedavnih poskupljenja tih troškova, ali i zbog niske energetske učinkovitosti stambenih zgrada/kuća.

Socijalna slika Grada Zagreba 2020. – 2021. ukazala je na trend povećanja razlike između broja kućanstava i stanova u smislu većeg porasta broja stanova u odnosu na kućanstva te **pražnjenje središnjih dijelova grada u korist prigradskih naselja, predgrađa i drugih dijelova te stvaranja nove stambene slike Grada Zagreba.**

Tablica 9: Broj stanovnika, kućanstava i stambene jedinice u Gradu Zagrebu i RH

1. BROJ STANOVNIKA, KUĆANSTVA I STAMBENE JEDINICE U GRADU ZAGREBU, POPIS 2021. - PRVI REZULTATI

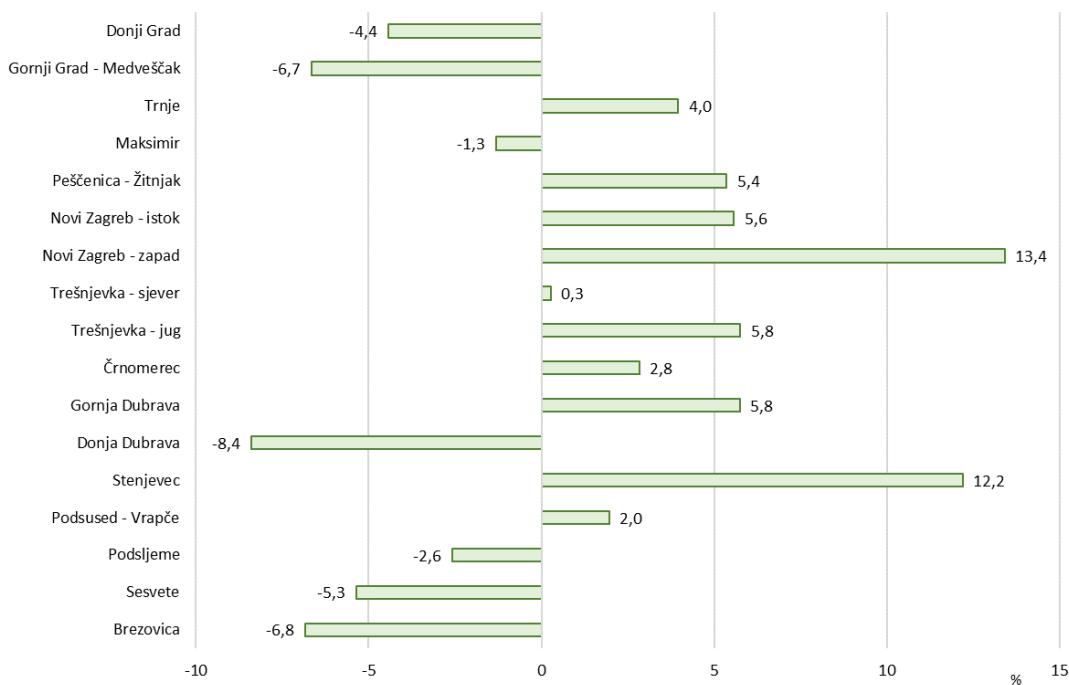
	Ukupan broj stanovnika	Kućanstva		Stambene jedinice	
		ukupno	privatna kućanstva	ukupno	stanovi za stalno stanovanje
Republika Hrvatska	3 888 529	1 438 423	1 434 785	2 350 444	2 015 364
Grad Zagreb	769 944	300 650	299 792	393 433	382 926
Udio Grada Zagreba u RH, %	19,8	20,9	20,9	16,7	19,0

Izvor: DZS; obrada: GUGEOSP - Odjel za statističke i analitičke poslove

Broj završenih stanova u Gradu Zagrebu 2021. iznosio je 2 623, a najviše ih je na području gradske četvrti Peščenica – Žitnjak (624) te četvrti Novi Zagreb – zapad (445) koja bilježi i visoki vitalni indeks, a najmanje završenih stanova je na području gradskih četvrti Donji Grad, Novi Zagreb – istok te gradske četvrti Donja Dubrava. Broj završenih zgrada u 2021. iznosio je 479, od čega se najveći broj nalazi na području četvrti Novi Zagreb – zapad.

Graf: Stope promjene broja ukupnih stambenih jedinica po gradskim četvrtima Grada Zagreba 2021./2022.

G 3. STOPE PROMJENE BROJA UKUPNIH STAMBENIH JEDINICA PO GRADSKIM ČETVRTIMA,
2021./2011.

Izvor: GU za gospodarstvo, ekološku održivost i strategijsko planiranje, Odjel za statističke i analitičke poslove, 2022.

STAMBENO ZBRINJAVANJE

Sukladno odredbama Odluke o najmu stanova (Službeni glasnik Grada Zagreba 22/09, 3/12, 15/12, 22/13, 11/20 i 27/21) koji propisuju uvjete, postupak i mjerila za davanje u najam stanova u vlasništvu Grada Zagreba, Grad Zagreb je stambeno zbrinuo dodjelom stanova u najam na temelju Konačne liste reda prvenstva u 2021. ukupno 29 obitelji (među kojima je 20 obitelji s djecom), a u 2022. ukupno 26 obitelji (među kojima 19 obitelji s djecom).

Na inicijativu Gradskog ureda za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom, izvan liste reda prvenstva (s obrazloženim mišljenjem za dodjelu u najam izvan liste reda prvenstva), u 2021. stambeno je zbrinuto 29 obitelji (od čega 18 obitelji s djecom), a u 2022. ukupno 10 obitelji (od čega 7 obitelji s djecom). Nadležni Gradski ured, sukladno članku 7. i 7.b Odluke o najmu stanova izdaje obrazložena mišljenja za dodjelu u najam izvan liste reda prvenstva stanova u vlasništvu Grada Zagreba. Obrazložena mišljenja izdaju se na zahtjev građana koji su u potrebi stambenog zbrinjavanja, a koji ispunjavaju propisane uvjete. Izvan liste reda prvenstva, stan se u najam može dati osobi koja nema riješeno stambeno pitanje, niti mogućnosti da ga riješi na drugi način, nalazi li se u iznimno teškom socijalno-zdravstvenom položaju te ispunjava li uvjet o vremenu prebivanja na području Grada Zagreba, neprekidno najmanje 10 godina prije podnošenja zahtjeva.

U 2021. je izdano 51 obrazloženo mišljenje, od čega su 3 izdana osobama koje su žrtve obiteljskog nasilja, a jedno obrazloženo mišljenje izdano je osobi čija je nekretnina stradala u potresu. U obiteljima kojima je izdano obrazloženo mišljenje tijekom 2021. bilo je sveukupno 65-ero malodobne djece. U 2022. je izdano 25 obrazloženih mišljenja, od čega je jedno izdano osobi koja je žrtva obiteljskog nasilja. U obiteljima kojima je izdano obrazloženo mišljenje tijekom 2022. bilo je sveukupno 32-oje malodobne djece.

Sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno Grad Zagreb dužni su osigurati u kriznim situacijama obiteljima s maloljetnom djecom smještaj u slučaju kada obitelj nije u mogućnosti sama osigurati smještaj. Grad Zagreb je tijekom 2022. radi osiguranja kriznog smještaja za obitelji s maloljetnom djecom osigurao smještaj za 61 osobu (29 osoba smješteno u Hostelu Arena, a 28 osoba u objektu Hrvatskog Crvenog križa – Gradskog društva Crvenog križa Zagreb na lokaciji Kosnica).

Vezano uz smještaj beskućnika, prihvatiliše za beskućnike Caritasa Zagrebačke nadbiskupije ima smještajni kapacitet za 21 korisnika i za pružanje usluge smještaja i prehrane s mogućnošću održavanja osobne higijene i dostupnošću donirane obuće i odjeće. Korisnicima se također pruža psihosocijalna pomoć i podrška u prevladavanju različitih životnih poteškoća, organiziranju radno-okupacijske aktivnosti i aktivnog provođenja slobodnog vremena. Tijekom 2022. usluga je pružena 43-oma korisnicima. Osim navedenog, privremeni smještaj u prihvatiliše pruža i Hrvatski Crveni križ, Gradsko društvo Crvenog križa Zagreb s kapacitetom za 130 korisnika. Tijekom 2022. uslugu smještaja su koristila 223 korisnika. Od 2022. Grad Zagreb sufincira i rad dva poludnevna boravka za beskućnike koja vode udruge Dom nade – udruga za podršku beskućnima i ostalim socijalno ugroženim skupinama i Pet plus. Tijekom 2022. u udruzi Dom nade uslugu je koristio 61, a u udruzi Pet plus 81 korisnik.

POTPORA STANOVANJU DJECE U RIZIKU

Gotovo 50 % djece u Hrvatskoj u dobi do 17. godina je u 2020. živjelo u prenapučenim stanovima (na razini EU-27 je prosjek bio 25,9 %), a taj je postotak među djecom koja žive u siromaštvu bio 61,7 % (na razini EU-27 prosjek je bio 41,7 %). Stopa teške stambene deprivacije djece koja žive u riziku od siromaštva je u RH 2019. bila 19,8 % (prosjek EU-27 je bio 14 %). Pored prenapučenosti (nepostojanje vlastite sobe i mjesta za učenje), takva se kućanstva susreću s problemima krovнog prokišnjavanja, nedostatka kade/tuša ili unutarnjeg toaleta, svjetla, grijanja i slično (UNICEF, 2022). Obitelji s djecom koje žive u riziku od siromaštva nemaju finansijske mogućnosti za kvalitetno održavanje stambenog prostora, kupnju i popravak kućanskih aparata (Šućur i sur., 2015.). Takva su kućanstva u znatno većoj mjeri preopterećena troškovima stanovanja u kućnom proračunu (2020. je to bilo 20,5%) u odnosu na opću populaciju (4,2 % kod opće populacije 2020.).

Gotovo četvrtina roditelja korisnika socijalne pomoći svojoj djeci ne može priuštiti vlastiti krevet (UNICEF, 2022, prema: Stubbs i sur., 2017.).

Samohrana majka četvero djece, sudionica fokus-grupa:

„Činjenica da se ne mogu malo izolirati i bit sami kad im to treba, da ne mogu učiti sami u sobi, da se ne mogu odmoriti kad im je to potrebno, da nemaju svoj mali kutak...“

Drugi sudionik navodi dugotrajno čekanje na rješavanje stambenog pitanja:

„.... Prvotno nas je 7 živjelo u tih 36 kvadrata, supruga i ja smo otišli do socijalne radnice jer nemamo uvjete za odgojiti i obrazovati našu djecu. Dobili smo odgovor da ne mogu ništa... 20 godina šaljem molbe za stan... Kažu oni „Strpite se, niste jedini“... 71 godinu imam, ja sam još uvijek u podrumu. A drugi govore „dobio sam stan“ – pa kako? Drago

ODGOJ I OBRAZOVANJE

Priuštivost obrazovanja za djecu jedan je od ključnih izazova za obitelji s iskustvom siromaštva te se, kako je ono izravno povezano sa socioekonomskim statusom, nastavlja međugeneracijski ciklus nepovoljnog položaja. Zbog finansijskih ograničenja djeca koja žive u uvjetima siromaštva često se usmjeravaju prema strukovnim zanimanjima koja, iako s nižim dohotkom, osiguravaju raniji ulazak u svijet rada, a onda i egzistencijalnu sigurnost i finansijsko olakšanje za (primarnu) obitelj (Kletečki Radović, Družić Ljubotina, 2017.). Dodatni problem predstavlja slaba dostupnost srednjoškolskih programa u siromašnim zajednicama što dovodi do izostanka izbora željene srednje škole, čime se smanjuje i sama intrinzična motivacija mladih za zanimanje koje će steći, a nakon čega često nisu konkurentni na tržištu rada. Osim djece, i roditelji u uvjetima siromaštva također su u obrazovnoj depriviranosti koja onemogućuje dodatnu podršku i pomoći djeci u svladavanju gradiva, a onda u konačnici i boljih obrazovnih ishoda. Da je obrazovni i kognitivni razvoj djece u obiteljima s iskustvom siromaštva ugrožen potvrđuju PISA testovi (2018) koji pokazuju kako učenici u dobi od 15 godina slabijega socioekonomskog statusa postižu lošije obrazovne rezultate od vršnjaka čiji je socioekonomski status bolji (EC, 2020.).

Istraživanja (UNICEF, 2021.) pokazuju da siromašna djeca i djeca u riziku od siromaštva najčešće pripadaju skupini djece kojoj je smanjen pristup uslugama potrebnim za razvoj (npr. ustanove predškolskog obrazovanja, škole); često je riječ o djeci s razvojnim teškoćama, djeci iz alternativne skrbi, djeci korisnicima zajamčene minimalne naknade, djeci iz ruralnih područja i djeci iz jednoroditeljskih obitelji. Iako je osnovnoškolsko obrazovanje obvezno, djeca u riziku često nemaju dostatna sredstva za kupovinu školske opreme ili nemaju pristup računalu za izvršavanje školskih zadataka. Podatci pokazuju da sužen pristup obrazovanju dovodi do niskog stupnja obrazovanja pojedinca, što je veliki rizični faktor za siromaštvo u odrasloj dobi (CERANEO, Profil Hrvatske socijalne države, 2023.).

SREDNJE ŠKOLE U GRADU ZAGREBU

U školskoj godini 2021./2022. broj djece obuhvaćen srednjoškolskim programima u Gradu Zagrebu je iznosio 35 605 djece, a u školskoj godini 2022./2023. je iznosio 35 854-ero djece. Broj djece ponavljača smanjio se u školskoj godini 2022./2023. (289 djece ponavljača) u odnosu na raniju školsku godinu 2021./2022. (ukupno 343). U obje promatrane školske godine u Gradu Zagrebu je 14 učeničkih domova kojima je obuhvaćeno 2 318 učenika i 326 studenata (šk. godina 2021./2022.), dok je u školskoj godini 2022./2023. veći broj studenata u odnosu na prethodnu (2 290 učenika i 417 studenata).

Porastao je broj pomoćnika u nastavi/stručnih komunikacijskih posrednika koji je u školskoj godini 2021./2022. iznosio 65 pomoćnika za 65 učenika u 33 redovne srednje škole i u jednoj posebnoj ustanovi.

Kroz EU projekt „Pomoćnici u nastavi kao potpora inkluzivnom obrazovanju, faza IV“ je uključeno 7 pomoćnika u nastavi za 7 učenika. U šk. godini 2022./2023. broj pomoćnika u nastavi iznosio je 78 za ukupno 78 učenika u 34 redovne srednje škole i u jednoj posebnoj ustanovi. Kroz navedeni EU projekt uključeno je ukupno 15 pomoćnika u nastavi za 16 učenika.

Sukladno Programu javnih potreba u srednjoškolskom odgoju i obrazovanju za 2021. (Službeni glasnik Grada Zagreba, 34/20), Grad Zagreb je za školsku godinu 2021./2022. nabavio 274 830 novih udžbenika i drugih obrazovnih materijala za 34 671-og učenika srednjih škola Grada Zagreba te za 875 učenika srednjih škola izvan Zagreba koji imaju prebivalište na području Grada Zagreba. Sukladno Programu javnih potreba u srednjoškolskom odgoju i obrazovanju za 2022. (Službeni glasnik Grada Zagreba, 31/21), Grad Zagreb je za školsku godinu 2022./2023. osigurao 207 790 novih udžbenika i drugih obrazovnih materijala za 34 815 srednjoškolaca Grada Zagreba te za 973 srednjoškolca izvan Zagreba s prebivalištem na području Grada Zagreba.

OSNOVNE ŠKOLE U GRADU ZAGREBU

U Gradu Zagrebu ukupno je 111 redovnih osnovnih škola, 4 posebne, 2 osnovne glazbene i 9 srednjih umjetničkih škola koje provode osnovno umjetničko obrazovanje (6 glazbenih i 3 plesne). Također, djeluje i 11 privatnih osnovnih škola, 4 vjerske škole, 1 privatna glazbena škola i 7 srednjih privatnih glazbenih škola koje provode osnovno umjetničko obrazovanje te 6 međunarodnih škola. U školskoj godini 2022./2023. broj privatnih osnovnih škola se povećao na 13.

U školskoj godini 2021./2022. upisanih učenika u redovne škole je bilo 63 059, u posebnim školama 729, u umjetničkim školama 4 192, u privatnim osnovnim školama 1 462 te u osnovnim školama s međunarodnim programom 593-oe učenika. U školskoj godini 2022./2023. broj učenika u redovnim osnovnim školama je nešto manji (62 891 učenik), u posebnim školama je 688 učenika, u umjetničkim školama 863, u privatnim osnovnim školama 1 845, a u osnovnim školama s međunarodnim programom 888.

Broj djece po razredima u redovnim osnovnim školama je u porastu. U školskoj godini 2021./2022. u I. razredima je bilo ukupno 7 699-ero djece, 7 815 u II. razredima, 7 945 djece u III. razredima i 7 883-oe u IV. razredima. U školskoj godini 2022./2023. bilo je 7 896-ero djece u I. razredima, 7 984-ero u II. razredima, 8 188-ero u III. razredima te 7 913-ero djece u IV. razredima. Također, u porastu je i broj pomoćnika u nastavi/stručnih komunikacijskih posrednika u osnovnim školama i broj djece obuhvaćene uslugama pomoćnika u nastavi. U školskoj godini 2021./2022. djelovalo je 489 pomoćnika u nastavi za 521-og učenika u 109 osnovnih škola i u dvije posebne ustanove. Kroz EU projekt „Pomoćnici u nastavi/stručni komunikacijski posrednici kao potpora inkluzivnom obrazovanju, faza IV“ je angažirano 435 pomoćnika u nastavi za 464 učenika. U školskoj godini 2022./2023. je djelovalo 638 pomoćnika u nastavi za 689 učenika u 109 osnovnih škola i u dvije posebne ustanove. Kroz EU projekt „Pomoćnici u nastavi/stručni komunikacijski posrednici kao potpora inkluzivnom obrazovanju, faza V“ je djelovalo 428 pomoćnika za 469 učenika.

Pravo na besplatan mlijecni obrok, ručak i užinu ostvaruju: učenici korisnici ZMN ili obitelji učenika koje ostvaruju navedeno pravo; učenici čiji su roditelji nezaposleni i redovno su prijavljeni Zavodu za zapošljavanje ili ako posljednja dva mjeseca nisu primili plaću (odnosi se na oba roditelja, odnosno samohranog roditelja); djeca invalidi III. i IV. kategorije; djeca invalida Domovinskog rata; djeca osoba s invaliditetom (100 % i 90 %). Gradska ured za obrazovanje, sport i mlade utvrđuje pravo na oslobođanje, odnosno smanjivanje obveze sudjelovanja roditelja u cijeni programa za posebne slučajevе izvan utvrđenog sustava olakšica, a na osnovi obrazloženog zahtjeva škole u suradnji s centrima za socijalnu skrb, zdravstvenim i drugim nadležnim ustanovama. U porastu je broj učenika koji primaju besplatno jedan ili sva tri obroka.

U prosincu 2021. u školama su se hranila 43 804 učenika koji su sudjelovali u plaćanju obroka sukladno kriterijima Programa javnih potreba u osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju Grada Zagreba za 2021. godinu ili koji su bili oslobođeni plaćanja jednog od obroka ili sva tri obroka sukladno kriterijima. U potpunosti besplatan mlijecni obrok su primila 1 422 učenika, što čini 3,25 % ukupnog broja učenika koji se hranio u školi, u potpunosti besplatan ručak je primilo 508 učenika, što čini 1,16 % ukupnog broja učenika, a besplatnu užinu

primilo je 329 učenika, što čini 0,75 % ukupnog broja učenika koji se hranio u školi. U prosincu 2022. u školama se hranilo 45 610 učenika, a u potpunosti besplatan mliječni obrok je primilo 1 657 učenika, što čini 3,63 % ukupnog broja učenika koji se hranio u školi, besplatan je ručak primilo 680 učenika, što čini 1,49 % ukupnog broja, a užinu je besplatno primilo 394-ero učenika, što čini 0,86 % učenika koji se hranio u školi.

Produženim boravkom u školi bilo je obuhvaćeno 14 619 djece, odnosno 21,17 % djece učenika u redovnim školama u školskoj godini 2021./2022. te 15 231 dijete, odnosno 24,22 % djece učenika u školskoj godini 2022./2023. u kojoj je produženi boravak povećan za 31-nu odgojno-obrazovnu skupinu u odnosu na prethodnu školsku godinu. Sukladno Programu javnih potreba u osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju za 2021. (Službeni glasnik Grada Zagreba, 34/20), Grad Zagreb je za školsku godinu 2021./2022. nabavio 544 103 druga obrazovna materijala za potrebe 64 345 osnovnoškolaca Grada Zagreba i 620 osnovnoškolaca izvan Zagreba koji imaju prebivalište u Gradu Zagrebu. Sukladno Programu javnih potreba u osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju za 2022. (Službeni glasnik Grada Zagreba, 31/21), Grad Zagreb je za školsku godinu 2022./2023. osigurao 611 183 nova druga obrazovna materijala za 64 745 osnovnoškolaca Grada Zagreba te za 480 osnovnoškolaca izvan Grada Zagreba s prebivalištem na području Grada Zagreba.

DJEĆJI VRTIĆI U GRADU ZAGREBU

Grad Zagreb osnivač je 60 dječjih vrtića – javnih predškolskih ustanova koji su osnovni nositelji gradskog programa javnih potreba u predškolskom odgoju i obrazovanju. U pedagoškoj godini 2021./2022. i u pedagoškoj godini 2022./2023. svi programi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ostvarivali su se na 230 lokacija. Kapacitete gradskih dječjih vrtića u obje promatrane pedagoške godine nadopunjaju 64 vjerska i privatna dječja vrtića (uključujući tri privatne i vjerske osnovne škole s programima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja).

U pedagoškoj godini 2021./2022. u gradske dječje vrtiće bilo je uključeno 30 688-ero djece rane i predškolske dobi, u 1 524 odgojno-obrazovne skupine (8 674-ero djece jasličke dobi u 506 jasličkih odgojno-obrazovnih skupina, 22 014-ero djece vrtičke dobi u 1 018 vrtičkih odgojno-obrazovnih skupina). Gradski dječji vrtići obuhvatili su 64,58 % djece u dobi od godine dana do polaska u osnovnu školu. U pedagoškoj godini 2022./2023. u gradske dječje vrtiće bilo je uključeno 29 967-ero djece rane i predškolske dobi, u 1 536 odgojno-obrazovnih skupina (7 532 djeteta jasličke dobi u 477 jasličkih odgojno-obrazovnih skupina, 22 435-ero djece vrtičke dobi u 1 059 vrtičkih odgojno-obrazovnih skupina). Gradski dječji vrtići obuhvatili su 63,58 % djece u dobi od godine dana do polaska u osnovnu školu. Programom javnih potreba, a za koji se sredstva osiguravaju u proračunu Grada Zagreba, obuhvaćeni su programi njege, odgoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite i unaprjeđenja zdravlja djece i socijalne skrbi djece rane i predškolske dobi prema razvojnim ciklusima iz Nacionalnog kurikula za rani i predškolski odgoj i obrazovanje: 1. ciklus – program za djecu od šest mjeseci do navršene djetetove prve godine života (provodi se u gradskim dječjim vrtićima "Duga" i "Medveščak"); 2. ciklus – program za djecu od djetetove navršene prve do navršene treće godine života (redoviti 10-satni program, posebni programi, alternativni programi); 3. ciklus – program za djecu od navršene djetetove treće godine života do polaska u osnovnu školu (redoviti 10-satni program, posebni programi, alternativni programi, programi za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama). Ekomska cijena za redoviti program u petodnevnom radnom tjednu se planirana na temelju prosječnih troškova programa, sukladno čl. 42. Državnog pedagoškog standarda predškolskog odgoja i naobrazbe te iznosi: za redoviti 10-satni program 1.900,00 kn (252,17 EUR), za redovni poludnevni program 1.300,00 kn (172,40 EUR).

Tablica 10: Mjesečni iznos sudjelovanja roditelja/skrbnika u cijeni redovitog programa vrtića

PRIHODOVNI CENZUS	MJESЕЧНИ ИZNOS SUDJELOVANJA RODITELJA/SKRBNIKA U CIJENI REDOVITOГ PROGRAMA	
	10-SATNI	POLUDNEVNI
1. prosječni mjesečni prihod po članu zajedničkog kućanstva (ostvaren u prethodnoj godini) od 4.501,00 kn (597,39 EUR) i više	600,00 kn (79,63 EUR)	390,00 kn (51,76 EUR)
2. prosječni mjesečni prihod po članu zajedničkog kućanstva (ostvaren u prethodnoj godini) od 3.501,00 (464,66 EUR) do 4.500,00 kn (597,25 EUR)	450,00 kn (59,73 EUR)	292,50 kn (38,82 EUR)
3. prosječni mjesečni prihod po članu zajedničkog kućanstva (ostvaren u prethodnoj godini) od 2.501,00 (331,94 EUR) do 3.500,00 kn (464,53 EUR)	300,00 kn (39,82 EUR)	195,00 kn (25,88 EUR)
4. prosječni mjesečni prihod po članu zajedničkog kućanstva (ostvaren u prethodnoj godini) do 2.500,00 kn (331,81 EUR)	150,00 kn (19,91 EUR)	97,50 kn (12,94 EUR)

Izvor: GU za obrazovanje

U pedagoškoj godini 2021./2022. u gradskim dječjim vrtićima bilo je zaposleno 3 379 odgojitelja, od kojih su 293 bila dodatni/treći odgojitelja. U pedagoškoj godini 2022./2023. u gradskim dječjim vrtićima zaposleno 3 422 odgojitelja, od kojih je oko 350 dodatnih/trećih odgojitelja. U pedagoškoj godini 2021./2022. novosagrađena su dva gradska dječja vrtića: Dječji vrtić Zapruđe, PO Središće i Dječji vrtić Kolibri, PO Kašina. Novosagrađeni gradski dječji vrtići imaju kapacitet od 13 odgojno-obrazovnih skupina, odnosno u Dječjem vrtiću Zapruđe, PO Središće 10, a u Dječjem vrtiću Kolibri, PO Kašina 3. U pedagoškoj godini 2022./2023. trenutno nema novosagrađenih gradskih dječjih vrtića. Prenamjenom postojećih prostora gradskih dječjih vrtića, kapacitet je povećan za 15 odgojno-obrazovnih skupina. U pedagoškoj godini 2021./2022. bilo je oko 1 000 djece koja nisu dobila mjesto u gradskom dječjem vrtiću zbog nedostatnih kapaciteta. U pedagoškoj godini 2021./2022. u privatne i vjerske dječje vrtiće bilo je uključeno 4 337-ero djece rane i predškolske dobi u 229 odgojno-obrazovnih skupina. Obuhvat djece predškolskim odgojem i obrazovanjem u dobi od godine dana do polaska u osnovnu školu u privatnim i vjerskim dječjim vrtićima bio je 9,37 %. U pedagoškoj godini 2022./2023. u privatne i vjerske dječje vrtiće bilo je uključeno 4 703 djeteta rane i predškolske dobi u 240 odgojno-obrazovnih skupina. Obuhvat djece predškolskim odgojem i obrazovanjem u dobi od godine dana do polaska u osnovnu školu u privatnim i vjerskim dječjim vrtićima je 10 %. U privatnim i vjerskim dječjim vrtićima organiziraju cjelodnevne redovite programe i druge verificirane programe predškolskog odgoja i obrazovanja: za djecu od djetetove navršene prve do navršene treće godine života; za djecu od navršene treće godine života do polaska u osnovnu školu. U pedagoškoj godini 2021./2022. u privatnim i vjerskim dječjim vrtićima bilo je zaposleno 458 odgojitelja. U pedagoškoj godini 2022./2023. u privatnim i vjerskim dječjim vrtićima zaposleno je oko 480 odgojitelja.

Tablica 11: Mjesečni iznos sufinanciranja po djetetu iz Proračuna Grada Zagreba

PRIHODOVNI CENZUS	MJESЕЧНИ IZNOS SUFINANCIRANJA PO DJETETU IZ PRORAЧUNA GRADA ZAGREBA
1. prosječni mjesečni prihod po članu zajedničkog kućanstva (ostvaren u prethodnoj godini) od 4.501,00 kn (597,39 EUR) i više	1.300,00 kn (172,54 EUR)
2. prosječni mjesečni prihod po članu zajedničkog kućanstva (ostvaren u prethodnoj godini) od 3.501,00 (464,66 EUR) do 4.500,00 kn (597,25 EUR)	1.450,00 kn (192,45 EUR)
3. prosječni mjesečni prihod po članu zajedničkog kućanstva (ostvaren u prethodnoj godini) od 2.501,00 (331,94 EUR) do 3.500,00 kn (464,53 EUR)	1.600,00 kn (212,36 EUR)
4. prosječni mjesečni prihod po članu zajedničkog kućanstva (ostvaren u prethodnoj godini) do 2.500,00 kn (331,81 EUR)	1.750,00 kn (232,26 EUR)

Izvor: GU za obrazovanje

Obrt dadilja nije djelatnost odgoja i obrazovanja djece rane i predškolske dobi, već čuvanje, briga i skrb o djeci rane i predškolske dobi s prebivalištem na području Grada Zagreba te je dio one djece koji nije bio obuhvaćen sustavom predškolskog odgoja i obrazovanja, sada obuhvaćen ovom uslugom. U pedagoškoj godini 2021./2022. ukupno su registrirana 24 obrta dadilja u koje je bilo uključeno 220-ero djece rane i predškolske dobi. U pedagoškoj godini 2022./2023. registrirana su 33 obrta dadilja u koje je uključeno 317-ero djece rane i predškolske dobi s prebivalištem na području Grada Zagreba. Subvencije Grada Zagreba za obrte dadilja jednake su subvencijama za privatne i vjerske dječje vrtiće te se kreću u iznosima od 1.300,00 kn (172,54 EUR) do 1.750,00 kn (232,26 EUR), ovisno o prosječnom mjesecnom prihodu po članu zajedničkog kućanstva (jednako kao u iznosima prihodovnog cenzusa za privatne i vjerske dječje vrtiće).

STIPENDIJE GRADA ZAGREBA

Znatna potpora procesu obrazovanja i pripremi za tržište rada odnosi se na stipendiranje učenika i studenata. Grad Zagreb dodjeljuje pet vrsta stipendija učenicima i studentima koji su prvi put upisali prvu godinu studija te studentima ostalih godina studija. Povećanje broja stipendija u školskoj godini 2022./2023. u odnosu na prethodnu školsku godinu može se povezati s povećanjem kvote za stipendiranje učenika i studenata kao i sredstava osiguranih za ovu namjenu, a što govori o velikom interesu i potrebama za ovom potporom u procesu obrazovanja djece i mladih.

Tablica 12: Stipendije Grada Zagreba u školskoj godini 2021./2022. i 2022./2023.

Naziv stipendije	Konačna lista 2021./2022. Učenici	Konačna lista 2022./2023. Učenici	Konačna lista 2021./2022. Studenti prve godine	Konačna lista 2022./2023. Studenti prve godine	Konačna lista 2021./2022. Studenti ostalih godina	Konačna lista 2022./2023. Studenti ostalih godina	Ukupno
Stipendija Grada Zagreba za deficitarna zanimanja	115	187	9	21	45	60	(169/268)
Stipendija Grada Zagreba za učenike i studente na temelju socioekonomskog statusa	51	80	11	21	37	63	(99/164)
Stipendija Grada Zagreba za učenike i studente pripadnike romske nacionalne manjine	72	98	5	1	9	9	(86/108)
Stipendija Grada Zagreba za učenike i studente s invaliditetom	61	65	6	14	36	37	(103/116)
Stipendija Grada Zagreba za izvrsnost	122	184	25	40	76	124	(223/348)
UKUPNO	421	614	56	97	203	293	(680/1004)

Izvor: GU za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom

PRAVO DJECE NA PRISTUP ODGOJU I OBRAZOVANJU

Prema analizi koju je proveo UNICEF (2022.), potrebe za obrazovanjem djece teško podmiruje 40 % kućanstva s djecom do 18 godine iz opće populacije te čak 70 % onih s niskim prihodima, što Hrvatsku stavlja na drugo mjesto u Europskoj uniji po slaboj obrazovnoj priuštivosti. Djeca iz obitelji s iskustvom siromaštva odrastaju u manje intelektualnoj poticajnoj okolini, oskudijevaju u edukativnim materijalima i igračkama te nemaju pristup uslugama ranog odgoja i obrazovanja ni kulturno-rekreativnim sadržajima. Ranije UNICEF-ovo istraživanje (2015.) pokazuje da čak više od dvije trećine djece predškolske dobi s iskustvom siromaštva u Hrvatskoj nema pristup knjižnici, bibliobusu s dječjim igračkama i knjigama, kinu, kazalištu, muzeju, a u svom domu imaju manje od 10 knjiga. Pored teškoća u priuštivosti obrazovnih materijala, djeca koja potječe iz siromašnih kućanstava teško osiguravaju dodatna sredstva za obrazovne sadržaje, npr. opremu za tjelesni ili glazbeni odgoj, praksi u strukovnim školama, posjet kulturno-umjetničkim ustanovama, izlete ili školu u prirodi, instrukcije, učenje dodatnih stranih jezika, ali i izvannastavnih aktivnosti (UNICEF, 2022.). Nepriuštivost računala, interneta i ostale informatičke opreme, danas važnih obrazovnih alata, dodatno otežava adekvatan pristup odgoju i obrazovanju, što je bilo osobito izraženo tijekom održavanja nastave na daljinu u razdoblju pandemije COVID-19 (Pravobraniteljica za djecu 2021.). Predmetno otežano sudjelovanje u osnovnoškolskom i srednjoškolskom programu najviše se odnosi na djecu u riziku od siromaštva, primatelje zajamčene minimalne naknade i jednokratnih novčanih pomoći, djecu iz romske nacionalne manjine i djecu s teškoćama u razvoju (Šućur i sur., 2015; Družić Ljubotina i sur., 2017; Kletečki Radović i sur., 2017).

Sudionici fokus-grupa podržavaju pravo na besplatne knjige i uvođenje besplatnog obroka:

„Nama su knjige ipak omogućene. S te strane, svaka čast, ali i to bi trebalo biti na državnoj razini, treba se umrežiti i s izdavačima. Ti tableti, pa to je strašno, razumijem da su praktični za korištenje, ali oni ih stvarno ne koriste.“

„Eto i taj besplatni obrok, dosta dobro funkcionira. Čak su dosta i maštoviti, bolja je hrana sad nego ono što smo plaćali prije koju godinu, sad čak i dobiju kuhanu.“

ZAPOSLENOST I EKONOMSKI POKAZATELJI

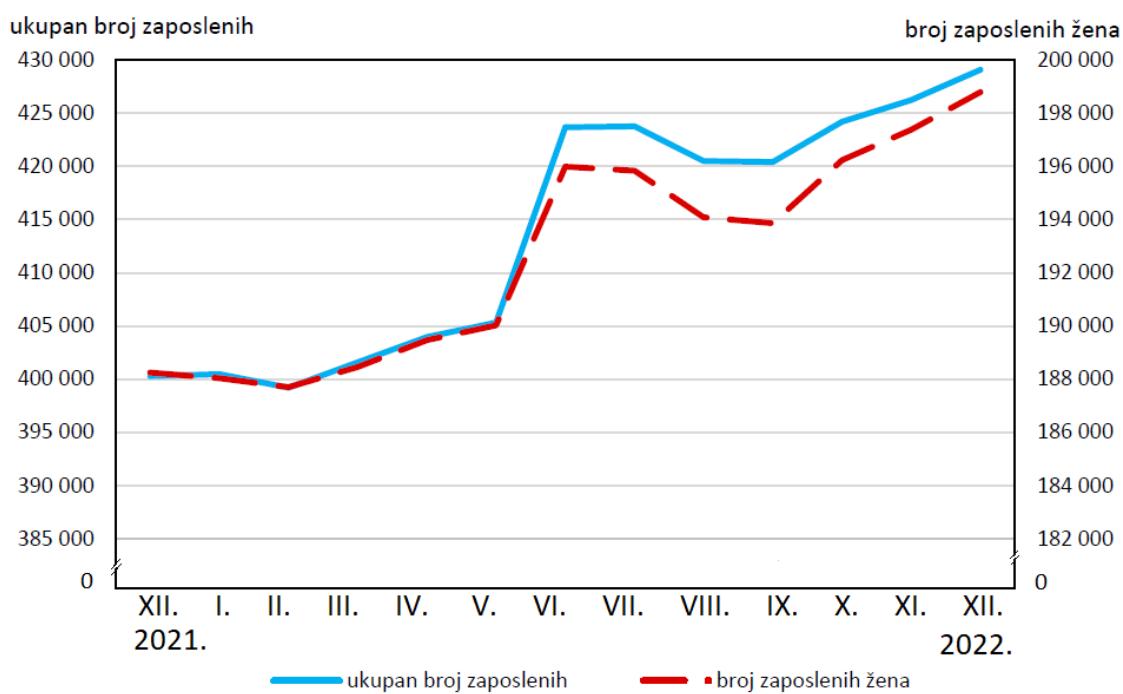
Razina nezaposlenosti, niska zaposlenost, niži stupanj obrazovanja i nesudjelovanja na tržištu rada ozbiljno ugrožava dobrobit pojedinca te njegovu užu i širu okolinu. Kada je u pitanju nezaposlenost roditelja, nemogućnost ostvarenja dugotrajnog zaposlenja ili gubitak posla, vjerojatnost negativnih ishoda je tim veća zbog rizika od siromaštva i isključenosti njihove djece koja su u većoj opasnosti od odustajanja od školovanja, beskućništva, nezaposlenosti i razvoja zdravstvenih komplikacija. Uzimajući u obzir perspektivu djece koja žive u ekonomski nestabilnim uvjetima s nezaposlenim roditeljima, važno je naglasiti prikraćenost koju imaju u svim aspektima rasta i razvoja (fizičku, psihološku, emocionalnu, socijalnu, kulturnu, obrazovnu itd.), što može uzrokovati trajne probleme i poteškoće. Djeca trebaju interakciju s okolinom koja ih potiče i stimulira u ostvarenju vlastitih potencijala, a roditelji koji se bore s osnovnim životnim potrebama i ostvarenjem zaposlenja kako bi pridonosili zajednici prolaze kroz brojne egzistencijalne krize koje ih onemogućuju da djetetu pruže kvalitetnu i podržavajuću roditeljsku okolinu, a kojemu je ona glavni izvor informacija o sebi i svijetu. U pristupu obiteljima u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti je važno shvatiti da nije dovoljno osigurati samo ekonomske resurse, npr. novčanu pomoć, doplatak za djecu, stipendiju i sl., nego da nezaposlenim roditeljima treba pomoći u osnaživanju i njihovu predstavljanju na tržištu rada, usklađivanju vlastitih potreba s potrebama djece, učenju odgovornog i usredotočenog roditeljstva kroz pozitivan i topao odnos s djecom te u shvaćanju činjenice da kompenzacija materijalnog određenim psihosocijalnim podržavajućim mehanizmima može zaštititi djecu od dugoročnih negativnih efekata nezaposlenosti i siromaštva.

Pored stope rizika od siromaštva i pokazatelja materijalne deprivacije značajan pokazatelj siromaštva predstavlja i intenzitet rada kućanstva. Vrlo niski intenzitet rada odnosi se na kućanstva u kojima niti jedan član kućanstva ne radi ili radi vrlo malo, odnosno radno sposobni članovi rade 20 % i manje od 20 % ukupnog broja mjeseci u kojima su mogli raditi u referentnom razdoblju.

U 2021. u Zagrebu je bilo zaposleno 438 349 osoba, od čega je 93 % osoba zaposleno u pravnim osobama svih vlasničkih oblika, 6,9 % osoba bilo je zaposleno u obrtu i u djelatnostima slobodnih profesija, a 0,1 % su poljoprivrednici (stanje na dan 31. ožujka 2021.). U odnosu na 2020. broj zaposlenih nije se znatnije mijenjao (ukupno zaposlenih 437 646), dok u 2022. bilježimo porast broja zaposlenih (460 245 ukupno zaposlenih, od čega zaposlenih u pravnim osobama 429 093 u prosincu 2022.).

Graf: Zaposleni u pravnim osobama prosinac 2021. do prosinac 2022.

G 1. ZAPOSLENI U PRAVNIM OSOBAMA OD PROSINCA 2021. DO PROSINCA 2022.¹⁾

Izvor: Gradski ured za gospodarstvo, ekološku održivost i strategijsko planiranje 2023. Napomena: 1) privremeni podaci

U 2021. među zaposlenima kod pravnih osoba najveći je udio u pravnim osobama u privatnom vlasništvu (62,3 %), nakon toga slijede pravne osobe u državnom vlasništvu (35 %) te u mješovitom vlasništvu (2,7 %), uz 0,038 % pravnih osoba u zadružnom vlasništvu. Prema stupnju obrazovanja u strukturi zaposlenih dominiraju osobe sa završenom srednjom strukovnom školom (47 %), diplomskim i poslijediplomskim studijem (32,9 %) te preddiplomskim studijem (9 %), gimnazijom (3,1 %) i kratkim stručnim studijem (2,3 %). Udio zaposlenih sa završenom osnovnom školom iznosi 3,3 %, polukvalificiranih (1,6 %) i osoba bez škole 0,9 %. Među zaposlenima, 50,6 % su žene (Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada: Gradski ured za gospodarstvo, ekološku održivost i strategijsko planiranje, Odjel za statističke i analitičke poslove, 2022.).

U odnosu na 2021. kada se prosječno mjesečno evidentiralo 17 767 nezaposlenih osoba, u 2022. u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje – Područnoj službi Zagreb na razini Grada Zagreba mjesečno su bile evidentirane u prosjeku 13 454 nezaposlene osobe (što je za 24,3 % manje u odnosu na 2021.). **Od 2014. prisutan je trend smanjenja prosječnog broja nezaposlenih na razini Grada Zagreba, s izuzetkom 2020. kad je nezaposlenost porasla zbog pandemije COVID-19.**

Prosječna stopa nezaposlenosti u Gradu Zagrebu u 2022. je iznosila 2,8 %, dok je u 2021. prosječna stopa nezaposlenosti bila 3,7 %, što je pad od 0,9 %. Od ukupnog prosječnog broja nezaposlenih (13 454) u 2022., na muškarce se odnosi 6 495 ili 48,3 %, a na žene 6 959 ili 51,7 %, što znači da je udio žena veći. U odnosu na 2021. udio žena je porastao za 0,9 %. Što se tiče prosječnog broja nezaposlenih prema dobi, u 2022. najviše ih je u dobi od 30 do 49 godina, odnosno 41,7 %, potom osoba s 50 i više godina, odnosno 38 %, dok je mlađih u dobi 15 do 29 godina, odnosno 20,3 %. U odnosu na 2021. u padu je udio mlađih za 2,5 % (u 2021. je iznosio 22,8 %), dok je udio nezaposlenih osoba s 50 i više godina u porastu i to za 3,1 % (u 2021. je iznosio 34,9 %).

Tablica 13: Prosječan broj nezaposlenih osoba prema dobi u 2022. i 2021. u gradu Zagrebu

Prosječan broj nezaposlenih osoba prema dobi u 2022. i 2021. godini na razini Grada Zagreba					
Dob	2022.		2021.		Indeks 2022./2021.
	Broj	%	Broj	%	
15-19	248	1,8	342	1,9	72,5
20-24	913	6,8	1.384	7,8	66,0
25-29	1.577	11,7	2.332	13,1	67,6
30-34	1.324	9,8	1.825	10,3	72,5
35-39	1.325	9,9	1.855	10,4	71,4
40-44	1.432	10,6	1.901	10,7	75,3
45-49	1.529	11,4	1.944	10,9	78,7
50-54	1.537	11,4	1.950	11,0	78,8
55-59	1.920	14,3	2.300	13,0	83,5
60 i više	1.649	12,3	1.934	10,9	85,3
UKUPNO	13.454	100,0	17.767	100,0	75,7

Izvor: HZZ, Područna služba Zagreb, 2023.

S obzirom na razinu obrazovanja, u 2022. najveći udio prosječnog broja nezaposlenih je sa SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godina i gimnazijom (31,7 %), zatim slijede sa SŠ za zanimanja do 3 god. i školom za KV i VKV radnike (21,2 %) te s fakultetom, akademijom, magisterijem, doktoratom (19,8 %). U odnosu na 2021., najviše je u padu udio nezaposlenih osoba sa SŠ za zanimanja koja se školuje do 3 godine i školom za KV i VKV radnike (za 0,3 %), a najviše je u porastu udio s preddiplomskim studijem, stručnim studijem i višom školom (također za 0,3 %), dok je udio nezaposlenih osoba s fakultetom, akademijom, magisterijem, doktoratom ostao isti (19,8 %). Prema trajanju nezaposlenosti u 2022. udio prosječnog broja nezaposlenih koji su u evidenciji do godine dana je iznosio 55,7 % (što je za 0,6 % više u odnosu na godinu ranije), udio s 3 i više godina iznosio je 24,3 %, dok je udio osoba koje su u evidenciji bile od 1 do 3 godine iznosio 20 %. U odnosu na 2021. porastao je udio onih koji su evidenciji bili 3 i više godina (za 4,2 %), dok je udio onih koji su u evidenciji od 1 do 3 godine smanjen za 4,8 %.

Tablica 14: Prosječan broj nezaposlenih osoba prema trajanju nezaposlenosti u 2022. i 2021. u gradu Zagrebu

Prosječan broj nezaposlenih osoba prema trajanju nezaposlenosti u 2022. i 2021. godini na razini Grada Zagreba					
Trajanje nezaposlenosti	2022.		2021.		Indeks 2022./2021.
	Broj	%	Broj	%	
do 1 godine	7.501	55,7	9.783	55,1	76,7
1-3 godine	2.688	20,0	4.405	24,8	61,0
3 i više godina	3.265	24,3	3.579	20,1	91,2
UKUPNO	13.454	100,0	17.767	100,0	75,7

Izvor: HZZ, Područna služba Zagreb, 2023.

Prosječna mjeseca isplaćena netoplaća po zaposlenome kod pravnih osoba u 2021. je iznosila 1 102 eura, što je povećanje u odnosu na 2020. i to od 65 eura (sa 1 037 eura prosječne netoplaće). Prosječna mjeseca isplaćena netoplaća za prosinac 2022. godini je iznosila 1 220 eura (Gradski ured za gospodarstvo, ekološku održivost i strategijsko planiranje, Priopćenje od 6. ožujka 2023.).

U Gradu Zagrebu u 2021. je bilo 469 638 umirovljenika (korisnika mirovinskog osiguranja), od čega 245 421 muškarac i 224 217 žena. Najviše je bilo korisnika starosne (78,8 %), potom obiteljske (13 %) i invalidske (8,2 %) mirovine. Prosječna mjeseca mirovina je iznosila 467 eura te je bila za 156 eura viša u odnosu na 2020., što ukazuje na trend rasta unazad nekoliko godina (Izvor: Zdravstveno-statistički ljetopis Grada Zagreba za 2022. godinu).

POTPORE ZA RAZVOJ PODUZETNIŠTVA MLADIH I PODUZETNIKA POČETNIKA

Sukladno Programu poticanja razvoja obrta, malog i srednjeg poduzetništva u Gradu Zagrebu 2019. – 2023. (Službeni glasnik Grada Zagreba 6/19) Grad Zagreb je tijekom 2021. i 2022. provodio niz mjera i aktivnosti koje su bile usmjereni na stvaranje poticajnih uvjeta za daljnji rast i razvoj obrta, malog i srednjeg poduzetništva te rast zaposlenosti, a time i očuvanju socijalne slike Grada.

POTPORE ZA OČUVANJE I RAZVOJ OBRTNIČKIH DJELATNOSTI

Sukladno Javnom natječaju za dodjelu potpora za očuvanje i razvoj tradicijskih, deficitarnih i proizvodnih obrtničkih djelatnosti koji je raspisan na temelju Pravilnika o kriterijima i načinu dodjele potpora za očuvanje i razvoj obrtničkih djelatnosti (Službeni glasnik Grada Zagreba 10/19 i 25/22) u 2021. isplaćene su 1 422 potpore u iznosu od 23.191.000,00 kn, dok je u 2022. isplaćeno 517 potpora u iznosu od 6.978.500,00 kn. Zahvaljujući potporama očuvane su brojne obrtničke radionice, a time i radna mjesta, obrtnici posluju na moderniji način koristeći naprednu tehnologiju i time povećavaju svoju tržišnu konkurentnost.

DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO

U 2022., na temelju Pravilnika o dodjeli potpora za razvoj društvenog poduzetništva (Službeni glasnik Grada Zagreba 28/22) i Javnog natječaja za dodjelu potpora za razvoj društvenog poduzetništva, raspisanog 25. 10. 2022., a za 4 društvena projekta isplaćeno je 1.267.306,64 kn (168.200,49 eura). Društvenim poduzetništvom potiče se poslovanje temeljeno na načelima društvene, okolišne i ekonomski održivosti te se nastoji osigurati društvena kohezija i uključivanje u poduzetništvo i tržište rada marginaliziranih i socijalno osjetljivih skupina radi sprječavanja socijalne isključenosti. Korisnici potpora društvenog poduzetništva stvorenu dobit ili višak prihoda ulažu za dobrobit zajednice.

ZAGREBAČKI INOVACIJSKI CENTAR – ZICER

Zagrebački inovacijski centar d.o.o., sukladno ciljevima i prioritetima razvoja na razini Grada Zagreba, podupire tehnološki inovativne poduzetnike u Gradu Zagrebu u njihovim poduzetničkim počecima i tijekom razvoja poslovanja kroz infrastrukturnu podršku te specifične programe usluga koji se kontinuirano prilagođuju potrebama. Tijekom 2021. u okviru ZICER-a, u inkubaciji/postinkubaciji djelovalo je ukupno 90 tvrtki, dok ih je tijekom 2022. djelovalo 89. Grad Zagreb i Zagrebački inovacijski centar d.o.o. su pokrenuli program akceleracije poduzetništva u okviru kojeg se *startupovima* omogućava *no-equity* financiranje te pruža mentorska i infrastrukturna podrška u okviru programa *Startup Factory Zagreb*. Također, u prostoru 1. kata Paviljona 12 Zagrebačkog velesajma je otvoren Inkubator za visoke tehnologije pa je na više od 7 300 m² poduzetnicima i *startup* tvrtkama dostupan inkubator sa 118 modularnih jedinica (ureda), poduzetnički akcelerator i 7 suvremeno opremljenih tehnoloških centara za razvoj i testiranje proizvoda i usluga. Za provođenje projekata i aktivnosti radi promicanja malog gospodarstva i inovativnog poduzetništva (akceleracijski program *Startup Factory Zagreb*), tijekom 2021. i 2022. utrošeno je po 800.000,00 kn (106.178,25 eura), odnosno ukupno 1.600.000,00 kn (212.356,50 eura).

Sukladno Pravilniku o uvjetima, kriterijima i postupcima za odobravanje dodjele potpora inovatorima radi pripreme inovacija za poduzetničko korištenje (Službeni glasnik Grada Zagreba 10/19) i Javnom natječaju za dodjelu potpora inovatorima koji razvijaju i promoviraju inovacije za poduzetničko korištenje u 2022.,

odobrene su potpore za 22 inovacije u iznosu od 500.000,00 kn (66.361,40 eura). Cilj potpore je rast i razvoj obrta, malog i srednjeg poduzetništva utemeljena na znanju i inovacijama.

EKONOMSKI POKAZATELJI

Grad Zagreb stvara trećinu ukupnog hrvatskog BDP-a, u njemu živi gotovo svaki peti stanovnik Hrvatske, a radi više nego svaka četvrta osoba od ukupnog broja zaposlenih u Hrvatskoj, a BDP po stanovniku je viši za gotovo 74 % od hrvatskog prosjeka. U 2020. (zadnji dostupni podatci) Grad Zagreb je imao najveći BDP po stanovniku u RH, a iznosio 164.436 kn (21 824 EUR), dok je u Republici Hrvatskoj BDP po stanovniku iznosio 93.921 kn (12.465 EUR) (Izvor: GUGEOSP, Priopćenje od 28. ožujka 2023.).

RASHODI PRORAČUNA GRADA ZAGREBA

Prosječno se mjesечно iz proračuna Grada Zagreba u 2021. na svakog građanina izdvajalo 1 372 kn (182,09 EUR), a u 2022. se izdvajalo 1 340 kn (177,85 EUR). Od navedenog iznosa najviše se trošilo za obrazovanje 440 kn (58,4 EUR) u 2021.; 467 kn (61,98 EUR) u 2022., za zdravstvo 214 kn (28,4 EUR) u 2021.; 224 kn (29,73 EUR) u 2022., za usluge unaprjeđenja stanovanja i zajednice 179 kn (23,76 EUR) u 2021.; 128 kn (16,99 EUR) u 2022., za ekonomski poslove 149 kn (19,78 EUR) u 2021.; 134 kn 17,78 EUR) u 2022., za socijalnu zaštitu oko 120 kn (15,93 EUR) i u 2021. i u 2022. te na rekreaciju, kulturu i religiju nešto manje od 120 kn (15,93 EUR) u 2021.; 124 kn (16,64 EUR) u 2022. Rashodi za obrazovanje odnose se na predškolsko te osnovno i srednjoškolsko obrazovanje; rashodi za zdravstvo odnose se na zdravstvenu zaštitu, izradu i provedbu programa i strategija zdravstvene zaštite, promicanje zdravlja te prevenciju i suzbijanje ovisnosti, usluge unaprjeđenja stanovanja i zajednice se uglavnom odnose na održavanje gradske imovine i javnih površina, ekonomski poslovi uglavnom se odnose na javni gradski prijevoz, gradnju i održavanje cesta, poljoprivredu i turizam. (Izvor: Izvršenje proračuna Grada Zagreba za 2021. i 2022., Gradski ured za financije i javnu nabavu).

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Siromaštvo i slabo zdravlje značajno su povezani. Važno je stoga utjecati na smanjenje segregacije i nejednakosti podizanjem kvalitete i dostupnosti zdravstvenih usluga te smanjenjem nejednakosti u prihodu, znanju, dostupnosti zdravstvene zaštite, zdravlju i dr. (Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti 2021. – 2027.).

U okviru Europskog jamstva za djecu, a da bi se zajamčio djelotvoran i besplatan pristup kvalitetnoj zdravstvenoj skrbi za djecu kojoj je potrebna pomoć, državama članicama se preporučuje da: (a) olakšaju rano otkrivanje i liječenje bolesti i poteškoća u razvoju, uključujući one povezane s mentalnim zdravljem, osiguraju pristup periodičnim zdravstvenim pregledima, uključujući stomatološke i oftalmološke preglede te programe sistematskih pregleda; osiguraju pravodobnu kurativnu i rehabilitacijsku skrb, uključujući pristup lijekovima, liječenju i pomagalima te programima cijepljenja; (b) osiguraju pristup ciljanim uslugama rehabilitacije i habilitacije za djecu s invaliditetom; (c) provode pristupačne programe promicanja zdravlja i prevencije bolesti usmjerene na djecu kojoj je potrebna pomoć i njihove obitelji te stručnjake koji rade s djecom. Roditelji djece koja odrastaju u uvjetima siromaštva manje su zadovoljni zdravljem svog djeteta, pri čemu najgore zdravstveno stanje djeteta procjenjuju roditelji djece s teškoćama u razvoju koji žive u uvjetima siromaštva, gotovo njih 45 % (UNICEF, 2022).

Zdravstvena zaštita u Gradu Zagrebu organizirana je na tri međusobno povezane razine koje aktivno i kontinuirano surađuju u procesu pružanja zdravstvene skrbi građanima. Razine zdravstvene zaštite uključuju primarnu, sekundarnu i tercijarnu.

Ustanove koje organiziraju i provode zaštitu na primarnoj razini su: domovi zdravlja, privatni zdravstveni djelatnici, ljekarne, ustanove za hitnu medicinsku pomoć i ispostave Nastavnog zavoda za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“ (higijensko-epidemiološka, djelatnost školske medicine i javnozdravstvena djelatnost).

Tri doma zdravlja (Zapad, Istok, Centar), Nastavni zavod za hitnu medicinu, Nastavni zavod za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar”, Ustanova za zdravstvenu njegu u kući i Gradska Ljekarna Zagreb zdravstvene su ustanove u vlasništvu Grada Zagreba, a Dom zdravlja MUP-a u vlasništvu je Republike Hrvatske. U Gradu Zagrebu u 2022. je djelovalo 897 jedinica privatne zdravstvene prakse. Najbrojnije su prakse stomatologije (459), potom opće/obiteljske medicine (204), zubotehnički laboratorijski (85), pedijatrije (35), ginekologije (31) i ljekarne (21). Zdravstvena skrb sekundarne razine provodi se u specijalnim bolnicama, poliklinikama, npr. u Nastavnom zavodu za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar”. Zdravstvena skrb za građane punopravno provode i privatne poliklinike. Tercijarnu razinu zdravstvene skrbi Zagrepčanima, ali i svim ostalim stanovnicima Republike Hrvatske provode i pružaju kliničke bolnice, klinički bolnički centri i nacionalni zavodi. Značajna reorganizacija sa smanjenjem broja državnih zavoda provedena je 2019. Hrvatski zavod za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu svoju djelatnost obavlja kao Služba za medicinu rada u okviru Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo. Služba za toksikologiju i Služba za antidoping preuzimaju djelatnost nekadašnjeg Hrvatskog zavoda za toksikologiju i antidoping, također unutar Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo. Hrvatski zavod za hitnu medicinu uvodi Službu za telemedicinu s djelatnošću nekadašnjeg Hrvatskog zavoda za telemedicinu. Osim navedenog, sukladno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti, posebna dežurstva u djelatnosti obiteljske (opće) medicine i zdravstvene zaštite predškolske djece provode se na razini domova zdravlja, čiji je osnivač Grad Zagreb, na 7 lokacija u ordinacijama opće medicine i na 3 lokacije pedijatrijskih ordinacija. Sredstvima HZZO-a se financira dežurstvo subotom do 15:00 sati radi osiguranja dostupnosti, kontinuiranosti i sveobuhvatnosti zdravstvene zaštite te radi smanjenja pritiska na hitnu medicinsku službu vikendom i blagdanima je potrebno osigurati sredstva za troškove posebnih dežurstava na istim lokacijama subotom od 15:00 do 20:00 sati te nedjeljom, praznikom i blagdanom od 8:00 do 20:00 sati. Grad Zagreb pokriva troškove dežurstava izvan ugovorenih termina s HZZO-om.

Također, Grad Zagreb nizom usluga nastoji odgovoriti na potrebe djece kako bi im se osigurao kvalitetan razvoj te na vrijeme spriječe teškoće u odrastanju.

Programom promicanja dojenja na lokacijama Doma zdravlja Zagreb – Centar, Doma zdravlja Zagreb – Istok i Doma zdravlja Zagreb – Zapad, Grad Zagreb nastoji stvoriti socijalno okruženje unutar kojega će svako dijete imati uvjete za uravnotežen rast i razvoj. U savjetovalištima domova zdravlja pružaju se individualna i telefonska te savjetovanja s pomoću e-pošte i WhatsAppa, radionice o dojenju i grupe za potporu dojenju, *Baby handling* i *Baby wearing* usluge, savjetovanja o dohrani, prehrani, cijepljenju i higijeni. Program je u 2021. obuhvatio 4 823 polaznika, a 3 657 u 2022.

Program prevencije karijesa djece u vrtićima i osnovnim školama Stomatološke poliklinike Zagreb provode specijalisti dječje preventivne stomatologije kao zdravstveni nadstandard. Započeo je 2007. radi utvrđenog previsokog KEP indeksa kod školske djece. Cilj programa je podizanje svijesti o važnosti oralnog zdravlja kroz edukaciju predškolske i školske djece te svih koji se brinu za djecu o mogućnostima prevencije i liječenja karijesa. Program je u 2021. obuhvatio 669-ero djece, a 1 071 dijete u 2022.

Projekt „Ulaganje u rani razvoj djece kroz intersektorskiju suradnju u Gradu Zagrebu“ se provodi u okviru redovitih aktivnosti Službe patronaže svih triju domova zdravlja, a patronažne medicinske sestre provode zaštitu zdravlja trudnica, roditelja, novorođenčadi i male djece u suradnji s ginekologima i pedijatrima. U kućnim posjetima se pravovremeno otkriva rizik okruženja, odnosno iz područja socijalnih i higijenskih prilika, zanemarivanja, ranjivih skupina i drugih okolišnih čimbenika. Patronažne sestre u suradnji s drugim stručnjacima, npr. s izabranim liječnicima ginekologom ili pedijatrom, socijalnom službom, bolnicom, dječjim vrtićem, policijom i dr., nakon uočavanja rizika za djetetovo zdravlje upućuju korisnike nadležnim službama. Broj djece – korisnika u 2021. nije relevantan (zbog COVID-pandemije), a u 2022. je obuhvaćeno 709 djece.

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG provodi dijagnostiku svih poremećaja vezanih uz govorno-jezični i komunikacijski razvoj, npr. oštećenja sluha te rehabilitaciju slušanja i govora, odgoja i obrazovanja djece oštećena sluha i/ili govora. Programima dijagnostike i rehabilitacije obuhvaćeno je dnevno više od 1 000 osoba s poremećajem govora i slušanja te s drugim pratećim poteškoćama. Više od 80 % pacijenata su djeca s jezično-govornim i komunikacijskim poremećajima te oštećenjima sluha. U poliklinici SUVAG dnevno, u sklopu kompleksne rehabilitacije boravi oko 500-tina djece predškolske i školske dobi koja

osim rehabilitacije slušanja/govora, usvajaju i odgovarajuće odgojno obrazovne sadržaje kako bi se pripremili za redoviti sustav odgoja i obrazovanja. Dodatno u Poliklinici se provodi Program rehabilitacije za djecu s teškoćama slušanja i govora kojim je u 2021. godini obuhvaćeno ukupno 230 korisnika, a u 2022. obuhvaćeno ukupno 338 korisnika (u obje promatrane godine udio djece 80 %).

Program „Interdisciplinarni model podrške za djecu s poremećajem iz spektra autizma“ utemeljen je 2016. u okviru podrške Grada Zagreba, a provodi ga tim stručnjaka s Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta (logoped, psiholog i edukacijski rehabilitator) koji radi stručne procjene te organizira grupnu podršku za obitelji djece s poremećajem iz spektra autizma, pomaže njihovo uključivanje u programe predškolskih ili školskih ustanova, pruža stručnu podršku te edukacije i nudi različite promotivne aktivnosti. Programom je u 2021. bilo obuhvaćeno 50-ero djece, a 44-ero u 2022.

CENTAR (DISPANZER) ZA RANU INTERVENCIJU. Radi stvaranja uvjeta za optimalni razvoj djeteta s niskim neurorizikom u dobi 0 – 7 godina, a u skladu s prioritetima iz Plana zdravstvene zaštite Grada Zagreba, pokreće se projekt što će ga provoditi Dom zdravlja Zagreb – Istok u partnerstvu sa Specijalnom bolnicom za zaštitu djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama na lokacijama Žitnjak i Hirčeva.

ZAŠTITA MENTALNOG ZDRAVLJA DJECE, MLADIH I OBITELJI

Istraživanje iz 2016. o snalaženju roditelja s iskustvom siromaštva u Hrvatskoj je pokazalo da roditelji koriste različite strategije, npr. rad „na crno“, neredovito plaćanja režija, zaduživanje (u svome socijalnom krugu), prodaju imovine, vlastitu proizvodnju hrane, davanje prednosti potrebama djece u odnosu na vlastite, davanje prednosti nužnim i neodgovidnim potrebama djece naspram manje nužnim, davanje prednosti potrebama jednog u odnosu na drugo dijete itd. Roditelji iskazuju kako djeci ne mogu priuštiti sve što im je potrebno (materijalna dobra i sadržaje poput bicikla, mobitela, rođendanskih proslava, džeparca i sl.) kako bi odrastala u sličnim uvjetima kao i njihovi vršnjaci, što ugrožava njihovu socijalizaciju te ih izlaže potencijalnom vršnjačkom zadirkivanju/nasilju, odnosno stigmatizaciji. Posebno ističu strah da djeci neće moći osigurati željenu razinu obrazovanja koja bi im omogućila izlazak iz kruga siromaštva (Rubil, Stubbs, Zrinščak, 2018).

Po pitanju mentalnog zdravlja, podatci govore da siromaštvo na djecu ostavlja emocionalne posljedice u smislu teških osjećaja i loše samopercepције pa djeca iz siromašnih obitelji sama sebe smatraju drukčijima i manje vrijednima od ostale djece, osjećaju tugu, sram, bespomoćnost, ljutnju, depresivnost, anksioznost zbog svoje situacije te strah od marginalizacije, stigme i nasilja. Pored toga, ta djeca imaju nisko samopoštovanje, nisku razinu vlastitog prihvatanja i samosviđanja te ih muči osjećaj besperspektivnosti. Pritom su starija djeca svjesnija razmjera materijalne deprivacije koju njihove obitelji doživljavaju te su zabrinuta zbog činjenice što se njihovi roditelji moraju žrtvovati i odricati od vlastitih potreba kako bi im mogli priuštiti potrebne stvari i sadržaje. Djeca primjećuju da roditeljski način suočavanja sa siromaštvo narušava njihovo zdravstveno stanje, osobito mentalno zdravље, a pritom bolest vide kao velik rizik za siromaštvo (Dragičević, Družić Ljubotina, 2022., prema: Kletečki Radović, Vejmelka, Družić Ljubotina, 2017.).

Sudionici fokus-grupa provedenih za potrebe izrade Socijalne slike, navode da osjećaju velike razine stresa koje utječu na njihovo fizičko zdravlje s kojim sve češće imaju problema. Veliki pritisak osjećaju zbog svoje djece te im oni predstavljaju glavnu motivaciju. Pritom ne osjećaju podršku, kako društva u cjelini, tako onda ni sustava:

„Pod velikim sam stresom i to uvelike utječe na moje fizičko zdravlje. A onda imaš djecu zbog kojih ustaješ iz kreveta i zbog kojih moraš ostati iole zdrav u glavi. Ako se ti urušiš, urušit će se i ta cijela struktura. Činjenica je da ekonomski problem čovjek još i može nekako izbalansirati, ali emocionalno i psihički bez podrške društva i sustava, pitanje mentalne higijene je pod velikim upitnikom i gotovo u sustavu ni ne postoji. Da heklam da se smirim?!”

„Razgovaramo o svemu... sa svakim imam kvalitetno vrijeme nasamo, ali i zajedno, kartamo, družimo se zajedno s prijateljima, uvijek smo si tu, okruženi smo dobrim i kvalitetnim ljudima... Zajedno se nosimo sa stresom i problemima kako koji dođe. Kroz šalu i zezanciju, oni će se opustiti, riješiti svog stresa, meni to jako puno znači, meni automatski rješava stres. Da znam da oni ne pate u sebi i tišini i da imaju prostor i osobu kojoj se mogu povjeriti.“

Kao ideju za poboljšanje, sudionici ovog intervjeta navode radionice za pomoć s nošenjem sa stresom i za ovladavanje roditeljskim vještinama u socijalno ugroženim obiteljima. Isto tako, smatraju da bi im grupe podrške te grupne obiteljske radionice bile od velike važnosti i da bi odgovorile na njihove potrebe:

„Kuća puna hormona, što naših, što njihovih. Treba nam nešto da se premosti taj jaz. Roditelji su pod stresom, a i djeca isto. Često ni ne žele govoriti o tome, stave slušalice, odu na društvene mreže, zalupe vratima. Neka samo par dana prođe, jaz se već stvorio. Treba nam neki prevoditelj. Ako smo svi skupa u glavi posloženi, svi problemi će se znati i moći riješiti.“

Iako se trude da djecu ne izlažu problemima s kojima se suočavaju, sve kako bi zaštitili njihovo mentalno zdravlje, često ih ne mogu zaštитiti od stresa i zabrinutosti:

„Stres prelazi na djecu, doživio sam na svojoj koži, to je nevjerojatno. Ja ludim jer nemam novaca, opsjednut sam tim novcima i mrzim ih. Kako da to ne prelazi na njih. I onda dobijemo kontraprodukt pa postaju u potpunosti apatični i bez volje da svoj život promjene kad već ja nisam u mogućnosti. Nitko od nas više nema snage.“

„Kako da oni u 30 kvadrata stana ne čuju i ne vide da smo u problemu? Koliko god se ja trudila da ne znaju, ne ide to tako.“

„Djeca ne moraju ispaštati zbog toga. Ali utječe to. Meni je bitno da ja od njih napravim dobre ljude i da im stavim kruh u ruke. Na meni je da dotad ne osjetete ovaj ekonomski pritisak, a nažalost osjećaju ga na dnevnoj bazi.“

Djeca koja odrastaju u siromašnim uvjetima često nailaze i na teškoće u socijalnom funkciranju, odnosno u interpersonalnim odnosima, uključujući i obiteljske odnose, a longitudinalne studije pokazuju da siromašna djeca dobivaju nižu razinu roditeljske skrbi. Socijalna izolacija ili siromašne socijalne veze proizlaze iz smanjenog sudjelovanja ili do potpunog izostanka djece u uobičajenim aktivnostima, a zbog stigmatizacije ponekad doživljavaju konfliktne vršnjačke odnose i vršnjačko odbacivanje. (Dragičević, Družić Ljubotina, 2022). Dodatan teret za mentalno zdravlje posljednjih godina bili su pandemija COVID-19 i potresi. Preliminarni rezultati velikog istraživanja djece polaznika osnovnih i srednjih škola u Zagrebu (Buljan Flander, G. i sur, 2021.) pokazuju da djeca koja su bila izloženija učincima pandemije i potresa te koja su doživjela gubitak doma ili bliske osobe, pokazuju izraženije promjene u psihološkome funkcioniranju.

Prema podatcima Zdravstveno-statističkog ljetopisa Grada Zagreba za 2022. godinu u području zaštite mentalnog zdravlja djece i mladih, tijekom 2022. pomoć je zatražilo ukupno 1 391 osoba u dobi do 25 godina života, što je povećanje u odnosu na pandemijske godine (15,03 % u odnosu na 2021. te 22,15 % u odnosu na 2020.) ali i predpandemijsku 2019. (3,67 %). U 2022. pomoć je zatražilo 366 maloljetnika i 1 025 mladih, uz zadržan trend udjela maloljetnika u odnosu na prethodnu godinu (26,6 %). Najveći porast zapažen je među maloljetnim djevojkama (25,45 %) i djevojkama iz skupine mladih (24,57 %). Prema načinu ulaska u tretman djeca i mlađi i nadalje najčešće dolaze samoinicijativno (33,2 %) te na inicijativu obitelji (22,5 %), potom zdravstvenih ustanova (16,5 %), prijatelja (9,6 %), centara za socijalnu skrb, prema novom ustroju Područne službe Grada Zagreba, (8,1 %), škola/domova (5,8 %) i suda (3,6 %).

U petogodišnjem razdoblju zapažen je kontinuirani porast dolazaka maloljetnika zbog depresivnosti te kontinuirani porast dolazaka mladih zbog anksioznosti (u 2022. u dobi od 18 do 25 godina 617 mladih zatražilo je pomoć zbog anksioznosti, u promatranom razdoblju broj mladih osoba u tretmanu se prosječno godišnje povećavao za 101 osobu). Također, uočen je porast dolazaka maloljetnika zbog upotrebe opijata i psihostimulansa, što su indikatori za povećanje prevencije (Izvor: Zdravstveno-statistički Ijetopis Grada Zagreba za 2022. godinu).

Grad Zagreb osnivač je nekoliko ustanova, službi i inicijativa čija je svrha zaštita i promocija mentalnog zdravlja djece i mladih.

Klinika za psihijatriju Sveti Ivan je zdravstvena ustanova za stacionarno akutno i produženo te ambulantno liječenje u dnevnoj bolnici i za psihosocijalnu rehabilitaciju oboljelih. Referentni je centar Ministarstva zdravstva za liječenje transkranijalnom magnetskom stimulacijom (TMS) psihijatrijskih bolesti i komorbiditeta i Referentni centar Ministarstva zdravlja za psihoterapiju, psihosocijalne metode i ranu intervenciju kod psihotičnih poremećaja. Klinika djeluje po konceptu psihijatrije u zajednici s ciljem da liječenje u bolnici bude što kraće te da se pacijenti što prije oporave i osposobe za povratak u obitelj, na radno mjesto i u društvo. Članovi obitelji pacijenta se uključuju u program edukacije tako da postaju aktivni sudionici u liječenju svog oboljelog člana te da zajedno sa stručnjacima budu i subjekti u procesu destigmatizacije psihičkih poremećaja i psihijatrijskog liječenja. Pacijenti mlađe životne dobi participiraju u svim programima koji se provode u Klinici u sklopu dnevnih bolnica

Klinika za psihijatriju Vrapče je najveća i najstarija psihijatrijska ustanova u RH. U bolnici se liječe najteži i najkomplikiraniji psihijatrijski slučajevi, uključujući i sudsko-psihijatrijske iz svih dijelova Hrvatske. Najveća je psihijatrijska ustanova u Hrvatskoj po broju kreveta, zaposlenih, posebice visokostručnih kadrova, velikoj populaciji i broju pacijenata o kojima skrbe, stručnoj i znanstvenoj produkciji, broju studenata koji se u njoj educiraju, tradiciji, posebice zbog uvođenja novih metoda liječenja te po njezinim specifičnim stručnim interesima (forenzika, ovisnosti, psihogerijatrija, somnologija). Osobit značaj pridaje radu s mlađom populacijom (ustanova je ovlaštena pružati skrb samo punoljetnim osobama).

Psihijatrijska bolnica za djecu i mladež jedina je bolnica u RH koja liječi najteže dječje mentalne poremećaje pa ima tzv. „zatvoreni bolnički odjel“, ambulantu za hitne psihijatrijske pregledе i 24-satni hitni prijem. Od pacijenata koji se u bolnici zbrinjavaju, 40% ih je sa zagrebačkog područja, dok ih je 60% iz ostalih županija. Zabrinjavajući je podatak je da je broj hitnih pregleda u 2022. bio 27% veći u odnosu na isto razdoblje iz 2021. Broj hospitalizacija u 2022. je za 35% veći u odnosu na isto razdoblje iz 2021.

Služba za mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti Nastavnog Zavoda za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“ obavlja poslove iz područja zaštite mentalnog zdravlja, prevencije i liječenja ovisnosti što su određene zakonskim i ostalim strateškim dokumentima te stručnim smjernicama. U izvještajnom razdoblju uspostavljena je usluga *online* konzultacija, savjetovanja, psihološke podrške i zdravstveno-socijalnih intervencija te kratkih psihosocijalnih intervencija. Organizirano je i pružanje psihološke pomoći i podrške telefonom radi aktualne epidemiološke situacije. U 2021. je obuhvaćeno 3 377 korisnika (udio djece korisnika je 35,91 %), a u 2022. je bilo 3 497 korisnika (udio djece korisnika 39,77 %).

„Centar za zaštitu mentalnog zdravlja“ Doma zdravlja Zagreb – Zapad usmjeren je na rad u zajednici te su njegovi korisnici iz zapadnog dijela Grada Zagreba. U sklopu Centra djeluju tim za odraslu i dječju psihijatriju, dječji klinički psiholog te radni terapeut. Centar surađuje s brojnim institucijama, npr. sa sudovima, centrima za socijalnu skrb, zagrebačkim psihijatrijskim bolnicama, timovima opće medicine i patronažnom službom domova zdravlja. U Centru se provode brojna istraživanja i projekti. Projekt „Centar za mentalno zdravlje u zajednici“ u 2021. je obuhvatio 1 995 korisnika (udio djece korisnika 27,6 %), a u 2022. ih je bilo 3 046 (udio djece 19,8 %).

Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba osnovana je radi pružanja psihološke, socijalne, psihijatrijske, pedijatrijske i druge pomoći djeci s različitim traumatskim iskustvima i njihovim roditeljima. Uz dijagnostičku i forenzičku obradu, stručnjaci Poliklinike pružaju individualni i grupni savjetodavni rad te

podršku djeci i roditeljima. Projektna aktivnost „Zaštita mentalnog zdravlja djece i mladih“ razvijena je i ostvarena u suradnji Poliklinike i Gradskog ureda nadležnog za zdravstvo radi podizanja svijesti u široj javnosti o važnosti zaštite i očuvanja mentalnog zdravlja pripremanjem i pisanjem edukativnih materijala i publikacija za djecu, mlade i roditelje, predavanjima za roditelje i stručnjake te istraživanjima iz područja mentalnog zdravlja. Aktivnostima Poliklinike u 2021. je obuhvaćeno 3 790 korisnika, a u 2022. ukupno 3 687 korisnika (u obje godine udio djece korisnika iznosio je 100 %).

Projekt „Promicanje mentalnog zdravlja – pogled u sebe“ provodi Dom zdravlja Zagreb – Zapad i Međunarodna udruga studenata medicine Hrvatske – CroMSIC uz potporu Gradskog ureda nadležnog za zdravstvo i Gradskog ureda za obrazovanje radi podizanja svijesti o važnosti mentalnog zdravlja među mladima te destigmatizacije i poticanja brige za vlastito mentalno zdravlje. U 2021. aktivnosti nisu provedene radi pandemije COVID-19, a u 2022. su organizirane i provedene dvije edukacije za vršnjačke edukatore za 250 studenata te se započelo s provedbom ciklusa od osam radionica (za oko 2500 učenika) što su se provele u 17 škola Grada Zagreba (ukupno 105 razreda) u školskoj godini 2022./2023. Tijekom 2022. projekt je obuhvatio 2 500 korisnika.

Program dnevne bolnice H(RANA) provodi Klinika za psihijatriju Sveti Ivan. Temelji se na individualnoj i grupnoj psihoterapiji psihodinamskog usmjerenja, a obuhvaća još psihodramu, terapiju pokretom i plesom, kognitivno-bihevioralnu terapiju, poezioterapiju, radnu terapiju, nutricionističke grupe i izazove, radionice *mindfulnessa*, psihoedukacije i nutricionističke edukacije, radionice intuitivnog kretanja i yoge, obiteljsku terapije i grupe podrške za obitelji oboljelih koji se trenutno liječe u okviru programa, ali i onih koji nisu u Programu. U 2022. programom je obuhvaćeno 76 korisnika. Osim djelatnika Klinike za psihijatriju Sveti Ivan, u programu sudjeluje i 6 terapeuta koji na tjednoj bazi održavaju svoje terapijske radionice te time omogućuju cjeloviti rad s pacijentima koji integriraju sve današnje spoznaje o radu na području poremećaja hranjenja. Program se odvija pod stručnom supervizijom.

Centar za zdravlje mladih osnovan je 2017. i predstavlja novi pristup unaprjeđenju i očuvanju zdravlja mladih na području Grada Zagreba. Uloga Centra je da radi na povećanju dostupnosti zdravstvenih sadržaja vezanih za zaštitu mentalnog, spolnog i reproduktivnog zdravlja te na promociji zdravih životnih stilova mladih. Usluge su besplatne, a bez uputnice u Centru su organizirani: individualni i grupni tretmani psihologa za djecu i mlade, podrška u učenju za djecu, e-klinika (usluga *online* podrške i savjetovanja), savjetovalište za roditelje (*drop-in*), post-COVID savjetovalište za mentalno zdravlje (*drop-in*), savjetovanje o spolnom i reproduktivnom zdravlju, testiranje na spolno prenosive infekcije (SPI), psihosocijalna podrška, psihološko savjetovanje i psihoedukacija; cijepljenje studenata Sveučilišta u Zagrebu protiv HPV-a, besplatni ginekološki pregledi za ciljanu populaciju (srednjoškolci, studenti). U 2022. Centar je proširen s 5 savjetovališta: Savjetovalište za mentalno zdravlje, Savjetovalište za prevenciju HPV-a i drugih spolno prenosivih infekcija, Savjetovalište za zaštitu spolnog i reproduktivnog zdravlja, Savjetovalište za poremećaje prehrane školske djece i studenata, Savjetovalište za mlade s invaliditetom. Centar je u 2021. obuhvatio 1 866 korisnika, a u 2022. ukupno 1 140 korisnika, udio djece i mladih među korisnicima je 100 %.

Polazeći od činjenice da je mentalno zdravlje preduvjet i temeljna odrednica kvalitete života, Grad Zagreb izradio je mrežni portal „Mentalno zdravlje grada Zagreba“ koji je središnje mjesto za informiranje o mentalnom zdravlju. Na njemu su objedinjene stručne informacije i savjetodavna pomoć za šиру javnost kojima se građane usmjerava prema institucijama u kojima mogu potražiti pomoć, bilo da se radi o mentalhome zdravlju i svakodnevnome funkcioniranju ili o želji da se aktivnije radi na vlastitome mentalnom zdravlju i vještinama.

SOCIJALNA ZAŠTITA

U smanjivanju siromaštva važnu ulogu imaju socijalni transferi, odnosno novčane naknade koje se osiguravaju na razini države te iz jedinica lokalne i regionalne samouprave. Zajamčena minimalna naknada osigurava se iz državnog sustava socijalne skrbi te se dopunjuje ostalim naknadama i uslugama socijalne skrbi na lokalnoj razini (*prema Zakonu o socijalnoj skrbi, Narodne novine 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, dosadašnji Centri za socijalnu skrb u RH prestali su s radom 31. prosinca 2022., a njihove poslove od 1. siječnja 2023. preuzeo je Hrvatski zavod za socijalni rad, dalje: HZSR. Centar za socijalnu skrb Zagreb ustrojava se kao županijska služba odnosno Služba Grada Zagreba, a ostale dosadašnje podružnice Centra Zagreb postaju područni uredi. U dalnjem tekstu koriste se nazivi ureda i službi prema novom ustroju.*).

Vezano uz socijalne transfere, pokazatelji tzv. socijalnog semafora što prate provedbu Europskog stupa socijalnih prava, prikazuju Hrvatsku među državama s najlošijim rezultatima po učinku socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva (CERANEO, Glavni pokazatelji Socijalnog semafora: pregled izazova u državama članicama EU-a). I dok novčana pomoć nikako nije jedini način pomaganja ranjivim građanima, ostaje važan predmet rasprave i jedan od temeljnih preduvjeta unaprjeđenja socijalne zaštite materijalno ugroženih skupina, osobito obitelji s djecom na nacionalnoj i lokalnoj razini.

Na razini Grada Zagreba u 2022. se u odnosu na 2021. smanjio broj korisnika zajamčene minimalne naknade i jednokratnih naknada koje se ostvaruju temeljem Zakona o socijalnoj skrbi preko Područnih ureda Službe Grada Zagreba, HZSR. Smanjenje broja korisnika ZMN još je značajniji u odnosu na 2020. (broj osoba obuhvaćenih ZMN u 2020. ukupno je 6 792). Broj korisnika (samaca i kućanstava) kojima je jednom ili više puta odobrena jednokratna naknada također se smanjio, iako se broj ukupnih naknada povećao u 2022.

Tablica 15: Broj korisnika ZMN i jednokratne naknade temeljem Zakona o socijalnoj skrbi u Gradu Zagrebu, 2021. i 2022.

Vrsta prava	Broj korisnika i prava u 2021.	Broj korisnika i prava u 2022.
ZAJAMČENA MINIMALNA NAKNADA:		
1. Ukupno naknada (samaca i kućanstava)	4 633	3 918
2. Ukupno obuhvaćenih osoba	6 586	5 078
JEDNOKRATNA NAKNADA:		
1. Ukupno naknada u izvještajnoj godini	10 231	11 438
2. Različiti korisnici (samci i kućanstvo) kojima je jednom ili više puta odobrena naknada u izvještajnoj godini	5 893	5 102

Izvor: Godišnja izvješća Područnih ureda Službe Grada Zagreba o primijenjenim pravima socijalne skrbi u 2021. i 2022.

Broj osoba obuhvaćenih ZMN različit je prema pojedinim Područnim uredima Službe Grada Zagreba u kojima je vidljiv **značajan pad broja korisnika zajamčene minimalne naknade u 2022. u odnosu na 2021., osobito u pojedinim Područnim uredima (npr. Sesvete i Dubrava).**

Tablica 16: Korisnici ZMN prema Područnim uredima Službe grada Zagreba, HZSR u 2021. i 2022.

	Broj osoba (samci i članovi kućanstva) korisnici zajamčene minimalne naknade	
PODRUČNI UREDI	2021.	2022.
PU Maksimir	316	235
PU Dubrava	1 200	911
PU Trnje	329	252
PU Novi Zagreb	978	909
PU Pešćenica	1 124	978
PU Sesvete	685	206
PU Trešnjevka	852	689
PU Susedgrad	456	422
PU Donji Grad	370	229
PU Črnomerec	153	129
PU Medveščak	123	118
UKUPNO	6 586	5 078

Izvor: Godišnja izvješća Područnih ureda Službe Grada Zagreba o primijenjenim pravima socijalne skrbi u 2021. i 2022.

Prema mišljenju voditelja područnih ureda, ovakvo smanjenje broja korisnika ZMN-a može se jednim dijelom povezati s odredbama Zakona o socijalnoj skrbi prema kojima se korištenje ovog prava vezuje uz zabilježbu na imovinu kao uvjeta za ostvarenje prava na naknadu, što dio korisnika odbija pa odustaje od tog prava. Također, smanjuje se i broj novih korisnika ZMN koji su ušli u ovu mjeru u 2022. Vezano uz navedeno, novi Zakon o socijalnoj skrbi (od lipnja 2023.) briše zabilježbu na imovinu za sve vrste naknada kao načina osiguranja. Promatraljući udio broja korisnika ZMN-a u ukupnom broju stanovnika u pojedinoj gradskoj četvrti Grada Zagreba, vidljivo je da je **najveći broj korisnika s područja Područnog ureda Pešćenica (Gradska četvrta Pešćenica – Žitnjak), Područnog ureda Dubrava (Gradska četvrta Gornja i Donja Dubrava) i Područnog ureda Sesvete (Gradska četvrta Sesvete, gotovo 1 %)**. Najmanji udio korisnika ZMN-a je s područja gradskih četvrti Črnomerec, Susedgrad i Gornji grad – Medveščak. Uzimajući u obzir udio broja korisnika ZMN među stanovnicima gradskih četvrti kao podatak koji ukazuje na rizik od siromaštva, zaključujemo da su **stanovnici gradskih četvrti Pešćenica, Gornja i Donja Dubrava i Sesvete među najizloženijima ovim rizicima**.

Tablica 17: Udio korisnika ZMN u broju stanovnika, prema Gradskim četvrtima/Područnim uredima Službe Grada Zagreba, HZSR

PODRUČNI URED	Broj stanovnika (popis 2021.)	Broj osoba korisnika ZMN u 2021.	Udio (%) korisnika ZMN u broju stanovnika
PU Maksimir	47 356	316	0,7
PU Dubrava (GČ Gornja i Donja Dubrava)	91 792	1 200	1,3
PU Trnje	40 539	329	0,8
PU Novi Zagreb (GČ Novi Zagreb Istok, Zapad, Brezovica)	131 861	977	0,7
PU Pešćenica	53 023	1 124	2,1
PU Sesvete	70 800	685	0,9
PU Trešnjevka (GČ Trešnjevka Sjever i Jug)	118 298	852	0,7
PU Susedgrad	98 772	456	0,5
PU Donji Grad (GČ Donji Grad i Podsljeme)	50 183	370	0,7
PU Črnomerec	38 084	153	0,4
PU Medveščak – Gornji grad	26 423	123	0,5
UKUPNO	767 131	6 585	0,86

Izvor: Podaci Područnih ureda Službe Grada Zagreba HZSR u 2021. i Popis stanovništva 2021.

Korisnici ZMN su samci i kućanstva, među njima je najviše samaca (samačka domaćinstva imaju i najveći rizik od siromaštva), a među članovima kućanstva po brojnosti slijede odrasli članovi kućanstva, djeca i samohrani roditelji. **Najveći broj djece korisnika ZMN je iz gradskih četvrti Pešćenica, Dubrava i Sesvete, što potvrđuju i podatci o najvećim rizicima siromaštva, uzimajući u obzir brojnost korisnika ZMN u odnosu na broj stanovnika u pojedinoj gradskoj četvrti.**

Riziku od siromaštva značajno su izložena kućanstva u kojima živi jedan roditelj s jednim ili više uzdržavane djece (u RH 37,5 % u 2021., 24,9 % u 2022.), a u tabeli je prikazan udio djece samohranih roditelja korisnika ZMN-a. **Broj djece korisnika ZMN-a među svim korisnicima ZMN-a u obje promatrane godine iznosi 15 %.** **Udio djece samohranih roditelja među djecom korisnicima ZMN-a je u porastu (26 % u 2021. te 28,6 % u 2022.).**

Tablica 18: Udio djece samohranih roditelja među djecom korisnicima ZMN-a u područnim uredima Službe Grada Zagreba u 2021. i 2022.

	2021.	2022.
Ukupno osoba, korisnika ZMN:	6 586	5 087
Ukupan broj djece:	983	775
Broj djece samohranih roditelja:	254	222

Izvor: Godišnja izvješća područnih ureda Službe Grada Zagreba o primijenjenim pravima socijalne skrbi u 2021. i 2022.

Od ostalih novčanih naknada u sustavu socijalne skrbi koji se ostvaruju preko područnih ureda Službe Grada Zagreba broj korisnika doplatka za pomoć i njegu također se smanjio u 2022. godini (11 769) u odnosu na 2021. (12 193), dok je broj korisnika osobne invalidnine (6 596 u 2021., 7 161 u 2022.) i osoba u statusu roditelja njegovatelja/njegovatelja (739 u 2021., 852 u 2022.) u porastu. Naknade do zaposlenja u 2021. je primilo 180 korisnika, a 137 korisnika u 2022. (stanje u veljači 2022.).

U veljači 2022., stupanjem na snagu novog Zakona o socijalnoj skrbi, izmijenjene su odredbe o pojedinim novčanim naknadama i uvedene su nove socijalne usluge. Stoga se podatci o socijalnim uslugama za 2021. i 2022. prikazuju odvojeno jer su samo dijelom usporedivi.

Preko područnih ureda Službe Grada Zagreba, uslugom pomoći u kući u 2021. je obuhvaćeno 819 korisnika, a u 2022. obuhvaćen je 301 korisnik. Uslugom psihosocijalne podrške u 2021. je obuhvaćeno 1 219 korisnika, a u 2022. obuhvaćeno je 747 korisnika (dio ovih korisnika u 2022. obuhvaćen je novim uslugama psihosocijalnog savjetovanja). Usluge rane intervencije pružene su nešto manjem broju korisnika (212) u 2022. u odnosu na 2021. (259). U 2021. pruženo je 259 usluga pomoći u uključivanje u programe odgoja i obrazovanja, ukupno 1 429 usluga boravka i 207 usluga organiziranog stanovanja (Izvor: Godišnja izvješća područnih ureda Službe Grada Zagreba o primijenjenim pravima socijalne skrbi u 2021.).

U 2022. među uslugama koje su uvedene izmjenama Zakona o socijalnoj skrbi, na snazi od veljače 2022. prva socijalna usluga je pružena za 6 539 korisnika, usluga sveobuhvatne procjene i planiranja za 1 160 korisnika, usluga savjetovanja za 7 797 korisnika, usluga stručne procjene za 209 korisnika, psihosocijalnog savjetovanja za 10 korisnika, socijalnog mentorstva za 128 korisnika, obiteljske medijacije za 160 korisnika te 8 usluga psihosocijalnog tretmana radi prevencije nasilničkog ponašanja (Izvor: Godišnja izvješća područnih ureda Službe Grada Zagreba o primijenjenim pravima socijalne skrbi u 2022.).

PRAVA IZ NADLEŽNOSTI GRADA ZAGREBA

Osim prava što ih osigurava država na temelju Zakona o socijalnoj skrbi, Grad Zagreb osigurava brojne naknade i usluge za osobe u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, temeljem Odluke o socijalnoj skrbi (Službeni glasnik Grada Zagreba 22/22, 29/22, 8/23 i 30/23) preko Gradskog ureda za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom. Tijekom 2021. i 2022. u nekoliko navrata su se mijenjale odredbe Odluke o socijalnoj skrbi kojima su uvedena nova prava, obuhvaćene su nove kategorije korisnika ili su izmijenjeni iznosi i uvjeti ostvarivanja pojedinih prava. Na temelju navedene Odluke o socijalnoj skrbi, prava iz nadležnosti Grada Zagreba uključuju NOVČANE NAKNADE za: umirovljenike, plaćanje premije dopunskoga zdravstvenog osiguranja korisnicima novčane naknade za umirovljenike, korisnike doplatka za pomoć i njegu i za korisnike osobne invalidnine, osobe kojima je priznato pravo na status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja, osobne potrebe (džeparac) korisnicima doma za starije osobe, korisnike prava na nacionalnu naknadu za starije osobe, korisnike prava na doplatak za djecu, troškove stanovanja i za troškove stanovanja korisnicima prava na novčanu naknadu za nezaposlene hrvatske branitelje iz Domovinskog rata i članove njihovih obitelji. SOCIJALNE USLUGE: pomoć djeci u mlječnoj hrani; pomoć u obiteljskim paketima; ljetovanje; prehrana u pučkoj kuhinji; pravo na besplatnu ZET-ovu godišnju pokaznu kartu za različite kategorije korisnika te besplatna mjesečna ZET-ova pokazna karta za žrtve nasilja u obitelji; smještaj; pomoć u kući; savjetovanje s osobom koja pruža stručnu podršku te podmirenje pogrebnih troškova.

NOVČANE NAKNADE GRADA ZAGREBA u 2021. i 2022.

Isti trend pada broja korisnika novčanih naknada u 2022. u odnosu na 2021. na razini RH je vidljiv je i u broju korisnika novčanih naknada koje se ostvaruju putem Grada Zagreba. Broj korisnika većine novčanih naknada se smanjio, osim korisnika novčanih naknada korisnicima doplatka za pomoć i njegu i korisnicima osobne invalidnine koji su u porastu. Novčanu naknadu za umirovljenike je u 2021. primilo 6 707 umirovljenika, a 6 603 umirovljenika u 2022.

Tablica 19: Broj korisnika novčane naknade za umirovljenike u Gradu Zagrebu, 2021. i 2022.

Oblik pomoći	Broj korisnika	Stanje na dan	Stanje na
		31. 12. 2021.	dan 31. 12. 2022.
Novčana naknada za umirovljenike	Korisnici naknade od 200,00 kn:	3 730	4 004
	Korisnici naknade od 300,00 kn:	1 879	1 614
	Korisnici naknade od 400,00 kn:	1 098	985
UKUPAN BROJ KORISNIKA:	6 707	6 603	
Broj korisnika novčane naknade za umirovljenike koji su korisnici obiteljske mirovine:	458	455	
Broj djece koja su korisnici novčane naknade za umirovljenike (obiteljske mirovine):		316	299

Izvor: GU za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom

Navedeni korisnici novčane naknade za umirovljenike primili su tijekom 2021. i 2022. i novčane naknade u povodu blagdana Uskrsa i Božića, a od rujna 2022. ove naknade koriste i korisnici nacionalne naknade za starije osobe. U 2021. je bilo 1 751 korisnika novčane naknade za plaćanje premije dopunskoga zdravstvenog osiguranja korisnicima novčane naknade za umirovljenike, a 1 667 u 2022. Novčanu naknadu za osobne potrebe (džeparac) za korisnike domova za starije osobe u 2021. su primila 304 korisnika, a 286 tijekom 2022. U 98 % slučajeva radi se o korisnicima koji su smješteni u domove čiji je osnivač Grad Zagreb, ostalo su korisnici domova drugih osnivača. Novčanu naknadu za korisnike prava na nacionalnu naknadu za starije osobe (nova mjera propisana Odlukom o socijalnoj skrbi, Sl. glasnik Grada Zagreba 22/22), a za koju je zaprimanje zahtjeva započelo u rujnu 2022., na dan 31. 12. 2022. su ostvarila 32 korisnika. **U padu je i broj korisnika naknade za troškove stanovanja**, koju ostvaruju kućanstva i samci – korisnici zajamčene minimalne naknade. Broj djece u obiteljima – nositeljima prava na naknadu za troškove stanovanja nije značajno promijenjen u 2022. u odnosu na 2021.

Tablica 20: Broj korisnika naknade za troškove stanovanja u Gradu Zagrebu 2021. i 2022.

Oblik pomoći		Stanje na dan	Stanje na dan
		31. 12. 2021.	31. 12. 2022.
Naknada za troškove stanovanja	Nositelji prava obitelj:	542	393
	Nositelj prava samac:	1 282	1 198
UKUPAN BROJ NOSITELJA PRAVA:	1 824	1 591	
Br. djece u obiteljima:	494	490	
Korisnici naknade za troškove stanovanja – korisnici prava na novčanu naknadu za nezaposlene hrvatske branitelje iz Domovinskog rata (naknada uvedena u rujnu 2022.)	-		43

Izvor: GU za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom

Od 2022. među korisnicima naknade za troškove stanovanja uključeni su i korisnici prava na novčanu naknadu za nezaposlene hrvatske branitelje iz Domovinskog rata kojih na dan 31. 12. 2022. ima 43-obje.

Pad broja korisnika naknade za troškove stanovanja povezan je i s padom broj korisnika zajamčene minimalne naknade na razini svih područnih ureda Službe Grada Zagreba. Uspoređujući broj osoba koji ostvaruju naknadu za troškove stanovanja preko Gradskog ureda za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom Grada Zagreba (raspoloživi podatak za svibanj 2023.: ukupno 2 192 osobe – samci i članovi kućanstava korisnika), s brojem osoba koji ostvaruju zajamčenu minimalnu naknadu preko područnih ureda Službe Grada Zagreba (raspoloživi podatak, stanje na dan 31. 12. 2022. ukupno 5 078 osoba), procjenjujemo da s većim ili manjim odstupanjima po pojedinim mjesecima, **ukupno 43 % korisnika zajamčene minimalne naknade koristi i naknadu za troškove stanovanja od Grada Zagreba**. Kako su za

ostvarivanje prava na naknadu za troškove stanovanja korisnici u obvezi dostaviti ugovor o najmu stana, odnosno prijaviti prebivalište na adresi na kojoj žive, smatramo da je ta činjenica značajan razlog za veliku razliku u broju ove kategorije korisnika. Naime, veliki broj korisnika ZMN često nisu prijavljeni na adresi na kojoj žive ili nemaju ugovor o najmu stana, a možemo procijeniti i da dio korisnika ZMN ne posjeduje dokumente za kuću/stan u kojima žive, a na temelju kojeg ostvaruju ovo pravo. **Ovi podatci ukazuju da treba osmisliti dodatne modele koji bi obuhvatili i osobe kojima je potrebna pomoć u podmirivanju troškova stanovanja, a koji nisu u dohvatu ove mjere.**

Nadalje, među ostalim pravima preko nadležnog Ureda Grada Zagreba, podmirenje troškova ogrjeva na drva osiguravalo se tijekom 2021. na temelju Zakona o socijalnoj skrbi koji je tada bio na snazi kao zasebno pravo na jednokratnu isplatu novčanog iznosa i u 2021. je obuhvatio 1 450 korisnika. U 2022. izmjenom Zakona o socijalnoj skrbi, podmirenje troškova ogrjeva na drva više nije propisano kao zasebno pravo, već se ostvaruje u okviru prava na naknadu za troškove stanovanja s isplatama u jednakim mjesecnim iznosima (175 korisnika). Od rujna 2022. je uvedeno i novo pravo na novčanu naknadu za korisnike prava na doplatak za djecu te je 31. prosinca 2022. evidentirano 19 korisnika ove naknade, za ukupno 26-ero djece.

Broj novčanih naknada za korisnike doplatka za pomoć i njegu i za korisnike osobne invalidnine je u porastu te je u 2021. njihov ukupan broj iznosio 15 686, a u 2022. je iznosio 16 473 korisnika. Broj djece koja su korisnici novčane naknade za korisnike doplatka za pomoć i njegu i za korisnike osobne invalidnine u 2021. iznosi 2 618-ero djece, a u 2022. iznosi 2 814-ero. Broj korisnika novčane naknade za osobe kojima je priznato pravo na status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja je 96 korisnika u 2021., odnosno 99 korisnika u 2022.

Tablica 21: Broj novčanih naknada za korisnike doplatka za pomoć i njegu te za korisnike osobne invalidnine u Gradu Zagrebu 2021. i 2022.

Oblik pomoći	Broj korisnika	Stanje na dan	Stanje na
		31. 12. 2021.	dan 31. 12. 2022.
Novčana naknada za korisnike doplatka za pomoć i njegu i za korisnike osobne invalidnine (Napomena: od 01. 08. 2022. svi korisnici ove novčane naknade primaju 200,00 kn)	Korisnici naknade od 100,00 kn:	2 585	0
	Korisnici naknade od 200,00 kn:	13 101	16 473
UKUPAN BROJ KORISNIKA:		15 686	16 473
Broj djece korisnika:		2 618	2 814

Izvor: GU za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom

Sudionici fokus-grupa potvrđuju nalaze istraživanja da naknade koje dobivaju nisu dovoljne za pristojan život i za adekvatan odgovor na potrebe svoje, većinom maloljetne djece. Iznos naknade nije u skladu sa stvarnim zahtjevima i izazovima koje nosi odgoj i briga o djeci koja često dolazi i s novim nenadanim troškovima. Kao primjer navode probleme sa zdravljem zbog čega često moraju odvajati novac koji bi trebao biti namijenjen temeljnim životnim potrebama, npr za hranu ili za nadoplatu kako bi djeci osigurali zdravstvenu zaštitu koja im je potrebna i bez koje ne mogu:

„Naknade nisu dovoljne za djecu. Imam četvero djece od čega troje astmatičara... tu je nadopłata. To je mjesечно nekih 70 eura za redovnu terapiju koju moraju primati. Imam 2 kćeri koje trebaju osnovne higijenske potrepštine. Uz to imaju alergiju na konzervante i aditive. To sve što daju je jedan mali flaster. I onda ne daj Bože da budu neke nenadane situacije, koje su opet uobičajene... Kad ti ostaviš u ljekarni 50 eura a ‘nisi trepnuo’, to si iz tog skromnog budžeta morao maknuti i bez nečeg drugog ostati.“

„Socijalne usluge se nisu povećale, a neke stvari su se čak i postrožile. Pravo na stanovanje mnogi nisu dobili.“

„Što se tiče iznosa, isto je smotano. Dobijete određeni iznos, trebate skupiti račune do tog iznosa. A zimi su rezije veće, ljeti su manje i ostaje lufta. Iznos je fiksni, ali to nije ništa regulirano i nema prostora za balansiranje. Država daje 60 eura u obliku vaučera koje se može iskoristiti što je bolje rješenje nego ovo gradsko.“

Uz to, naglašavaju i problem gledanja na djecu kao mali izvor troškova:

„Meni nije jasno zašto tretiraju djecu kao da oni imaju manje potreba. Kako on ima manje potreba nego ja? Meni noge ne raste više koliko desetaka godina, dok mom sinu raste i na mjesecnoj razini. Ja se više ne bavim sportom, djeca žele i trebaju biti uključeni u neke sportske aktivnosti. To se sve plaća i to su dodatni troškovi. Bolest... i zdravlje je luksuz. U najmanju ruku imaju iste potrebe kao i odrasli, ako ne i veće. A kad se računa i za zajamčenu minimalnu naknadu i za ostale – djeci kao treba manje. To nije tako i oni uopće nemaju sluha za realno stanje stvari ili se prave da nemaju.“

SOCIJALNE USLUGE GRADA ZAGREBA U 2021. I 2022.

Pomoći djeci u mlijeko hrani socijalna je usluga koja bilježi pad broj korisnika te je u 2021. obuhvatila 9, a u 2022. 10 korisnika. Uslugom pomoći u obiteljskim paketima na dan 31. 12. 2021. obuhvaćeno je 304 djeteta, a na dan 31. 12. 2022. ukupno 277-ero djece. Pomoći u obiteljskim paketima u 2021. je mjesечно u prosjeku koristilo 560-ero djece hrvatskih branitelja, a 490-ero djece hrvatskih branitelja u 2022. Uslugu pomoći u kući su u 2021. (stanje na dan 31. prosinca) koristila 542 korisnika, a 492 u 2022.

Broj korisnika prehrane u pučkoj kuhinji smanjio se u odnosu na 2021. kada se u njoj prehranjivalo 1 988 korisnika, dok je u 2022. bilo 1 768 korisnika. Broj djece korisnika prehrane u pučkoj kuhinji u 2021. je bio 388, a 324 tijekom 2022.

Tablica 22: Broj korisnika prehrane u pučkoj kuhinji u Gradu Zagrebu 2021. i 2022.

Oblik pomoći	Broj korisnika	Stanje na dan:	
		31.12.2021.	31.12.2022.
Prehrana u pučkoj kuhinji	Broj nositelja prava (na koje glasi socijalna iskaznica)	1 182	1 044
	Broj korisnika:	1 988	1 768
	Broj nositelja prava koji žive u obitelji:	432	387
	Ukupan broj djece – korisnika:	388	324

Izvor: GU za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom

Sudionici fokus-grupa komentiraju što topli obroci iz pučkih kuhinja znače njihovim obiteljima, dok im paketi hrane nisu dostatni:

„Pučka kuhinja ide dosta dobro, paketi baš i ne. Iako nije dugoročno rješenje, puno znači (pučka kuhinja) familijama, je. Dobijete je na dnevnoj bazi, da osoba dobije jedan topli obrok u danu barem. Što se tiče paketa – to je malo manji flaster. Nisu nešto izdašni.“

Među korisnicima prava na besplatnu godišnju ZET-ovu pokaznu kartu, prema podatcima o prosječnom mjesecnom broju korisnika, najveći udio korisnika čine umirovljenici čiji su ukupni prihodi jednaki ili manji od 3.200,00 kn (424.713 EUR) mjesечно (53 462 u 2021. te 48 659 u 2022.), zatim osoba s invaliditetom, uključujući pratitelje slijepih osoba (11 010 u 2021. te 10 911 u 2022.), učenici i studenti (4039 u 2021. te 3081 u 2022.), osobe starije od 65 godina koje nisu korisnici mirovine, a čiji su ukupni mjesecni prihodi jednaki ili manji od 3.200,00 kn (424.713 EUR) mjesечно (3 912 u 2021. te 3 537 u 2022.), dobrovoljni davatelji krvi (3523 u 2021. te 3604 u 2022.) korisnici ZMN potpuno nesposobni za rad (1 248 u 2021. te 1 074 u 2022.).

nezaposlene osobe čiji su ukupni mjesecni prihodi po članu kućanstva jednaki ili manji od 2.000,00 kn (265,45 EUR) (preko GU za gospodarstvo, energetiku i zaštitu okoliša; 1631 u 2021. te 1321 u 2022.), članovi obitelji smrtno stradalog ili nestalog hrvatskog branitelja (689 u 2021. te 680 u 2022.) i osobe kojima je priznato pravo na status roditelja njegovatelja ili njegovatelja (243 u 2021. te 226 u 2022.).

Ljetovanje za djecu iz obitelji slabijega imovinskog stanja osigurano je za 287-ero djece u 2021. te za 258-ero djece slabijeg imovinskog stanja i za 37-ero djece hrvatskih branitelja u 2022. Tijekom 2021. osigurano je

2 750 prigodnih paketa za djecu iz obitelji slabijega imovinskog stanja za Uskrs te jednaki broj paketa za Blagdan sv. Nikole. Za djecu hrvatskih branitelja osigurano je u povodu navedenih blagdana 270 prigodnih paketa. U 2022. je osiguran manji broj paketa za oba blagdana (2 000 prigodnih paketa za djecu iz obitelji slabijega imovinskog stanja te 460 prigodnih paketa za djecu hrvatskih branitelja). U 2021. su podmireni troškovi za 44 pogreba, a za 29 u 2022.

USLUGE ZA DJECU I MLADE

U RH postoji problem nedovoljno razvijenih socijalnih usluga u zajednici jer su programi pomoći i podrške u sustavu socijalne skrbi usmjereni na osobe koje žive u siromaštvu pretežito novčane. Strateški dokumenti i preporuke što se temelje na nalazima istraživanja u području dječjeg siromaštva naglašavaju nužnost uvođenja i razvijanja šireg spektra socijalnih usluga za prevenciju rizika od siromaštva, za osnaživanje i podršku socijalnomu uključivanje u zajednicu za korisnike ZMN-a. Pokazalo se da potrebe djece koja žive u uvjetima siromaštva nisu dovoljno prepoznate i istaknute pa se javnim politikama koje zagovaraju prava djece trebaju definirati konkretnе mjere i usluge specifično usmjerene na siromašnu i socijalno isključenu djecu. Te bi mjere trebale biti višedimenzionalne, odnosno trebale bi uključivati koordinirano djelovanje različitih sustava i dionika (socijalne skrbi, obrazovanja, zdravstva, pravosuđa itd.) i na više razina: nacionalnoj, regionalnoj, lokalnoj te različitim područjima djelovanja s obzirom na teškoće, od preventivnog do intervencijskog. Važno se usmjeriti na prevenciju međugeneracijskog prijenosa siromaštva, jačanje obiteljskih kapaciteta radi ostvarenje optimalnih uvjeta za realiziranje djetetovih potencijala, osiguranje programa koji su usmjereni na osnaživanje roditeljskih vještina te na pružanju informativne, emocionalne i praktične pomoći roditeljima s iskustvom siromaštva (UNICEF, 2022.).

CENTAR ZA PRUŽANJE USLUGA U ZAJEDNICI „SAVJETOVALIŠTE LUKA RITZ“

Centar za pružanje usluga u zajednici „Savjetovalište Luka Ritz“ je ustanova socijalne skrbi koja pruža uslugu savjetovanja i psihosocijalne podrške djeci, mladima i njihovim obiteljima koji su u riziku ili imaju razvijene probleme u ponašanju.

Tablica 23: Usluge Centra za pružanje usluga u zajednici „Savjetovalište Luka Ritz“ u 2021. i 2022.

CENTAR ZA PRUŽANJE USLUGA U ZAJEDNICI „SAVJETOVALIŠTE LUKA RITZ“			
GODINA	BROJ I VRSTA USLUGA	BROJ KORISNIKA ukupno	BROJ/UDIO DJECE – KORISNIKA
2021.	Savjetovanje – 2 781 Psihosocijalna podrška – 975 Psihološko testiranje – 50 Pomoć pri učenju – 334	906	324
2022.	Savjetovanje – 2 073 Psihosocijalna podrška – 1 273 Psihološko testiranje – 216 Pomoć pri učenju – 237	1 034	410

Izvor: Centar „Savjetovalište Luka Ritz“

DOM ZA DJECU I ODRASLE – ŽRTVE OBITELJSKOG NASILJA „DUGA ZAGREB“

Dom „Duga – Zagreb“ gradska je ustanova socijalne skrbi namijenjena djeci i odraslim osobama – žrtvama obiteljskog nasilja. Redovna djelatnost ustanove odnosi se na: smještaj i psihosocijalnu pomoć osobama na smještaju, savjetovalište osoba na smještaju, savjetovalište za osobe koje nisu na smještaju i psihosocijalni

tretman počinitelja nasilja u obitelji (na izdvojenoj lokaciji ustanove). S osobama na smještaju provodi se psihološki tretman za odrasle osobe, grupni tretman za odrasle, grupni tretman za djecu, individualni tretman psihologa za djecu te pravno savjetovanje. Broj djece i odraslih osoba na smještaju u Domu „Duga – Zagreb“ koji su tijekom 2021. koristili uslugu psihološkog savjetovanja je 91, a u 2022. ih je bilo 84 korisnika. Grupnim savjetodavnim radom u 2021. je obuhvaćeno 38 odraslih korisnika i 53 djece, a u 2022. ukupno 34-ero odraslih korisnika i 50-ero djece. U 2021. je održano 7 radionica s djecom, 9 grupnih terapijskih aktivnosti s odraslima i 3 zajedničke radionice s majkama i djecom, dok je u 2022. održano 5 radionica s djecom, 10 grupnih terapijskih aktivnosti s odraslima i 5 radionica s majkama i djecom. Usluge savjetovališta pružaju se i za djecu i odrasle – žrtve obiteljskog nasilja koje nisu na smještaju u Domu „Duga – Zagreb“, na izdvojenoj lokaciji.

Tablica 24: Usluge Savjetovališta za djecu i odrasle – žrtve obiteljskog nasilja u 2021. i 2022.

SAVJETOVALIŠTE ZA DJECU I ODRASLE – ŽRTVE OBITELJSKOG NASILJA		
GODINA	BROJ I VRSTA USLUGE	BROJ KORISNIKA
2021.	Ukupno 871 savjetovanje od čega: - kombinirano savjetovanje 77,4 %, - psihološko savjetovanje 15,7 %, - socijalno savjetovanje 6,1 % - pravno savjetovanje 0,8 %	483
2022.	Ukupno 773 savjetovanja od toga: - kombinirano savjetovanje 73,3 %, - psihološko savjetovanje 17,9 %, - pravno savjetovanje 8,1 % - socijalno savjetovanje 0,7 %	446

Izvor: Dom „Duga – Zagreb“

U Savjetovalištu za hrvatske branitelje i članove njihovih obitelji u 2021. pruženo je 79 usluga savjetovanja za 171 korisnika, a u 2022. ukupno 46 usluga savjetovanja za 90 korisnika. (usluge savjetovanja namijenjene su obiteljima/roditeljima, a djeca nisu sama neposredni korisnici).

USLUGE ZA OSOBE S INVALIDITETOM I DJECU S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

U Gradu Zagrebu, prema podatcima Hrvatskog registra o osobama s invaliditetom Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (1. rujna 2022.), živi 111 486 osoba s invaliditetom, što čini 14,5 % ukupnog gradskog stanovništva. Posebno ranjiva skupina unutar populacije osoba s invaliditetom čine djeca s teškoćama u razvoju i mladi s invaliditetom koji se suočavaju s nizom zapreka u procesu obrazovanja, zdravstvene zaštite, stanovanja, zapošljavanja i dr. Očuvanjem i unaprjeđenjem njihovog zdravlja, postizanjem što većeg stupnja samostalnosti, samoostvarenja i osnaživanja bitno će se utjecati na poboljšanje kvalitete njihova života. Udio djece s teškoćama u razvoju i mladih s invaliditetom do 19 godine života iznosi 14,4 % (16 081 osoba) (Izvor: Zdravstveno-statistički ljetopis Grada Zagreba za 2022. godinu).

DNEVNI CENTAR ZA REHABILITACIJU DJECE I MLADEŽI „MALI DOM – ZAGREB“

Ovo je jedina ustanova u RH koja razvija i kontinuirano provodi rehabilitacijske programe za djecu i mladež s višestrukim teškoćama, oštećenjima vida i dodatnim teškoćama te vrlo važan segment u rehabilitaciji – rane intervencije (rane razvojne podrške), a što je izuzetno važna za daljnji razvoj i napredak djeteta. U 2021. „Mali dom – Zagreb“ je obuhvatilo 392 korisnika, a u 2022. ukupno 338 korisnika (svi korisnici su djeca). Broj zahtjeva u 2021. je iznosio 48, u 2022. je iznosio 45.

Usluge SAVJETOVALIŠTA ZA OSOBE S INVALIDITETOM I ČLANOVE NJIHOVIH OBITELJI osiguravaju se u suradnji s Gradskim uredom za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom i ustanove „Mali Dom – Zagreb“. U 2021. pruženo je 40 usluga savjetovanja i pomaganja u prevladavanju posebnih teškoća osobama s invaliditetom i članovima njihovih obitelji, a u 2022. je broj porastao na 103.

CENTAR ZA REHABILITACIJU „SILVER“

Ustanova je namijenjena osposobljavanju slijepih osoba te za osobe s drugim vrstama oštećenja i djece s teškoćama u razvoju za korištenje pasa pomagača, za korištenje tehnikе bijelog štapa i za aktivnosti svakodnevnog života, pružanje usluga terapije senzorne integracije uz terapijskog psa, (re)habilitacije s psom te poludnevnog boravka. U 2021. Centar „Silver“ pružio je usluge 350-orici korisnika (udio djece korisnika je 245), a 383-ojici korisnika u 2022. (udio djece 249). Broj zahtjeva u 2021. bio je 83, u 2022. iznosio je 69.

CENTAR ZA PRUŽANJE USLUGA U ZAJEDNICI NOVI JELKOVEC

Centar Novi Jelkovec je novoosnovana socijalna ustanova za pružanja usluga rane intervencije (rane razvojne podrške), pomoći pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja (integracija), psihosocijalne podrške, uslugu organiziranog stanovanja, boravka, pomoći u kući i uslugu smještaja i to djeci s teškoćama u razvoju, mlađim punoljetnim osobama i odraslim osobama s tjelesnim, intelektualnim, osjetilnim ili mentalnim oštećenjima. Centar je u 2021. započeo s pružanjem usluga organiziranog stanovanja i poludnevnog/dnevнog boravka za odrasle osobe s tjelesnim oštećenjem, a u studenom 2021. Centar započinje pružanje usluge rane razvojne podrške i psihosocijalne podrške. U 2021. godini Centar je pružao usluge za ukupno 38 korisnika (udio djece ukupno 13), a u 2022. ukupno za 71 korisnika (udio djece ukupno 48). Broj zahtjeva u 2021. iznosio je 72, u 2022. iznosio je 125.

OSTALE USLUGE U ZAJEDNICI ZA OSOBE S INVALIDITETOM

Među ostalim uslugama su usluge stomatološke zdravstvene zaštite osoba s invaliditetom (u 2021. bila su 474 korisnika i pruženo je 1 235 usluga, u 2022. bilo je 413 korisnika i pruženo je 807 usluga); usluga stomatološke zdravstvene zaštite za djecu s teškoćama u razvoju (u 2021. bilo je 672 korisnika i pruženo je 2 415 usluga, u 2022. je bilo 679 korisnika i pružene su 2 264 usluge); terapijski program ljetovanja za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom (2021. ostvarilo je 197 korisnika, 2022. ostvarila su 260 korisnika); usluga preventivnih pregleda za osobe s invaliditetom koji se provode svake dvije godine (2022. je bilo 48 korisnika koji su upućeni na kardiološke preglede za osobe s invaliditetom i 81 korisnica na mamografske preglede za žene s invaliditetom). Također, organizira se i prijevoz u posebno opremljenim kombi vozilima radi svakodnevnog prioritetnog i povremenog prijevoza osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju kao javni prijevoz koji nije linijski, a obavlja se za korisnike u invalidskim kolicima s prebivalištem u gradu Zagrebu te se prevoze u vrtiće i škole te na fakultete, posao ili sportska i društvena događanja. Prevoze se posebno opremljenim kombi vozilima za svakodnevni prioritetni i povremeni prijevoz. U 2021. je 43-oe djece s teškoćama u razvoju i 253 osobe s invaliditetom su koristile uslugu prijevoza, a u 2022. uslugu je koristilo 44-ero djece s teškoćama u razvoju i 257 osoba s invaliditetom.

Prema podatcima Zdravstveno-statističkog ljetopisa Grada Zagreba za 2022. u školskoj godini 2021./2022. u redovni osnovnoškolski sustav bilo je uključeno više od 5 000 učenika s teškoćama u razvoju, u srednje škole preko 2 500 učenika, a oko 470 studenata s invaliditetom studira na Sveučilištu u Zagrebu.

USLUGE ZA OSOBE STARIJE ŽIVOTNE DOBI

Grad Zagreb ima najveće kapaciteta (62% svih smještajnih kapaciteta u gradu Zagrebu) za pružanje usluge smještaja starijim osobama, a u njegovoј je nadležnosti 11 domova za starije osobe koji uslugu smještaja pružaju u 17 objekata za 4 042 korisnika. Od 11 „gradskih“ domova za starije osobe 4 doma osiguravaju uslugu smještaja za osobe oboljele od Alzheimerove i drugih demencija na specijaliziranim odjelima za 84 osobe. Osim ovih domova čiji je osnivač Grad Zagreb, uslugu smještaja na zagrebačkome području pruža i 26 privatnih domova, 26 obiteljskih domova, dvije pravne osobe te 4 pravne osobe koje pružaju uslugu organiziranog stanovanja s kapacitetom za 2 387 osoba. Domovi za starije osobe, osim usluge stalnog smještaja, pružaju i izvaninstitucijske usluge usmjerene na korisnike koji ostaju u svojoj obitelji, ali zbog starosti i/ili narušenog zdravstvenog stanja nisu u mogućnosti samostalno zadovoljavati određene životne potrebe. Usluga pomoći u kući (usluga dostave obroka i/ili gerontodomaćice/njegovateljice) pruža se u okviru svih 11 „gradskih“ domova za starije osobe za više od 2 000 starijih građana, usluga boravka se pruža u 3 doma za starije osobe s kapacitetom za 65 osoba. Program podrške u lokalnoj zajednici „Gerontološki centri

Grada Zagreba“ predstavljaju dodatne izvaninstitucijske usluge, odnosno socijalne usluge u širem smislu (pomoć u kući i posudionica ortopedskih pomagala, sportsko-rekreacijske, kulturno-zabavne i radno-kreativne aktivnosti, savjetovališni rad i preventivno-zdravstvene aktivnosti) za još 3 000 osoba starije životne dobi, a aktivnosti i usluge Programa provode se u svih 17 gradskih četvrti na 50-ak lokacija, a za korisnike su besplatne.

SURADNJA S ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA

Grad Zagreb pridaje veliki značaj suradnji s organizacijama civilnog društva. Iako su u svojoj osnovi organizacije civilnog društva slobodna udruženja ljudi oko nekih zajedničkih interesa, u području socijalne politike najviše djeluju s ciljem promicanja i zaštite interesa određene društvene grupe. Organizacije civilnog društva su važan partner i značajni sudionici u pružanju socijalnih usluga na području Grada Zagreba za različite skupine građana koji su izloženi rizicima siromaštva i socijalne isključenosti, osobito djeca, mlađi, osobe starije životne dobi, osobe s invaliditetom i dr.

Važno je istaknuti da organizacije civilnog društva često detektiraju i alarmiraju probleme ranjivih skupina dok su još „službeno nevidljive“ u službenim nacionalnim dokumentima. One su iznimno potencijal, snaga i mogućnost, a njihova uloga danas više ne znači samo „produženu ruku uprave“ – one danas imaju partnersku ulogu pa civilno društvo dobiva posebnu vrijednost. Slijedom navedenog, Grad Zagreb ima razrađen sustav financiranja programa i projekata udruga koji se kontinuirano prilagođuju iskazanim potrebama korisnika i udruga, a godišnje raspisuje 16 natječaja iz različitih područja te je unatrag 5 godina uvedena praksa trogodišnjeg financiranja radi programske i projektne održivosti za krajnje korisnike. **Prikaz sufinanciranih programa i projekata udruga u Prilogu 1.**

PROGRAMI I PROJEKTI PUTEM FONDOVA EU u 2021. i 2022.

U Gradskome uredu za obrazovanje je u 2021. sredstvima iz Europskoga socijalnog fonda za učenike s teškoćama u razvoju osigurana podrška pomoćnika u nastavi u okviru projekta „Pomoćnici u nastavi/stručni komunikacijski posrednici za potporu inkluzivnom obrazovanju, faza IV“ (ugovoren iznos projekta 20.023.395,60 kn (2.657.561 EUR), udio Grada Zagreba 3.523.395,60 kn (467.635 EUR), a njime su obuhvaćena 442 pomoćnika u nastavi za potrebe 471 učenika. U 2022., projektom „Pomoćnici u nastavi/stručni komunikacijski posrednici kao potpora inkluzivnom obrazovanju, faza V“ (ugovoren iznos projekta 20.068.697,40 kn, udio Grada Zagreba 3.568.697,40 kn) su obuhvaćena 443 pomoćnika u nastavi za potrebe 485 učenika.

U Gradskome uredu za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom:

- u Sektoru za zaštitu osoba s invaliditetom u 2021. su s pomoću sredstava Europskog socijalnog fonda sufinancirani projekti: „Za život u zajednici“ Humanitarne udruge „Fra Mladen Hrkač“ u ugovorenome iznosu od 1.341.984,00 kn (178.111,9 EUR); „Mali dom – Zagreb“ Dnevnih centra za rehabilitaciju djece i mladeži (uključeno 86-ero djece – korisnika), „Mali dom za sve – unapređenje i širenje usluga izvaninstitucionalne skrbi“ u ugovorenome iznosu od 1.979.696,00 kn (262.750,8 EUR); „Podrška procesu deinsticijonalizacije gluhih i nagluhih osoba“ Saveza gluhih i nagluhih Grada Zagreba, u ugovorenome iznosu od 1.982.400,00 kn (263.109,7 EUR); „INKluzija nije i..luzija“ Udruge za promicanje inkluzije, u ugovorenome iznosu od 1.693.964,89 kn (224.827,8 EUR); „Unapređenje socijalnih usluga u Centru Fokus“ Društva distrofičara Zagreb, projekt, u ugovorenome iznosu od 1.999.900,66 kn (265.432,5 EUR), a uključeno je 8-ero djece – korisnika te „Caritas – stambena zajednica za osobe s invaliditetom“ Caritasa Zagrebačke nadbiskupije, u ugovorenome iznosu od 1.775.424,00 kn (235.639,26 EUR), a uključeno je 7-ero djece.

- u Sektoru za socijalnu politiku u 2021. i 2022. Grad Zagreb je bio je nositelj projekata: „Mreža za mlade za socijalno uključivanje“ s udrugom Ambidekster klub, Hrabri telefon, Udrugom Igra za pružanje rehabilitacijsko-edukacijske i psihosocijalno-pedagoške pomoći, Udruženjem „Djeca prva“, Centrom za pružanje usluga u zajednici „Savjetovalište Luka Ritz“ i Dječjim domom Zagreb, u ugovorenome iznos projekta

1.463.765,84 kn (194.275,1 EUR); „Centar za integraciju“ u partnerstvu s Domom za djecu i odrasle – žrtve obiteljskog nasilja „Duga – Zagreb“, Domom nade – udrugom za podršku beskućnicima i ostalim socijalno ugroženim skupinama i Klinikom za psihijatriju Sveti Ivan, u ugovorenome iznosu od 1.499.439,10 kuna (199.009,8 EUR); „Ponovno aktivni“ u partnerstvu s Caritasom Zagrebačke nadbiskupije, Gradskim društvo Crvenog križa Zagreb i Udrugom za promicanje kvalitetnog obrazovanja mladih s invaliditetom „Zamisli“, u ugovorenome iznosu od 2.684.260,50 kn (356.262,6 EUR). Tijekom 2021. i 2022. Grad Zagreb u koordinaciji Sektora za socijalnu politiku je bio je partner na projektima: „Poštuj sebe, poštuj druge – podrška djeci i mladima u zajednici“ čiji je nositelj Udruženje „Djeca prva“, u ugovorenome iznosu od 1.325.851,45 kn (175.970,7 EUR); „Boravak za 5“ čiji je nositelj Dom za starije osobe Sveti Josip Zagreb, u ugovorenome iznosu od 2.780.017,93 kn (368.971,8 EUR); „Razvoj mreže psihosocijalnih savjetovališta za korisnike u riziku“ čiji je nositelj Društvo za psihološku pomoć, u ugovorenome iznosu od 1.124.995,50 kn (149.312,56 EUR); „Mladi mogu sve – Povjerenjem do posla“ čiji je nositelj Institut za razvoj tržišta rada, u ugovorenome iznosu od 1.798.557,87 kn (238.709,7 EUR); „U vlastitom dnevnom boravku“, čiji je nositelj Gradsko društvo Crvenog križa Zagreb, u ugovorenome iznosu od 1.994.994,96 kn (264.781,3 EUR); „Geronto zajednica – razvoj paketa socijalnih usluga za samostalan život u zajednici“, čiji je nositelj Dom za starije osobe „Centar“, u ugovorenome iznosu od 1.662.421,52 kn (220.641,3 EUR); „Aktivni uz podršku – širenje socijalnih usluga na području UA Zagreb“ čiji je nositelj Udruga za pomoć i edukaciju žrtava mobbinga, u ugovorenome iznosu od 1.999.893,00 kn (265.431,4 EUR); „Psihosocijalnim aktivnostima i edukacijom do prevencije institucionalizacije starijih osoba“ čiji je nositelj Društvo za psihološku pomoć, u ugovorenome iznosu od 746.584,23 kn (99.088,76 EUR); „puSHEd – protect, understand, support: help the elderly“ čiji je nositelj udruga B.a.B.e. Budi aktivna. Budi emancipiran, u ugovorenome iznosu od 1.565.375,33 kn (207.761 EUR).

- u Sektoru za branitelje u 2021. je s pomoću sredstava Europskog socijalnog fonda, Udruga Tigar 90/91 Rakitje, provodila projekt „Pronađi se! (RE)AKTIVACIJA MLADIH IZ NEET SKUPINE; u ugovorenem iznosu od 1.970.421,37 kn (261.519,9 EUR); ista udruženje je bila nositelj navedenog projekta i u 2022. iz sredstava Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020. Europskog socijalnog fonda, u ugovorenome iznosu od 1.970.421,37 kn (261.519,9 EUR); u 2021. Zajednica udruženja i članova HIVIDR-a Grada Zagreba provodila je program „Zaželi“ – program zapošljavanja žena iz sredstava Europskog socijalnog fonda, u ugovorenome iznosu od 9.912.004,00 kn, 1.315.549 EUR); Udruga hrvatski ratni veterani Zagreba projekt „Zdravi i aktivni u mirovini ZAMIR“ iz sredstava Europskog socijalnog fonda ugovorenog iznosa 1.646.591,58 kn (218.540,3 EUR), a isti program s jednakim ugovorenim iznosom sredstava Udruga je provodila i tijekom 2022.; u 2022. je Udruga Tigar 90/91 Rakitje provodila i projekt „Zaželi“ – program zapošljavanja žena faza III, s pomoću sredstava iz Europskog socijalnog fonda, u ugovorenome iznosu od 494.400,00 kn (65.618,16 EUR). U navedenim projektima djeca nisu bila uključena.

- u Sektoru za zdravstvo: EU PROJEKT SVI ZA PAMĆENJE "SPAM", a provodio se u suradnji s partnerima – Klinikom za psihijatriju Sveti Ivan, Klinikom za psihijatriju Vrapče, Nastavnim zavodom za javno zdravstvo „Dr. A. Štampar“, Hrvatskom udruženjem za Alzheimerovu bolest i Fakultetom za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek u razdoblju 22. 9. 2020. – 22. 9. 2022., sukladno Ugovoru o dodjeli bespovratnih sredstava za projekte koji se financiraju iz Europskog socijalnog fonda. Cilj ovog projekta je bio da se pomogne oboljelimu od Alzheimerove bolesti i od drugih demencija te njihovim obiteljima. Ukupna vrijednost projekta bila je 1.421.954,69 kuna, a u potpunosti je financiran sredstvima EU. Projekt je završio u 2022., ali u 2023. se očekuje uplata sredstava po odobrenim 7. i 8. ZNS-u te isplata pripadajućih sredstava partnerima. Nadalje, tekući EU PROJEKT „REMOTE HELATHCARE FOR SILVER EUROPE“ (CARES) je prijavljen u travnju 2022. na poziv INTERREG Europe Program 2021. – 2027. u sklopu specifičnog cilja pod nazivom „Equal access to health care, health systems resilience, family-based and community-based care“. Vodeći partner je Kujawsko-Pomorskie Voivodeship iz Poljske, a osim Grada Zagreba ostali partneri su Gérontopôle of Nouvelle-Aquitaine (Francuska), Kujawsko-Pomorskie Voivodeship, Poljska (lead partner), Amt der Steiermärkischen Landesregierung (Austrija), Southern Denmark Region (Danska), The R&D Center the municipality of Linköping (Švedska), ULSS7 Pedemontana Agency (Italija) i Aragón Healthcare Service – SALUD (Španjolska). Ključni cilj projekta je poboljšanje instrumenata politike među partnerskim regijama sudionicama koji se odnose i na strukturne fondove i na regionalne politike, kako bi se specijalizirale i širile usluge telemedicine

za ciljane korisničke skupine. Projekt će se baviti s tri tematska područja koja su ujedno i specifični ciljevi projekta: povećanom dostupnošću telenjege i telemedicinskih usluga za europsko stanovništvo, čineći skrb pravednjom unutar regije, širokom primjenom inovativnih alata za medicinsku njegu i dijagnostiku (jednostavni alati koji omogućuju kraće vrijeme do postavljanja dijagnoze i moguće liječenje uz smanjenje broja boravaka u bolnici) te većim institucionalnim kapacitetima i educiranim osobljem. Ukupni proračun projekta je 2.219.950,00 eura. Intenzitet potpore iznosi do 80% prihvatljivih troškova, a prijavitelji/partneri ga sufinanciraju 20%.

Vraćanje u prvobitno stanje objekata zdravstvene infrastrukture: u okviru operacija/projekata vraćanja u prvobitno stanje objekata zdravstvene infrastrukture čiji je osnivač Grad Zagreb, prijavljeno je 26 objekta, od čega su mjere hitne sanacije provedene na 22 objekta domova zdravlja te u prostorima koje koriste Ustanova za zdravstvenu njegu u kući, Stomatološka poliklinika Zagreb, Poliklinika za rehabilitaciju govora i slušanja SUVAG te Poliklinika za prevenciju kardiovaskularnih bolesti.

Cjelovita obnova objekata zdravstvene infrastrukture – ugovaranje projekata cjelovite obnove objekata zdravstvene infrastrukture čiji je osnivač Grad Zagreb je 12, s tim da se 2 odnose na izradu projektne dokumentacije. Projekte je prijavio Dom zdravlja Zagreb – Zapad, a projektna dokumentacija je i izrađena. Vrijednost ostalih 10 projekata cjelovite obnove je 105.585.562,62 eura (795.534.421,56 kuna). Na FSEU se odnosi iznos od 35.989.170,29 eura (271.160.403,55 kuna), a ostalo će se financirati iz Mehanizma za oporavak i otpornost. Izvođenje radova cjelovite obnove je započelo na objektima Specijalne bolnice za plućne bolesti Zagreb, Psihijatrijske bolnice za djecu i mladež, Kliničke bolnice Sveti Duh, a uskoro počinju radovi na obnovi Doma zdravlja Zagreb – Zapad na lokaciji Prilaza baruna Filipovića, Dječje bolnice Srebrnjak, a nakon toga i na preostalim objektima. Sveukupno je ugovoren 106.721.473,70 eura bespovratnih sredstava za projekte što ih je prijavio Grad Zagreb i ustanove u njegovu vlasništvu.

Projekt CrossCare

Projekt CrossCare je 25. listopada 2022. pod nazivom »Integriran pristup skrbi za starije osobe u kući« dobio godišnju nagradu za Najbolji županijski EU projekt 2022. Ministrica regionalnoga razvoja i fondova EU Nataša Tramišak uručila je 1. nagradu Gradu Zagrebu za provedbu projekta “Integriran pristup skrbi za starije osobe kod kuće” – CrossCare u kategoriji Doprinos prekograničnoj suradnji u konkurenciji od 37 prijavljenih projekata. Projekt je proveden u suradnji Grada Ljubljane, Grada Zagreba, vodećim partnerom – Zavodom za njegu u kući Ljubljana, Ustanovom za zdravstvenu njegu u kući Zagreb, Centrom za pomoći u kući Maribor i Domom zdravlja Čakovec te s brojnim pridruženim partnerima. Glavni ciljevi projekta su povećanje socijalne uključenosti različitih zajednica starijih osoba, smanjenje socijalne nejednakosti i poboljšanje kvalitete života starijih osoba. Tijekom provedbe projekta, od 1. rujna 2018. do 30. kolovoza 2020., projektni partneri su korisnicima nudili besplatne usluge fizioterapije, radne terapije, dijetetike i zdravstvene njegе.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Slijedom prikazanih podataka i mjera usmjerenih na suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti djece na području Grada Zagreba, glavni zaključci i preporuke su:

- nastaviti razvijati i širiti programe za djecu i mlade iz obitelji u siromaštvu, osobito one koje uključuju sport, umjetnost i kulturu, izlete, kampove za djecu i mlade kako bi se poticala njihova uključenost, jednakopravnost te kako bi im se omogućio razvoj osobnih talenata i interesa te važnih socioemocionalnih vještina koje su preduvjet daljnog uspjeha u obrazovanju i zaposlenju
- djeci u riziku i koja žive u siromaštvu omogućiti psihosocijalnu podršku u ustanovama i organizacijama koje ju pružaju, voditi evidenciju postojećih usluga u zajednici
- osigurati provedbu projekata za djecu u rizicima, u suradnji s organizacijama civilnog društva koji su usmjerene na podršku djeci i mladima u siromaštvu ili u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti
- usluge nadopuniti (su)financiranjem usluga organizacija civilnog društva u području općeg i mentalnog zdravlja, osobito na područjima Grada u kojima nedostaje psihosocijalna podrška u odgojno-obrazovnim institucijama ili služba za mentalno zdravlje
- unaprijediti praćenje pokazatelja materijalne i socijalne deprivacije djece te podatke dopuniti sa specifičnim podatcima (npr. djeca iz samohranih obitelji)
- unaprijediti sustav/baze podataka o obiteljima i djeci korisnicima pomoći (lokalna i nacionalna razina)
- povezati sustave koji vode podatke o korisnicima socijalnih naknada i usluga, uključujući podatke neprofitnih organizacija/statistiku/nadležne službe
- definirati jasne pokazatelje za praćenje učinkovitost mjera za djecu, osobito za djecu izloženu rizicima siromaštva i socijalne isključenosti
- definirati primjerene mjere suzbijanja dječjeg siromaštva koristeći se znanstvenim spoznajama i najboljim praksama
- unaprijediti umrežavanje i koordiniranje stručnih službi u sustavu socijalne zaštite i službi s kojima redovito surađuju (obrazovanje, zdravstvo, civilni sektor i dr.)
- osigurati dostupnost ciljanih programa za ublažavanje energetskog siromaštva obiteljima s djecom u riziku od siromaštva specifičnih za Zagreb, pored nacionalnih programa
- sustavno raditi na širenju dostupnosti javnih (neprofitnih) stanova koji će omogućiti smještaj pojedincima i obiteljima koji teško mogu konkurirati na tržištu nekretnina, po uzoru na europske države
- poticati najmoprimce i najmodavce na području Zagreba na sklapanje ugovora o najmu kroz edukacije i javne kampanje te poreznim poticajima
- razmotriti uvjete odobravanja naknade za troškove stanovanja kako bi se obuhvatili i korisnici ZMN-a koji nemaju regularne ugovore o najmu stana/vlasničke listove
- redovito provoditi ispitivanja perspektive građana i korisnika usluga te ispitivanja o osobnim prilikama građana Grada Zagreba (*online* upitnicima, fokus-grupama, anketama, sveobuhvatnijim istraživanjima u suradnji s akademskom zajednicom i drugim institucijama) kao dio kontinuirane prakse izrade Socijalne slike Grada Zagreba.

PRILOG 1.**GRADSKI URED ZA OBRAZOVANJE, SPORT I MLADE*****UDRUGE MLADIH/UDRUGE ZA MLADE***

Godina	Ukupno osigurana sredstva	Ukupan broj financiranih udruga	Ukupan broj financiranih programa/ projekata	Broj korisnika
OBRAZOVANJE I INFORMATIZACIJA MLADIH				
2021.	190.000,00 kn	15	16	1 120
2022.	347.200,00 kn	7	9	490
ZAPOŠLJAVANJE I PODUZETNIŠTVO MLADIH				
2021.	100.000,00 kn	8	8	560
2022.	294.100,00 kn	9	9	630
SOCIJALNA POLITIKA PREMA MLADIMA				
2021.	22.000,00 kn	2	2	140
2022.	193.200,00 kn	5	5	350
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA I REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE MLADIH				
2021.	130.000,00 kn	10	10	700
2022.	197.300,00 kn	5	5	350
AKTIVNO SUDJELOVANJE MLADIH U DRUŠTVU				
2021.	544.000,00 kn	34	34	2 380

2022.	513.900,00 kn	15	15	1 050
IZGRADNJA CIVILNOG DRUŠTVA I VOLONTERSKI RAD				
2021.	90.000,00 kn	5	5	350
2022.	92.400,00 kn	3	3	210
KULTURA MLADIH I SLOBODNO VRIJEME				
2021.	290.000,00 kn	18	18	1 260
2022.	208.700,00 kn	8	8	560
MOBILNOST, SAVJETOVANJE I INFORMIRANJE MLADIH				
2021.	45.000,00 kn	4	4	280
2022.	153.200,00 kn	4	4	280
Godina	Ukupno osigurana sredstva	Ukupan broj financiranih udruga	Ukupan broj financiranih programa/ projekata	Broj korisnika
2021. ukupno	1.411.000,00 kn	96	97	6 790
2022. ukupno	2.000.000,00 kn	56	58	3 220

**GRADSKI URED ZA SOCIJALNU ZAŠTITU, ZDRAVSTVO,
BRANITELJE I OSOBE S INVALIDITETOM**

SEKTOR ZA OSOBE S INVALIDITETOM						
Godin a	Ukupno osigurana sredstva	Ukupan broj financiranih UDRUGA	Ukupan broj financiranih programa/ projekata/ aktivnosti	Broj programa/ projekata namijenjeni h DJECI	Broj korisnika	
PROGRAMI I PROJEKTI OD SOCIJALNOG I HUMANITARNOG ZNAČAJA ZA UNAPREĐIVANJE KVALITETE ŽIVOTA OSOBA S INVALIDITETOM						
2021.	Trogodišnji natječaj 2020. do 2022.	895.000,00 kn	6	7	N/P	10 160 korisnika/ 41 udruga/ 53 programa, projekta ili aktivnosti
	Jednogodišnji natječaj	555.000,00 kn	29	30		
	Javni poziv	761.250,00 kn	16	16		
2022.	Trogodišnji natječaj 2020. do 2022.	895.000,00 kn	6	7	N/P	17 002 korisnika/ 25 udruga/ 32 programa, projekta ili aktivnosti
	Jednogodišnji natječaj	1.355.000,00 kn	22	25		

* jednogodišnji natječaj 2021. – izvršenje je 540.000,00 kn jer je jedna udruga odustala

SEKTOR ZA BRANITELJE						
Godina	Ukupno osigurana sredstva	Ukupan broj financiranih UDRUGA	Ukupan broj financiranih programa/ projekata	Broj programa/ projekata namijenjenih DJECI	Broj korisnika	
UDRUGE PROIZAŠLE IZ DOMOVINSKOG RATA, DRUGOG SVJETSKOG RATA I CIVILNIH INVALIDA RATA						
2021. Putem javnog poziva	800.000,00	23	29	0		
2021.						328 719

Putem javnog natječaja	1.500.000,00	37	51	3	
2022. Putem javnog natječaja	1.800.000,00 kn	40	54	3	40 937

SEKTOR ZA ZDRAVSTVO					
Godina	Ukupno osigurana SREDSTVA	Ukupan broj financiranih UDRUGA	Ukupan broj financiranih programa/ projekata/ aktivnosti	Broj programa/ projekata namijenjenih DJECI	Broj Korisnika DJECE
PREVENCIJA NEPRIHVATLJIVOG PONAŠANJA DJECE I MLADEŽI Javni natječaj					
2021.	1.300.000,00 kn	46	53	49	4 008
2022.	1.392.350,00 kn	28	30	30	10 318
PREVENCIJA NEPRIHVATLJIVOG PONAŠANJA DJECE I MLADEŽI Javni poziv					
2021.	100.000,00 kn	5	5	4	75
2022.	/	/	/	/	/
PROGRAMI SOCIJALNOG I HUMANITARNOG ZNAČAJA Javni natječaj					
2021.	1.800.000,00 kn	69	75	19	33 158

2022.	1.990.000,00 kn	54	49	15	4057

PROGRAMI SOCIJALNOG I HUMANITARNOG ZNAČAJA
Javni poziv

2021.	736.424,57 kn	36	36	8	60
2022.	/	/	/	/	/

SOCIJALNE USLUGE

PRUŽANJE USLUGE PRIVREMENOG SMJEŠTAJA

2021.	3.760.000,00 kn	3	5	1	11
Godina	Ukupno osigurana SREDSTVA	Ukupan broj financiranih UDRUGA	Ukupan broj financiranih programa/ projekata/ aktivnosti	Broj programa/ projekata namijenjenih DJECI	Broj korisnika
2022.	4.130.000,00 kn	5	7	1	18
Trogodišnji programi/ razdoblje	<p>Javni natječaj za financiranje trogodišnjih programa udruga iz područja pružanja socijalne usluge privremenog smještaja beskućnika i potpore radu skloništa i savjetovališta za žrtve nasilja u obitelji za razdoblje od 2019. do 2021. godine iz proračuna Grada Zagreba.</p> <p>Javni natječaj za financiranje trogodišnjih programa udruga iz područja pružanja socijalne usluge privremenog smještaja beskućnika i potpore radu skloništa i savjetovališta za žrtve nasilja u obitelji za razdoblje od 2022. do 2024. godine iz proračuna Grada Zagreba</p>				

RAZVOJ MREŽE SOCIJALNIH USLUGA ZA PRIORITETNE KORISNIČKE SKUPINE

2021.	1.170.000,00 kn	13	13	6	465
2022.	1.170.000,00 kn	13	13	6	7 721
Trogodišnji programi/ razdoblje	Javni natječaj za financiranje trogodišnjih programa udruga iz područja razvoja mreže socijalnih usluga usmjerenih prioritetnim korisničkim skupinama za razdoblje od 2020. do 2022. godine iz proračuna Grada Zagreba.				

LITERATURA

1. *Akcijski plan za provedbu Europskog stupa socijalnih prava. European Commission*, 2021. Dostupno na: <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/en/>.
2. Buljan Flander, G., Mikloušić, I., Redžepi, G., Selak Bagarić, E. i Brezinščak, T. (2021). *Rezultati probira mentalnog zdravlja djece u Zagrebu*. Grad Zagreb. Dostupno na: <https://www.poliklinika-djeca.hr/wp-content/uploads/2021/03/PROBIR-digitalna-verzija-min.pdf>.
3. CERANEO. *Glavni pokazatelji Socijalnog semafora: pregled izazova u državama članicama EU-a*. Dostupno na: <https://ceraneo.hr/wp-content/uploads/2023/03/Revidirani-Socijalni-semafor.pdf>.
4. Dragičević, T., Družić Ljubotina, O. (2022). Siromaštvo djece – posljedice i zaštitni činitelji. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, Vol. 56, br. 108, 102-140. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/411240>.
5. *Dubinska analiza politika, programa, usluga, izvora financiranja te mehanizama usmjerenih suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti djece u Hrvatskoj. Podloga za razvoj Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Europskog jamstva za djecu u Hrvatskoj*, UNICEF, Zagreb, 2022. Dostupno na: <https://www.unicef.org/croatia/media/10531/file>.
6. *Europsko jamstvo za djecu*. Dostupno na: <https://www.unicef.org/croatia/jamstvo-za-svako-dijete-prekidanje-kruga-nepovoljnog-polozaja>.
7. European Commission (2020). *Feasibility Study for a Child Guarantee*. Dostupno na mrežnoj stranici: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c312c468-c7e0-11ea-adf7-01aa75ed71a1/language-en>.
8. Kletečki Radović, M., Vejmelka, L., Družić Ljubotina, O. (2017). Učinak siromaštva na dobrobit i kvalitetu života obitelji iz perspektive djece. *Ljetopis socijalnog rada*, Vol. 24, br. 2, 199 – 242. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/284373>.
9. *Preporuka Vijeća EU 2021/1004 od 14. lipnja 2021. o uspostavi europskog jamstva za djecu*. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021H1004>.
10. Rubil, I., Stubbs, P., Zrinščak, S. (2018). Djeće siromaštvo i strategije nošenja sa siromaštvom kućanstava u Hrvatskoj: kvantitativno-kvalitativna studija. *Privredna kretanja i ekonomski politika*, Vol. 26, br. 2 (141), 59 – 116. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/294546>.
11. *EU Strategy on the Rights of the Child*, European Commission, 2021. Dostupno na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_hr.
12. *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu u 2022. godini*. Dostupno na: <https://dijete.hr/hr/izvjesce-o-radu-pravobraniteljice-za-djecu-u-2022-godini/>.
13. *Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine*, NN 13/2021.
14. *Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti 2021. – 2027.*, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2021. Dostupno na: Dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nj%20Oplanovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%4%87a/Nacionalni%20plan%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Dnosti%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.pdf>.
15. *Nacionalni plan za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine*, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.
16. *Nacionalni akcijski plan za provedbu preporuke Vijeća EU o uspostavi europskog jamstva za djecu – nacrt* (2022.). Dostupno na: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1428&langId=en#JAF>.
17. Novak, M. Mihić, J. i Bašić, J. (2013). Učinkovita prevencija u zajednici: smjernice za rad vijeća za prevenciju. *Policija i sigurnost*, Vol. 22 No. 1. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/155382>.

18. OECD (2020). *Socijalno stanovanje: ključni dio prošlih i budućih stambenih politika. Savjeti o politici zapošljavanja, rada i socijalnih pitanja*. Prijevod Hrvatska mreža protiv siromaštva, dostupno na: https://hmpps.hr/wp-content/uploads/2021/02/Socijalno-stanovanje_2020.pdf.
19. *Prehrana u osnovnim školama*, Grad Zagreb. Dostupno na: <https://www.zagreb.hr/prehrana-u-osnovnim-skolama-2023/185784>.
20. Pragma (2013). *Stanovanje i zdravlje u Zagrebu – predstavljeni rezultati kvalitativnog istraživanja*. Dostupno na: <https://www.udruga-pragma.hr/stanovanje-i-zdravlje-u-zagrebu-predstavljeni-rezultati-kvalitativnog-istraivanja/>.
21. Unequal Times of Crises: EU Poverty Watch 2022. EAPN report, 2022. Dostupno na: https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2023/06/eapn-EAPN-Report_EU-2022-Poverty-Watch_Unequal-Times-of-Crisis-5677.pdf.
22. Šućur, Z., Kletečki Radović, M., Družić Ljubotina, O., Babić, Z (2015). *Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: UNICEF. Dostupno na: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/Publikacija_Siromastvo_Unicef_2015_online.pdf.
23. *Zagrebačka strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2025. godine*, Službeni glasnik Grada Zagreba 8/21.